

2022

Autorský kolektív:

Mgr. Friedmannová Dagmara

Doc. JUDr. Hamulák Juraj, PhD.

JUDr. Matejka Ondrej

JUDr. Minčíč Vladimír, PhD.

**Environmentálny fond, súvisiaca
právna úprava, finančné a ľudské
zdroje, ako jeden z podporných prvkov
infraštruktúrneho rozvoja regiónov, so
zreteľom na priemysel, verejné služby
a ľudské zdroje konkrétnych regiónov**

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk

www.employment.gov.sk

www.ia.gov.sk

NÁRODNÝ PROJEKT

Podpora kvality sociálneho dialógu

Typ projektu: Neinvestičný

Termín realizácie projektu: 07/2018 – 11/2023

ITMS projektu: 312031V749

Autorský kolektív : Mgr. Friedmannová Dagmara, Doc. JUDr.

Hamulák Juraj, PhD., JUDr. Matejka Ondrej, JUDr. Minčíč

Vladimír, PhD.

Autorské dielo bolo vypracované v rámci hlavnej aktivity „Posilnenie odborných a analytických kapacít sociálnych partnerov, budovanie infraštruktúry a komunikačnej platformy sociálneho dialógu a rozvoja sociálneho partnerstva na národnej a medzinárodnej úrovni“ v rámci podaktivity 1.1 Posilnenie kapacít sociálnych partnerov prostredníctvom analytickej činnosti Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu expertným tímom (Mgr. Friedmannová Dagmara, Doc. JUDr. Hamulák Juraj, PhD., JUDr. Matejka Ondrej, JUDr. Minčíč Vladimír, PhD.) sociálneho partnera Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR. Vyjadruje názory a postoje sociálneho partnera na predmetnú tému. Autorské dielo nevyjadruje názory ani postoje prijímateľa projektu a bolo schválené Riadiacim výborom Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu.

Obsah

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK	6
ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK	6
1. ÚVOD	8
1.1 CIELE VYPRACOVANIA DOKUMENTU A JEHO SÚLAD S OPERAČNÝM PROGRAMOM ĽUDSKÉ ZDROJE	8
1.2 STRUČNÝ PREHĽAD ČINNOSTÍ, ORGANIZAČNEJ ŠTRUKTÚRY A LEGISLATÍVY, TÝKAJÚCEJ SA ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU ...	11
1.3 ČINNOSŤ ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU V RÁMCI JEDNOTLIVÝCH OBLASTÍ PODPORY A VYBRANÝCH ZLOŽIEK ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA	19
1.4 PREHĽAD POTREBNÝCH KOMPETENCIÍ A ZRUČNOSTÍ ZAMESTNANCOV ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU	27
1.5 PREHĽAD SUBJEKTOV DOTKNUTÝCH ČINNOSŤOU ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU	38
1.6 VZŤAH HOSPODÁRSTVA A ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA VO VYBRANÝCH OBLASTIACH	40
1.7 PRÁVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA	58
1.8. ENVIROSTRATÉGIA DO ROKU 2030	61
2. CIELE A METÓDY SPRACOVANIA ANALÝZY	76
2.1 CIELE ANALÝZY	76
2.2 METÓDY SPRACOVANIA ANALÝZY	78
3. ANALÝZA DOSTUPNÝCH NÁSTROJOV A AKTIVÍT, SMERUJÚCICH K ZVÝŠENIU POZITÍVNYCH DOPADOV FINANCOVANIA Z ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU	81
3.1 ZÍSKAVANIE, RIADENIE, VZDELÁVANIE A DIAGNOSTIKA ĽUDSKÝCH ZDROJOV	81
3.2 MERANIE VÝKONNOSTI	84
3.3 VZÁJOMNÉ ZDIELANIE INFORMÁCIÍ MEDZI ZAMESTNANCIAMI	86
3.4 EFEKTÍVNA VEREJNÁ SPRÁVA AKO PREDPOKLAD RIADENIA A MANAŽMENTU ÚČASTNÍKOV, PRISPIEVAJÚCICH K REGIONÁLNEMU ROZVOJU A INOVÁCIÁM	88
3.5 KLASTRE A KLASTROVÉ INICIATÍVY Z POHĽADU POZITÍVNEHO VPLYVU ČINNOSTI NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE V REGIÓNOCH ..	120
3.6 VZDELÁVACIE A OSVETOVÉ AKTIVITY, REALIZOVANÉ ZO ZDROJOV ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU – ICH VÝZNAM A PRÍNOSY	122
3.7 POZITÍVNE IMPLIKÁCIE PROJEKTOV REALIZOVANÝCH Z ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU VZHĽADOM K VYBRANÝM SEKTOROM HOSPODÁRSTVA	126
3.7.1 <i>Stavebníctvo</i>	126

3.7.2 Geografické informačné systémy	128
3.8 PODPORA OBEHOVÉHO HOSPODÁRSTVA AKO PRÍLEŽITOSŤ K INOVAČNÉMU RASTU	132
4. ZÁVERY	145
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	153

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A ZOZNAM TABULIEK

Obrázok 1: Organizačná štruktúra EF

Obrázok 2: Environmentálny fond

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

AZZZ SR – Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR

CR – Cestovný ruch

EF – Environmentálny fond

EK – Európska komisia

ERDF – Európsky fond regionálneho rozvoja

ES – Európske spoločenstvo

ESF – Európsky sociálny fond

EÚ – Európska únia

HDP – Hrubý domáci produkt

HSR SR – Hospodárska a sociálna rada Slovenskej republiky

IKT – Informačno-komunikačné technológie

IoT – Internet of Things

ĽZ – Ľudské zdroje

MDaV SR – Ministerstvo dopravy a výstavby SR

MF SR – Ministerstvo financií SR

MHD – Mestská hromadná doprava

MM – Minimálna mzda

MOP – Medzinárodná organizácia práce

MPSVaR SR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

MSP – Malé a stredné podniky

MŠVVaŠ SR - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu ...

NR SR – Národná rada SR

OP II – Operačný program Integrovaná infraštruktúra

OP ĽZ – Operačný program Ľudské zdroje

OP VaI – Operačný program Výskum a inovácie

OP KŽP – Operačný program Kvalita životného prostredia

SR – Slovenská republika

TP – Trh práce

ÚPSVAR – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

VÚC – Vyšší územný celok

ŽP – Životné prostredie

1. ÚVOD

1.1 Ciele vypracovania dokumentu a jeho súlad s Operačným programom Ľudské zdroje

Hlavným cieľom dokumentu je získať situačnú analýzu pozitívnych dopadov napĺňania cieľov a priorít, resp. podporovaných oblastí financovaných z EF (vyjadrených merateľnými výsledkami), ako napríklad zavádzanie moderných metód ochrany a rozvoja **jednotlivých zložiek životného prostredia**, harmonizácia a integrácia nástrojov ochrany a rozvoja ŽP v nadväznosti na **zvýšenie atraktivity jednotlivých regiónov** z pohľadu národného hospodárstva a rozvoja zamestnanosti; **budovanie súvisiacej infraštruktúry**, napr. kanalizácie, vodovody, či prvky využívané v odpadovom hospodárstve, **koordinácia záujmov štátu, podnikateľských subjektov a zamestnancov**; tvorba podmienok pre trvalo udržateľné sociálno-hospodárske prostredie z pohľadu dopadov na podnikateľské prostredie, verejné služby, sociálny rozvoj, environmentálnu a sociálnu udržateľnosť, ako aj trh práce, ktoré sú podporované, ale aj limitované aktuálnymi environmentálnymi podmienkami a stupňom rozvoja tvorby a ochrany životného prostredia na lokálnej, celoštátnej, ale aj globálnej úrovni.

Záverečná časť č. 4 „ZÁVERY“ obsahuje odporúčania, ktoré by mohli prispieť k prospechu všetkých zúčastnených strán, ktorých sa efektívne využité finančné zdroje z EF priamo či nepriamo dotýkajú.

Zameranie dokumentu je v súlade s cieľmi operačného programu OP ĽZ, najmä s cieľom 3.3.1 – Zvýšiť kvalitu a kapacity verejných služieb zamestnanosti na zodpovedajúcu úroveň v nadväznosti na meniace sa potreby a požiadavky hospodárstva (vrátane trhu

práce¹) z pohľadu **globálne sa prejavujúcich zmien** a s tým súvisiacich potrieb ochrany a rozvoja ŽP.

V rámci podpory území so signifikantným výskytom MRK (napr. separované a segregované komunity v rámci miest a obcí), bude v súlade s legislatívou bude prostredníctvom prioritnej osi Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít zabezpečovaný prístup obyvateľov z prostredia separovaných a segregovaných rómskych komunít k bývaniu, k pitnej a úžitkovej vode, adekvátnym inžinierskym sieťam a pravidelnému odvozu komunálneho odpadu v súlade s hygienickými normami².

V rámci realizácie opatrení súvisiacich s budovaním infraštruktúry a vodných zdrojov v obciach s prítomnosťou MRK budú zohľadňované nasledujúce postupy³:

- V prípade budovania nových vodných zdrojov pre zásobovanie MRK rešpektovať požiadavky vodného zákona č. 364/2004 Z.z. v znení neskorších predpisov a vyhlášky MŤP SR č. 29/2005 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o určovaní ochranných pásiem vodárenských zdrojov, o opatreniach na ochranu vôd a o technických úpravách v ochranných pásmach vodárenských zdrojov. Projekty navrhovať na základe predchádzajúceho hydrogeologického posúdenia.
- V prípade hydrogeologického prieskumu pre zabezpečenie vodných zdrojov v MRK postupovať v zmysle požiadaviek zákona č. 569/2007 Z.z. o geologických prácach v znení neskorších predpisov.
- Pri navrhovaní projektov rešpektovať podmienky ochrany vôd definovaných v stanovených chránených vodohospodárskych oblastiach, ochranných pásmach

¹ Napríklad skvalitnenie podmienok pre výkon práce zamestnancov EF, diagnostika existujúcej či potenciálnej pracovnej sily EF a jej rozvoj. Na druhej strane, budovanie infraštruktúrnych projektov umožní zvyšovať zamestnanosť v znevýhodnených regiónoch (vrátane aktivizácie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie) a zvyšovať tak celkovú atraktivitu regiónu, ako miesta na podnikanie.

² https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/oplz_final.pdf, str. 14

³ https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/oplz_final.pdf, str. 15

vodárenských zdrojov a ochranných pásmach prírodných liečivých zdrojov a prírodných zdrojoch minerálnych vôd.

- V prípade realizácie stavieb realizovať opatrenia na odstránenie rizík vyplývajúcich z nestability horninového prostredia.
- Pri záberoch pôdy postupovať v súlade so zákonom č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z.z. o IPKZ a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákonom č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov.
- Pre stavby potenciálne ovplyvňujúce územia Natura 2000 zabezpečiť proces hodnotenia podľa čl. 6(3) a 6(4) smernice o biotopoch.
- Zabezpečiť ochranu kultúrneho dedičstva v súlade so zákonom č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.
- Znižovať nároky na zdroje surovín recykláciou a efektívnym využívaním materiálov.

Sociálny aspekt vo verejnom obstarávaní:

Verejné finančné prostriedky môžu okrem naplnenie cieľa, pre ktorý sú určené, prinášať aj ďalšie **pozitívne externality**. Medzi takého patrí napr. príspevok ku zvyšovaniu zamestnanosti a zamestnateľnosti dlhodobo nezamestnaných (Rómov) prostredníctvom finančných prostriedkov EFRR určených pre zabezpečenie infraštruktúrnych projektov.

Za účelom vykonania podmienok stanovených v doložkách bude potrebné vytvárať **efektívne partnerstvá medzi stavebnými firmami** (dodávateľmi zákazky) a organizáciami pracujúcimi v prostredí MRK v oblasti sociálneho rozvoja (väčšinou MNO), ktoré budú zabezpečovať výber a každodennú spoluprácu s dlhodobo nezamestnanými (Rómami) zapojenými do výkonu zákazky. Prostredníctvom nástroja môžu vznikať dlhodobé a efektívne medzisektorová partnerstvá, ktorých existencia môže mať zásadný vplyv na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne a zamestnanosti v prostredí MRK⁴.

⁴ https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/oplz_final.pdf, str. 102

V neposlednom rade, podpora dobudovania základnej technickej infraštruktúry (napr. kanalizácia a vodovody) prispeje k zlepšeniu podmienok bývania populácie MRK.

1.2 Stručný prehľad činností, organizačnej štruktúry a legislatívy, týkajúcej sa Environmentálneho fondu

Zdroje EF:

Zdroje príjmu EF pozostávajú z dvadsaťštyri oblastí. Môžeme ich rozdeliť do troch základných častí.

- Prvou časťou sú **poplatky**, ide napríklad o poplatky za znečisťovanie ovzdušia, príjmy z poplatkov za uloženie odpadov, odber podzemných vôd a ďalšie.
- Druhou časťou sú pokuty uložené orgánmi štátnej správy starostlivosti o životné prostredie.
- Treťou časťou sú **príjmy z rôznych zdrojov**, napríklad prostriedky získané z predaja **kvót skleníkových plynov** alebo znečisťujúcich látok, splátky úrokov z úverov poskytnutých z fondu, nenávratné podpory a ďalšie.
- Samostatnou časťou príjmov sú prostriedky pridelené Slovenskej republike z Modernizačného fondu podľa osobitného predpisu, ktorým je **zákon č. 414/2012 Z. z. o obchodovaní⁵ s emisnými kvótami** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tieto prostriedky sú zdrojom EF od 1. 1. 2022⁶.

Činnosti EF⁷

Hlavné činnosti vykonávané EF členíme na:

⁵ <https://www.minzp.sk/klima/obchodovanie-emisnymi-kvotami/> , <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2012/414/>

⁶ <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/co-prinasa-novela-zakona-o-environmentalnom-fonde-2.htm>

⁷ <https://envirofond.sk/o-nas/>

Činnosti zabezpečujúce správu a chod fondu - zabezpečenie hospodárskej, ekonomickej, účtovníckej, personálnej a právnej agendy.

Činnosti a procesy súvisiace so **zabezpečením zdrojov fondu**:

- evidencia finančných zdrojov fondu na základe rozhodnutí vydaných orgánmi štátnej správy starostlivosti o ŽP, správcom vodohospodársky významných vodných tokov a iných orgánov v zmysle platnej legislatívy a iných zdrojov fondu v zmysle §3 zákona o fonde,
- sledovanie plnenia úhrad poplatkov a pokút povinnými osobami v zmysle vydaných rozhodnutí a splátok poskytnutých úverov príjemcami podpory,
- administrácia a vymáhanie pohľadávok v správe fondu.

Činnosti a procesy súvisiace so **zabezpečením poskytovania podpory žiadateľom**:

- príprava a zverejňovanie špecifikácie činností podpory formou dotácie/úveru na príslušný rok spolu so súvisiacimi dokumentmi a tlačivami,
- prijímanie, evidencia a administrácia žiadostí o podporu formou dotácie alebo úveru až po podpis zmlúv o poskytnutí podpory formou dotácie/úveru so žiadateľmi,
- dohľad nad implementáciou projektov a čerpaním finančných prostriedkov príjemcami podpory až po záverečné vyhodnotenie plnenia podmienok dotačných/úverových zmlúv,

Výkon kontrolnej činnosti:

- kontrola plnenia podmienok uzatvorených dotačných/úverových zmlúv a vykonávanie finančnej kontroly v zmysle zákona č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Činnosti súvisiace so **zverejňovaním a poskytovaním informácií**:

- zverejňovanie a poskytovanie informácií v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám,

- poskytovanie informácií súvisiacich s prípravou žiadostí o poskytnutie podpory formou dotácie,
- riešenie sťažností v zmysle interného predpisu o vybavovaní sťažností.

Legislatíva

Environmentálny fond bol zriadený **zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde⁸** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, s účinnosťou od 1.1.2005. EF je samostatnou právnickou osobou so sídlom v Bratislave. Správu fondu vykonáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. Dňa 15. 3. 2022 nadobudol účinnosť zákon č. 66/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Primárnym cieľom novely v zmysle dôvodovej správy je zabezpečiť efektívnejšie fungovanie EF, aby prostriedky z EF slúžili výlučne ako podpora stratégie environmentálnej politiky SR⁹.

Postavenie fondu a jeho základné poslanie vymedzuje **zákon o fonde a vyhláška¹⁰ Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 157/2005 Z. z. zo dňa 31. 03. 2005, ktorou sa vykonáva zákon o fonde.**

Podrobnosti o organizácii a činnosti fondu upravuje **Štatút¹¹ Environmentálneho fondu** vydaný ministrom životného prostredia SR – rozhodnutím ministra z 23.11.2015 č. 34/2015 – 1.6 v znení rozhodnutia ministra z 23.03.2018-1.13, ktorým sa vydáva dodatok č. 1.

Štatutárnym orgánom Environmentálneho fondu je (generálny) **riaditeľ fondu**, ktorého vymenúva a odvoláva minister.

⁸ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/04/Zakon_2004_587.pdf

⁹ <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/co-prinasa-novela-zakona-o-environmentalnom-fonde-2.htm>

¹⁰ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/04/Vyhlaska_2005_157.pdf

¹¹ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/04/Statut-EF_21.03.2022.pdf

Kompetencie a rozsah činností jednotlivých organizačných útvarov¹² fondu vyplývajú zo štatútu a organizačného poriadku¹³ fondu (znázornené Organizačnou štruktúrou¹⁴).

V súvislosti s likvidáciou Recyklačného fondu v likvidácii sa na Environmentálny fond v zmysle § 134 ods. 4 **zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch¹⁵** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 79/2015 Z. z.“) previedli¹⁶:

- a) práva a záväzky zo zmlúv o poskytnutí prostriedkov z Recyklačného fondu uzatvorených do 31. decembra 2015 alebo zo zmlúv o poskytnutí prostriedkov z Recyklačného fondu uzatvorených podľa § 129 ods. 11, ktorých účastníkom bol Recyklačný fond v likvidácii,
- b) práva a záväzky zo súdnych sporov, ktorých účastníkom bol Recyklačný fond v likvidácii,
- c) práva a záväzky z pohľadávok prihlásených veriteľmi počas likvidácie Recyklačného fondu v likvidácii,
- d) práva a záväzky pri správe registratúry Recyklačného fondu v likvidácii,
- e) práva a záväzky zo zmlúv uzatvorených za účelom zabezpečenia správy registratúry, ktorých účastníkom bol Recyklačný fond v likvidácii,
- f) registratúrne záznamy Recyklačného fondu v likvidácii s trvalou dokumentárnou hodnotou odovzdané Slovenskému národnému archívu.

¹² Základným poslaním organizačnej štruktúry je optimálne rozdelenie úloh, kompetencií a právomocí medzi pracovníkmi organizácie. Je navrhnutá tak, aby umožnila čo najefektívnejšie fungovanie firmy či inej organizácie. Vo formálnej rovine určuje, kto bude komu zodpovedať, určuje konkrétnu zodpovednosť a právomoci jednotlivých pozícií. S tvorbou organizačnej štruktúry je obvykle spojený organizačný a prevádzkový poriadok firmy. (Kubíčková-Rais, 2012, str.72)

¹³ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/08/Organizacny-poriadok-EF_15_08_2022.pdf

¹⁴ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/08/Org_schema_20220815.pdf

¹⁵ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/230/20220630.html>

¹⁶ Na štatutárneho zástupcu Environmentálneho fondu prešla v zmysle § 134 ods. 8 zákona č. 79/2015 Z. z. pôsobnosť osoby vykonávajúcej funkciu likvidátora v rozsahu ustanovenom podľa § 134 ods. 4 a 6 zákona č. 79/2015 Z. z.

Poslanie

Environmentálny fond je primárne zriadený za účelom **uskutočňovania štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch trvalo udržateľného rozvoja**. Hlavným poslaním fondu je poskytovanie finančných prostriedkov žiadateľom vo forme dotácií alebo úverov na podporu projektov v rámci činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. Okrem toho fond poskytuje finančné prostriedky **aj na iné činnosti a aktivity** uvedené v §4 ods. 1 zákona o fonde.

Fond na financovanie uvedených činností používa **vlastné finančné prostriedky, ktoré získa na základe platnej legislatívy z rôznych zdrojov, uvedených v §3 zákona o fonde. Poskytovanie a použitie prostriedkov fondu musí byť v súlade s prioritami a cieľmi stratégie štátnej environmentálnej politiky schválenej vládou SR.**

Podľa zákona o fonde možno prostriedky fondu poskytnúť a použiť NAPRÍKLAD na¹⁷:

- podporu činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni,
- podporu prieskumu, výskumu a vývoja zameraného na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia,
- podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie,
- podporu riešenia mimoriadne závažnej environmentálnej situácie, alebo riešenia odstraňovania environmentálnych záťaží,
- podporu odstraňovania následkov havárie a mimoriadneho zhoršenia kvality vôd alebo mimoriadneho ohrozenia kvality vôd ohrozujúcich alebo poškodzujúcich životné prostredie,
- podporu projektov zameraných na účely reálne dosiahnuteľných a merateľných úspor emisií skleníkových plynov,

¹⁷ Citujeme najmä tie body, ktoré sú relevantné pre tento dokument. Napríklad „podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie“.

- financovanie výskumu a vývoja v oblasti energetickej účinnosti, čistých technológií a vývoja nízko uhlíkových technológií vrátane druhotných energetických zdrojov,
- modernizáciu zariadení s cieľom úspory energie na strane spotrebiteľa,
- zvyšovanie energetickej účinnosti existujúcich budov vrátane zatepľovania,
- podporu činnosti na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky a na náklady spojené s odborným a administratívnym zabezpečením plnenia záväzkov Slovenskej republiky v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov,
- podporu prechodu k formám dopravy s nízkymi emisiami a prechodu z individuálnej dopravy k verejnej doprave,
- nenávratné financovanie environmentálnych projektov pripravených Slovenskou republikou v spolupráci s Európskou bankou pre obnovu a rozvoj na základe predchádzajúceho pokynu ministerstva,
- odstraňovanie následkov po banskej činnosti a zabezpečenie alebo likvidáciu starých bankých diel podľa osobitného predpisu,
- podporu obhospodarovania lesov poškodených imisiami s plochami s extrémnym emisným zaťažením alebo s vysokým emisným zaťažením,
- inštaláciu nových zariadení, ktoré využívajú ako zdroj energie obnoviteľné zdroje energie, geotermálnu energiu alebo druhotné energetické zdroje¹⁸,
- rekonštrukciu alebo modernizáciu existujúcich zariadení, ktoré využívajú ako zdroj energie obnoviteľné zdroje energie alebo druhotné energetické zdroje,
- zníženie tepelných strát v rozvodoch tepelných médií v systémoch centralizovaného zásobovania teplom,
- zvyšovanie energetickej účinnosti technologických celkov a jednotlivých zariadení,
- kompenzáciu podnikom v odvetviach, v ktorých sa predpokladá značné riziko úniku uhlíka v súvislosti s premietnutím nákladov emisných kvót do cien elektrickej energie,

¹⁸ Druhotným energetickým zdrojom sa rozumie zdroj energie, ktorého energetický potenciál pochádza z vedľajšieho plynného produktu vznikajúceho pri výrobných procesoch a technologických procesoch

- investičnú pomoc na výstavbu vysoko účinných elektrární alebo na výstavbu nových elektrární, ktoré budú zachytávať a ukladať oxid uhličitý,
- podporu investícií do nízkouhlíkových technológií,
- podporu manažmentu lesov zaradených do pásiem ohrozenia pod vplyvom imisií a na podporu projektov zameraných na úsporu a záchyt emisií skleníkových plynov v oblasti poľnohospodárstva a lesníctva,
- príspevky do klimaticko-energetických fondov.

Poskytovanie podpory žiadateľom

Poskytovanie prostriedkov fondu a spôsob ich použitia upravujú najmä §4, 6, 7, 8 a 9 zákona o fonde. Východiskom pre poskytovanie podpory formou dotácie alebo úveru žiadateľom je **každoročné zverejnenie špecifikácie podpory činností formou dotácie/úveru**, na ktoré môžu žiadatelia predkladať žiadosti. Špecifikácia činností môže byť rozšírená o nové činnosti (musia byť v súlade so zákonom o fonde) na základe návrhu Rady Environmentálneho fondu (ďalej len „rada fondu“).

Všetky žiadosti o poskytnutie podpory formou dotácie (s výnimkou mimoriadnych žiadostí o podporu formou dotácie a žiadostí na základe rozšírenej špecifikácie podpory činností) musia byť predložené na fond **do 31.10 príslušného kalendárneho roka**. Po registrácii sú následne kontrolované z hľadiska ich úplnosti a formálnej správnosti a kompletizované. Žiadatelia s neúplnými alebo nesprávne vyplnenými žiadosťami sú vyzvaní na ich doplnenie v stanovenej lehote. Nedoplnené žiadosti (z dôvodu doručenia nesprávnych dokladov alebo doručenia doplnenia po termíne) nie sú zaradené do zoznamu žiadostí.

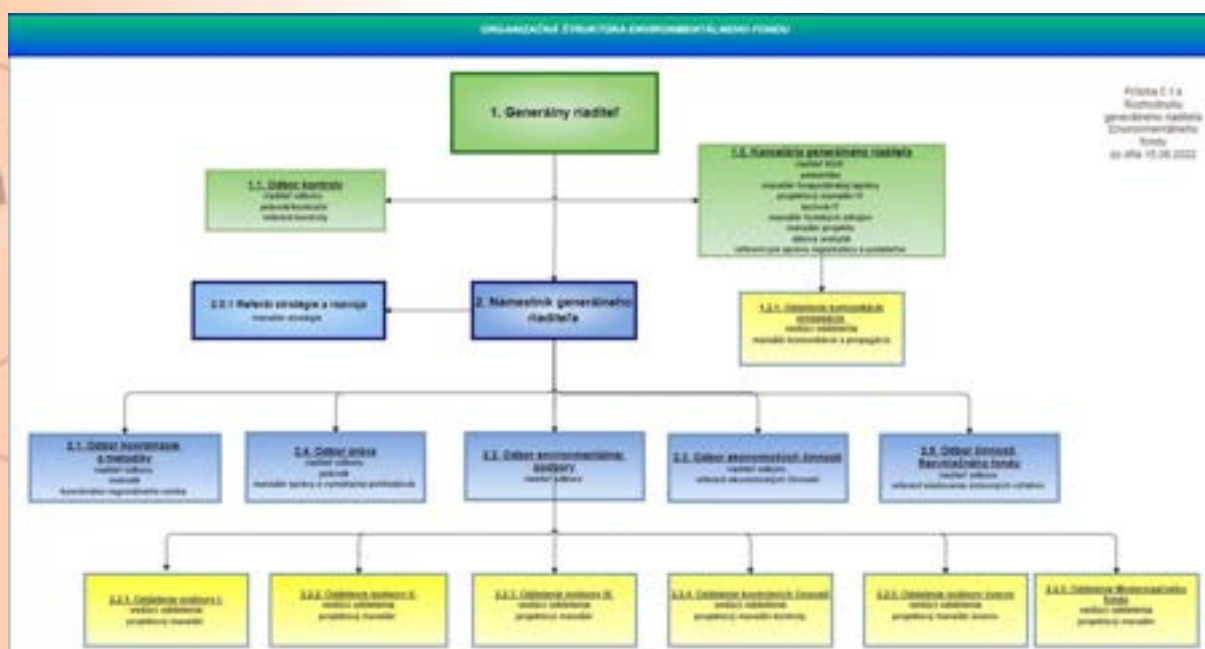
Kompletné žiadosti o poskytnutie podpory formou dotácie sú následne **predložené na hodnotenie** pracovníkom fondu a externým hodnotiteľom z odborných útvarov ministerstva a iných organizácií podľa jednotlivých oblastí a činností. Vyhodnotenú žiadosť o poskytnutie podpory sa predkladajú na zasadnutie rady fondu. Odporúčenie Rady fondu má pre ministra

odporúčací charakter. O pridelení dotácie rozhoduje minister formou **písomného rozhodnutia** o poskytnutí podpory formou dotácie.

Žiadosti o poskytnutie podpory **formou úveru** sa predkladajú na fond v priebehu kalendárneho roka. Kompletné žiadosti sú zaslané na príslušný odbor ministerstva na **odborné posúdenie z environmentálneho hľadiska**. Následne sú žiadosti **posúdené po ekonomickej stránke prostredníctvom zmluvného partnera**, ktorého výber je výsledkom verejného obstarávania podľa zákona o fonde. Posúdené žiadosti o poskytnutie podpory formou úveru sú **predložené na Radu fondu**, pričom o poskytnutí podpory rozhoduje minister na základe jej odporúčania, formou písomného rozhodnutia o poskytnutí podpory formou úveru.

Na základe rozhodnutí ministra o poskytnutí podpory z fondu sú s úspešnými žiadateľmi (príjemcovia podpory) po doručení ďalších potrebných dokumentov podpísané zmluvy o poskytnutí podpory. Po splnení zmluvných podmienok fond uvoľní a prevedie príjemcom podpory finančné prostriedky pričom dohliada na implementáciu predmetných projektov a dodržiavanie zmluvných podmienok a všeobecne záväzných právnych predpisov.

Obrázok č 1: Organizačná štruktúra EF

Zdroj: Environmentálny fond

1.3 Činnosť Environmentálneho fondu v rámci jednotlivých oblastí podpory a vybraných zložiek životného prostredia

Zložky ŽP

Podľa §2 zákona č.17/1992 Zb. o životnom prostredí sa pod životným prostredím rozumie všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja.

Jeho zložkami sú najmä¹⁹:

- **neživé** (anorganické) zložky:
 - ovzdušie (atmosféra),

¹⁹ <https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/zlozky-zp>

- voda (hydrosféra),
- horniny (litosféra),
- pôda (pedosféra),
- **živé** (organické) zložky:
 - **organizmy** (biosféra).

Každá časť životného prostredia je s ostatnými spojená mnohými najrôznejšími väzbami.

Ovzdušie

Ovzdušie je nevyhnutnou zložkou životného prostredia pre existenciu života na Zemi. Z tohto dôvodu je nesmierne dôležité mu venovať náležitú starostlivosť a ochranu.

K znečisťovaniu ovzdušia dochádza prirodzeným spôsobom (požiare, erupcie sopiek, vznes jemných častíc (napr. piesok) a pod.) a ľudskou činnosťou. Podiel ľudskej činnosti na znečisťovaní je oveľa vyšší ako prirodzeným spôsobom. Rápidny vzrast podielu ľudskej činnosti na znečisťovaní možno datovať od začiatku industrializácie. Znečistenie ovzdušia začínalo postupom času byť neúnosné najmä v centralizovaných priemyselných zónach, preto bolo nevyhnutné pristúpiť k právnej ochrane ovzdušia, aby sa zabezpečila dobrá kvalita ovzdušia a nedochádzalo k poškodzovaniu ľudského zdravia a životného prostredia.

V SR je právna ochrana ovzdušia zakotvená v Ústave Slovenskej republiky a v zákone č. 137/2010 Z. z. o ovzduší, ako aj v jeho vykonávacích predpisoch. Právna ochrana zaručuje každému občanovi právo na dobrú kvalitu ovzdušia, ale ukladá aj povinnosti na predchádzanie a minimalizáciu znečisťovania ovzdušia.

Voda

Voda je neoddeliteľnou podmienkou života na Zemi. Tvorí hydrosféru, je podstatnou zložkou biosféry a zároveň je súčasťou ostatných geosfér Zeme. Voda je nielen životne dôležitým ekologickým a ekonomickým zdrojom, ale aj základnou charakteristikou

prírodnej krajiny. Významnou špecifickou vlastnosťou je jej **obnoviteľnosť**, ktorá je podmienená obehom vody v prírode.

Podľa zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) sa vody členia na povrchové vody a podzemné vody.

Povrchovými vodami sú **vnútrozemské vody** (vnútrozemskou vodou je stojatá voda alebo tečúca voda na zemskom povrchu a podzemná voda smerom k pevnine od základnej čiary, od ktorej sa meria šírka pásma výsoštných vôd) okrem podzemných vôd, **brakické vody** a **pobrežné vody**. Povrchovými vodami sú aj **vody, ktoré sa vyskytujú na území chránenom pred zaplavením pri povodni**, a ktoré nemôžu pri zvýšenom vodnom stave vo vodnom toku odtekať prirodzeným spôsobom (nazývané aj ako vnútorná voda).

Podzemnými vodami sú všetky vody nachádzajúce sa pod povrchom zeme v pásme nasýtenia a v bezprostrednom kontakte s pôdou alebo s pôdnym podložím vrátane podzemných vôd slúžiacich ako médium na akumuláciu, transport a exploatáciu zemského tepla z horninového prostredia (nazývané aj ako **geotermálna voda**). Podzemnými vodami zostávajú podzemné vody aj po ich odkrytí prirodzeným prepadom ich nadložia, banskou činnosťou, činnosťou vykonávanou banským spôsobom alebo vykonaním inej obdobnej činnosti.

Podzemné vody sú prednostne určené na **zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou**. Iné použitie podzemných vôd je možné iba pri zachovaní ich prednostného určenia. Na vody, ktoré sú vyhlásené za **prírodné liečivé zdroje** a za **prírodné zdroje minerálnych stolových vôd** podľa osobitného predpisu (zákon č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov) a na **vody, ktoré sú vyhradenými nerastmi** (nazývané aj ako osobitné vody) podľa osobitného predpisu (zákon č. 44/1988 Zb.

o ochrane a využití nerastného bohatstva, tzv. banský zákon), sa zákon o vodách vzťahuje, len ak to výslovne ustanovuje.

Banské vody sa na účely zákona o vodách považujú za povrchové vody alebo podzemné vody a tento zákon sa na ne vzťahuje, ak osobitný predpis (zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva, tzv. banský zákon) neustanovuje inak. prírodné kúpaliská) orgán štátnej vodnej správy vydá v spolupráci s orgánom na ochranu zdravia opatrenia na ich dosiahnutie.

Oblasti podpory z EF

1. Dotácie²⁰

Oblasť A – Ochrana ovzdušia

A.1 - Podpora výroby tepla a teplej vody prostredníctvom využívania nízko-emisných zdrojov

A.2 - Podpora výroby tepla, teplej vody a elektrickej energie prostredníctvom využívania obnoviteľných zdrojov

A.3 - Podpora projektov zameraných na zlepšenie kvality ovzdušia prostredníctvom adaptačných opatrení, najmä v oblastiach riadenia kvality ovzdušia

Oblasť B – Ochrana a využívanie vôd

BK1 - Rozšírenie, rekonštrukcia alebo intenzifikácia existujúcich čistiarní odpadových vôd

BK2 - Čistenie odpadových vôd v aglomeráciách od 2 000 do 10 000 ekvivalentných obyvateľov

BK4 - Čistenie odpadových vôd v ostatných aglomeráciách do 2 000 ekvivalentných obyvateľov

²⁰ Stav pre rok 2022

BK5 - Rozšírenie alebo rekonštrukcia existujúcej stokovej siete

BV1 - Budovanie verejného vodovodu využívajúceho už existujúce vodárenské kapacity

BV2 - Budovanie verejného vodovodu s využitím malých vodárenských zdrojov

BV3 - Rozšírenie alebo rekonštrukcia existujúceho verejného vodovodu

BV4 - Úprava a rekonštrukcia existujúcich vodárenských zdrojov a s tým spojených zariadení

BR1 – Rybárstvo

BP1 - Opatrenia na vodnom toku

BP2 - Opatrenia mimo vodného toku

Oblasť C – Rozvoj odpadového a obehového²¹ hospodárstva

C1 - Triedený zber komunálneho odpadu

C2 - Predchádzanie vzniku biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov a zhodnocovanie biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov

C3 - Zavedenie a zlepšovanie triedeného zberu v obciach a vybudovanie zberných dvorov a centier opätovného používania

C4 - Triedený zber komunálneho odpadu

²¹ Podľa hierarchie spôsobov nakladania z odpadmi, je najlepšou možnosťou **predchádzanie vzniku odpadu**. Zahŕňa to zavedenie opatrení ešte pred tým, než sa látka, materiál alebo výrobok stanú odpadom, a to vrátane riešenia nebezpečných látok v nich obsiahnutých. Ďalším stupňom v hierarchii je **príprava vecí** (budúceho odpadu) na opätovné použitie, čo zahŕňa ich kontrolu, čistenie alebo opravu a zaistí, že sa výrobky alebo aspoň ich časti opätovne použijú bez ďalšieho spracovania. Pokiaľ to nie je možné, prichádza na rad **recyklácia odpadu**, kedy je odpad znovu spracovaný na nové výrobky, materiály alebo látky, ktoré môžu slúžiť ako pôvodným, tak novým účelom. Pokiaľ neprichádza do úvahy ani recyklácia, je vhodné podľa hierarchie **hľadať iné využitie odpadu, kedy nahradí iné materiály** (či už v danom zariadení alebo inde v hospodárstve, napríklad tým, že je zdrojom energie) – viac v kapitole o obehovom hospodárstve. Pokiaľ nemožno odpad takto využiť, nasleduje posledný krok hierarchie, a to je **odstránenie odpadu**.

C5 - Predchádzanie vzniku biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov a zhodnocovanie biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov

C6 - Zavedenie a zlepšovanie triedeného zberu v obciach a vybudovanie zberných dvorov a centier opätovného používania

Oblasť D - Ochrana prírody, biodiverzity a krajiny

D2 - Ochrana prirodzeného druhového zloženia ekosystémov

D3 - Realizácia schválených dokumentov starostlivosti

D5 - Realizácia opatrení na dosiahnutie alebo udržiavanie priaznivého stavu chránených druhov a biotopov

D6 - Realizácia opatrení, ktorých cieľom je naplniť, dosiahnuť a udržať poslanie zoologických záhrad

D7 - Realizácia preventívnych opatrení proti vzniku škôd spôsobených medveďom hnedým

Oblasť E - Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета

E1 - Budovanie priestorových kapacít

E2 - Realizácia výchovno-vzdelávacích a osvetových aktivít

Oblasť F - Prieskum, výskum a vývoj zameraný na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia

F1 - Prieskum, výskum a vývoj zameraný na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia²²

²² Prieskum a monitoring environmentálnych záťaží, prieskum, monitoring a sanáciu havarijných zosuvov a monitoring a odstraňovanie havarijných následkov po ťažbe nerastov, len na základe súhlasného stanoviska Sekcie geológie a prírodných zdrojov Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky k oprávnenosti lokality. Žiadateľ je povinný postupovať podľa zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov. Viac v Kapitole o využití GIS.

Oblasť L - Zvyšovanie energetickej účinnosti existujúcich verejných budov

L8 - Zvyšovanie energetickej účinnosti existujúcich verejných budov (L)

Program obnovy dediny (SAŽP)

Zelený vzdelávací fond (SAŽP)

Program ochrany prírody (POP)

Financovanie riešení na zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie v bezprostrednej súvislosti so stavom podľa § 4 ods. 1 písm. ad) zákona o fonde, ktorým je mimoriadne závažná environmentálna situácia, na ktorú sa vzťahujú činnosti uvedené v Špecifikácii činností podpory formou dotácie pre príslušný rok

2. Úvery

Financovanie prioritne kapitálových riešení na zabezpečenie starostlivosti o životné prostredie, podporu činností zameraných na dosiahnutie cieľov stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni.

3. Modernizačný fond

Environmentálny fond ako vykonávateľ **schémy štátnej pomoci z prostriedkov Modernizačného fondu²³** na podporu investícií na modernizáciu energetických systémov vrátane uskladňovania energie a zlepšenia energetickej efektívnosti

²³ EK zriadila v Smernici 2003/87/ES na obdobie 2021 – 2030 tzv. Modernizačný fond, ktorý umožní investície do modernizácie energetických systémov a zlepšenia energetickej účinnosti. Čerpá prostriedky najmä z monetizácie 2 % celkového počtu emisných kvót na obdobie 2021-2030. Zameriava sa na tieto prioritné oblasti:

Ide o dotácie na projekty z prostriedkov Modernizačného fondu na podporu investícií na modernizáciu energetických systémov vrátane uskladňovania energie a zlepšenia energetickej efektívnosti

4. Kompenzácie

Environmentálny fond ako poskytovateľ pomoci a vykonávateľ **schémy štátnej pomoci** pre podniky v odvetviach a pododvetviach, v prípade ktorých sa predpokladá značné riziko úniku uhlíka v súvislosti s premietnutím nákladov emisných kvót v rámci EU ETS do cien elektrickej energie v znení dodatku č. 1. Ide o dotácie na projekty poskytnuté prevádzkam, pri ktorých sa predpokladá značné riziko úniku uhlíka v súvislosti s premietnutím nákladov kvót do cien elektrickej energie.

V zmysle § 26 ods. 3 zákona č. 414/2012 Z.z. o obchodovaní s emisnými kvótami (Zákon) je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP) v spolupráci s Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky (MH) povinné pripraviť a zaslať Európskej komisii (EK) na notifikáciu schému štátnej pomoci prevádzkam, v ktorých prípade sa predpokladá značné riziko úniku uhlíka v súvislosti s premietnutím nákladov kvót do cien elektrickej energie (Schéma).

výroba a využitie energie z obnoviteľných zdrojov, energetická účinnosť, zariadenia na akumuláciu a distribúciu energie. Je súčasťou stratégie Zelená dohoda. Je jedným z nástrojov zameraných na oblasť klímy a energetiky, ktorý prispieva k zabezpečeniu prechodu EÚ na udržateľnejšie hospodárstvo. Modernizačný fond je zameraný na projekty, ktoré umožnia splniť cieľ znižovania emisií skleníkových plynov, zvyšovania energetickej účinnosti a rozvoja obnoviteľných zdrojov energie. Je určený priamo na podporu nových technológií v energetike, a to pre podniky, ktoré plánujú realizovať výrobu a distribúciu tepelnej energie z obnoviteľných zdrojov (OZE), výstavbu fotovoltaických elektrární alebo chcú optimalizovať spotrebu energie vo výrobných a technologických procesoch. Ponúka deväť programov, z ktorých najväčší je zacielený na podporu obnoviteľných zdrojov a na akumuláciu energie. Veľkú časť z „povolenkového“ výnosu získa aj teplárenstvo, prechádzajúce z uhlia na plyn či biomasu, a tiež projekty zamerané na úspory energie a znižovanie emisií skleníkových plynov v priemysle (Kislingerová, 2021, str. 118).

Návrh Schémy má vypracovať MŽP v spolupráci s MH, pričom následne je MŽP povinné zaslať návrh Schémy koordinátorovi pomoci, ktorým je Protimonopolný úrad Slovenskej republiky (PMU), ktorý má lehotu 30 dní na vypracovanie stanoviska. Následne, po zapracovaní stanoviska PMU, MŽP podáva žiadosť o schválenie poskytnutia štátnej pomoci (notifikuje Schému) na EK prostredníctvom PMU. Po schválení Schémy zo strany EK je potrebné Schému zverejniť v Obchodnom vestníku SR, a až po takom zverejnení nadobúda Schéma účinnosť a je možné na jej základe poskytnúť podporu.

Bez kompenzácií v dostatočnej výške by hlavne elektroenergeticky náročné podniky neboli schopné vykonávať podnikateľskú činnosť na území Slovenskej republiky a boli by nútené ukončiť svoju výrobu, nakoľko by neboli schopné konkurovať podnikom nielen z tretích krajín ale ani z iných krajín Európskej únie, ktoré zaručujú dostatočné finančné kompenzácie ako napr. Nemecko. V prípade ukončenia výroby týchto podnikov by došlo k strate niekoľkých tisícok pracovných miest, ako aj k výpadku príjmov na strane štátneho rozpočtu vo výške niekoľkých desiatok miliónov eur v podobe nevybranej dani z príjmov.

1.4 Prehľad potrebných kompetencií a zručností zamestnancov Environmentálneho fondu

Základným poslaním organizačnej štruktúry je optimálne rozdelenie úloh, kompetencií a právomocí medzi pracovníkmi organizácie. Je navrhnutá tak, aby umožnila čo najefektívnejšie fungovanie firmy či inej organizácie. Vo formálnej rovine určuje, kto bude komu zodpovedať, určuje konkrétnu zodpovednosť a právomoci jednotlivých pozícií. S tvorbou organizačnej štruktúry je obvykle spojený organizačný a prevádzkový poriadok firmy. (Kubíčková-Rais, 2012, str.72)

Podľa Organizačného poriadku EF²⁴ platí:

²⁴ https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2022/08/Organizacny-poriadok-EF_15_08_2022.pdf

- Pod pojmom kompetencia rozumie spôsobilosť konkrétneho zamestnanca fondu plniť povinnosti, ktoré mu vyplývajú z jeho postavenia v rámci organizačného usporiadania.
- Kompetencia tak predstavuje schopnosť vykonávať pracovnú funkciu v zmysle organizačného poriadku a dosahovať pri tom požadovanú úroveň výkonnosti
- Kompetencia riadiaceho zamestnanca zahŕňa oprávnenie organizovať, pridelovať, koordinovať, plánovať, kontrolovať a hodnotiť prácu na pracovisku, stanovovať ciele, motivovať a odmeňovať podriadených zamestnancov, konať vo veci, prijímať rozhodnutia, schvaľovať úkony, delegovať práva a povinnosti, podpisovať a schvaľovať písomnosti podľa jeho funkčného zaradenia.

Zameriame sa najmä na kompetencie a zručnosti zamestnancov, pôsobiacich v organizačných útvaroch, ktoré sa zaoberajú administráciou a implementáciou projektov.

Každý jednotlivec disponuje určitými osobnostnými charakteristikami. Niektoré sú získané, iné človek nadobúda socializáciou, iné získava praxou, vekom. Vzhľadom na vysoké pracovné tempo a rýchly rozvoj sú v pracovnom procese potrebné súbory určitých schopností, zručností v podobe kompetencií. Tieto nie sú jednotné pre všetky pracovné pozície a v priebehu doby sa môžu rôzne kreovať. Kompetenčné modely vo firme sú už bežnou záležitosťou. Model kompetencií umožňuje organizácii presne nadefinovať odborné a osobnostné požiadavky pre určitý pracovný výkon a tak sa stáva významným faktorom pre vhodný výber, hodnotenie ale aj stanovenia rozvoja vedomosti a zručnosti k odstráneniu konkrétnych medzier zamestnanca. Rozvíjanie kompetencií a ich cieľavedomé využívanie v podnikoch je podmienené rastom úrovne ľudských zdrojov. Kompetenčný prístup manažérov patrí k jednej z hlavných oblastí, ktorá významne posúva výkon podniku dopredu.

Fungovanie každého podniku je podmienené determinantmi medzi ktoré zaraďujeme zdroje a prostredie. Prostredie, v ktorom organizácie fungujú je pod vplyvom globalizácie veľmi nestále, a tak tu neustále dochádza k radikálnym zmenám. Tieto zmeny priniesol

rozvoj informačných, komunikačných ale aj technologických zariadení. Každá organizácia pri svojej činnosti disponuje určitými vstupmi, ktoré tvoria zdroje. Vo všeobecnosti môžeme zdroje organizácie rozdeliť na materiálne, finančné, informačné a ľudské. Všetky podniky a organizácie môžu efektívne fungovať len vtedy, ak sa im podarí správne alokovať, prepojiť, vhodne využiť a adekvátne uviesť do pohybu spomínané zdroje podniku (Koubek, 2007, s. 11).

Všetky zdroje sú pre podnik veľmi dôležité avšak ľudské zdroje dostávajú do pohybu ostatné zdroje, a tak sa stávajú pre organizáciu jeho najcennejším komponentom. Pohľad na význam jednotlivých zdrojov sa v priebehu času mení. V súčasnej turbulentne rozvíjajúcej sa spoločnosti sa ľudská sila stáva prvkom, ktorý umožňuje nielen rozvoj podniku ale aj jeho konkurencieschopnosť. Ak hovoríme o ľudskom zdroji v organizácii, rozumieme tým celý ľudský potenciál, ktorý tvoria nielen počet zamestnancov, ale aj také aspekty, medzi ktoré patria vzdelanosť a kultúra, medziľudské vzťahy, schopnosť spolupráce, vnímanie sociálnych a ekologických faktorov prostredia (Kachaňáková, 2003, s. 10).

Hlavným cieľom riadenia ľudských zdrojov je dosiahnutie konkurenčnej výhody splnením základných charakteristík zameraných na:

- podporu záujmov manažmentu,
- zabezpečenie potrebného počtu zamestnancov v požadovanej profesii i kvalifikačnej štruktúre a v dynamickom súlade so strategickými cieľmi organizácie. To znamená, že riadenie ľudských zdrojov musí pružne zohľadňovať okrem počtu a požiadaviek pracovných miest aj ich prípadnú premenlivosť,
- zosúladenie správania zamestnancov so strategickými cieľmi podniku, čím sa rozumie aktívne fungovanie zamestnancov, ktoré predpokladá ich systematický vzdelávanie a rozvoj ale aj efektívne využívanie ich pracovných schopností pomocou adekvátnych stimulačných nástrojov, pôsobenie pri získavaní oddaných zamestnancov (Kachaňáková, 2003, s. 13).

Všetky ciele v oblasti riadenia ľudských zdrojov by mali byť v súlade s celkovou stratégiou organizácie a podporovať ju. Zároveň by pri stanovovaní personálnych cieľov mali byť zohľadnené aj potreby zamestnancov, avšak s ohľadom na udržanie efektívnosti organizácie. Efektívne riadenie ľudských zdrojov si vyžaduje široké spektrum rôznych činností – funkcií, ktoré tvoria jeho obsah.

Tieto činnosti môžeme v logickej nadväznosti zoradiť nasledovne:

1. strategické riadenie ľudských zdrojov
2. analýza práce
3. plánovanie ľudských zdrojov
4. získavanie a výber zamestnancov
5. rozmiestňovanie zamestnancov a skončenie pracovného pomeru
6. vzdelávanie a rozvoj
7. riadenie a plánovanie kariéry
8. riadenie pracovného výkonu
9. odmeňovanie
10. pracovné vzťahy
11. pracovné podmienky
12. personálny informačný systém (Mikuš, 2006, s. 53).

Personálny rozvoj zamestnancov (Šimo-Mura, 2015, str. 206-207)

Vzdelávacia politika sa odvíja od strategického rozvoja podniku. Spravidla býva súčasťou stratégie v stredných a veľkých organizáciách. Snahou je zvyšovanie kvalifikácie vo vzťahu k meniacim sa výkonnejším strojno-technologickým systémom a nadväzujúcemu know-how.

Podnikové vzdelávacie aktivity sa orientujú najmä na:

- **oblasť kvalifikácie** – zapracovanie nových technológií, doškolovanie – prehĺbovanie kvalifikácie, rekvalifikácia – osvojenie si nového povolania,
- **oblasť rozvoja** – pochopenie a zvládnutie komplexných problémov, ktoré prekračujú hranice odboru, formovanie sociálnych vlastností a formovanie osobnosti zamestnanca, ktorý sa spravidla spája s kariérom postupom.

Na podnikové vzdelávanie sa treba pozeráť ako na komplexný proces a malo by vytvárať integrálnu súčasť procesu riadenia. Formovanie pracovných schopností sa v posledných rokoch realizuje aj prostredníctvom učiacej sa organizácie. V poslednom období sa často v odbornej verejnosti hovorí o učiacej sa organizácii.

Učiacia sa organizácia je typická:

- systematickým riešením problémov,
- vytváraním spoločnej vízie,
- systémom myslenia (premýšľať skôr o celku než o jednotlivých častiach),
- učením sa z vlastnej histórie,
- osobnými pragmatickými poznatkami a skúsenosťami (celoživotné vzdelávanie),
- učením sa zo skúseností druhých,
- tímovým učením (ak sa tímy učia, dosahujú výsledky ako celok rýchlejšie, pritom rastie aj úroveň jednotlivcov).

Učiacia sa organizácia je charakteristická zručnosťou pri tvorbe, získavaní a prenosoch poznatkov a pri modifikácii svojho správania vzhľadom na nové poznatky. Vyžaduje zmenu myslenia, filozofiu podniku a podnikovej kultúry, tvorbu väzieb medzi vnútro podnikovými jednotkami, prístup k informáciám a nepretržitý rast kvalifikácie, miestom vzdelávania je

organizácia. Vzdelávacie programy sú zostavené podľa vybraných oblastí a problémov jednotlivých pracovníkov.

Kvalifikácia, kompetencie a zručnosti (Dudová, 2013, str. 47 - 54)

Konkrétna **kvalifikácia** sa obvykle vyjadruje vo vzťahu ku konkrétnemu pracovnému miestu. V najširšom zmysle zahŕňa teoretické vedomosti potvrdené diplomom (vzdelanie), praktické skúsenosti a niektoré osobné predpoklady. Výber zamestnancov v EF prebieha spravidla z takých disponibilných uchádzačov, ktorí majú vysokoškolské vzdelanie II. stupňa technického, právnického alebo ekonomického smeru.

Vo všeobecnosti sa kvalifikáciou označuje najmä schopnosť vykonávať povolanie na určitom pracovnom mieste. Táto kvalifikácia je podstatná na zabezpečenie zamestnateľnosti aktívnych jednotlivcov. Meria sa prostredníctvom získaného formálneho vzdelania alebo prostredníctvom nadobudnutých skúseností jednotlivcov. V podmienkach EF sú vítané skúsenosti napríklad na manažérskych pracovných pozíciách²⁵.

Chápanie kvalifikácie odkazuje na dva prístupy. Môžeme ju definovať na strane obsadzovaného pracovného miesta alebo na strane pracovníka, ktorý je na tomto mieste zamestnaný²⁶.

1. Ak hovoríme o kvalifikácii pracovného miesta, označujeme vlastnosti a ľudské schopnosti, ktoré sú nevyhnutné na obsadenie tohto pracovného miesta. Preto na úrovni organizácie musí byť podrobne opísaný súbor skúseností a zručností (know-how). Toto umožňuje najmä získať raste kvalifikácií, ktoré sú nevyhnutné na stanovenie miezd. Každá oblasť ekonomiky tak determinuje klasifikáciu zamestnaní, získaného formálneho vzdelania (uznaných diplomov) a jednotlivých hierarchických úrovní.

²⁵ Ideálne manažment projektov financovaných z EÚ alebo štátnych zdrojov.

²⁶ Kvalifikácia pracovných miest nie je synonymom kvalifikácie pracovníkov a kvalifikácia pracovníkov nie je synonymom kompetencií.

2. Ak hovoríme o kvalifikácii pracovníka, musíme rozlišovať dva významy:

a) Môže ísť o začiatočné vzdelanie alebo výchovu, ktoré sú validované na základe získaného diplomu. Vtedy hovoríme o osobnej kvalifikácii, ktorú možno získať najmä vzdelávaním. Napríklad sektor stavebníctva, krajinytvorby, geografie, či práva.

b) Môže ísť aj o skúsenosť, to znamená kvalifikáciu získanú v prostredí organizácie, ktorá pokračuje aj počas učenia sa činnosťou (learning by doing).

Tieto dva typy kvalifikácie sú dôležité na rozvoj v prostredí organizácie.

Podľa Európskeho kvalifikačného rámca je čiastočná kvalifikácia spôsobilosť vykonávať určitú pracovnú činnosť alebo ucelený súbor pracovných činností umožňujúcich profesijné uplatnenie. Úplná kvalifikácia je spôsobilosť vykonávať určité povolanie (príp. viacero povolaní).

Význam kvalifikácie

Kvalifikácia je nástrojom na zabezpečenie zamestnateľnosti aktívnej populácie a jej význam rastie v kontexte rastu dlhodobej nezamestnanosti. Je teda dôležité získať „dobrú kvalifikáciu“, to znamená kvalifikáciu, ktorá umožňuje permanentnú zamestnanosť jednotlivca.

Kvalifikácie sa menia v súlade s tempom technického pokroku, čo v konečnom dôsledku spôsobuje problémy, ako vytvárať súlad medzi dvomi protirečieniami v očakávaniach. To znamená, že je potrebné ovládať technické a odborné vedomosti, ktoré sa sústavne menia, ale je to súčasne aj dôvodom veľkej polyvalencie, vysokej adaptability a schopnosti osvojiť si nové kvalifikácie (súvislosť aj so zmenou legislatívy).

Využitie **nových informačných technológií** vyvolalo novú organizáciu práce:

1. Z hľadiska vnútornej štruktúry organizácie

Zvýšenie dopytu po kvalifikovaných pracovníkoch možno väčšmi pripísať požiadavkám novej organizácie práce, než zavedeniu samotnej novej technológie. Zmenu dopytu po pracovnej sile v mnohých aspektoch sprostredkovali organizačné zmeny: firmy, ktoré prijali informačné technológie, potrebujú pracovníkov, ktorí môžu samostatne konať a môžu dokončiť celý proces, ktorý bol predtým roztrieštený pre neexistenciu centralizovanej databázy – centralizovaná databáza – prehľad čerpaných a žiadaných dotácií.

2. Z hľadiska profesijnej štruktúry organizácií

Organizačné zmeny prichádzajú na úkor zamestnanosti úradníkov a uprednostňujú predovšetkým riadiacich pracovníkov. Tieto prvé dva dôvody boli vyvolané zavedením informačných technológií.).

Organizačné zmeny, akými sú zníženie počtu riadiacich pracovníkov, rotácia pracovných miest alebo kratší reťazec príkazov, zvyšujú produktivitu firiem. Kvalifikovanejší pracovníci sa s týmito zmenami vyrovnávajú jednoduchšie, pretože majú lepšiu schopnosť komunikovať alebo môžu byť pre multitasking vyškolení s nižšími nákladmi ako nekvalifikovaní pracovníci. Organizačné zmeny sú teda viac ako len vedľajší produkt technologických zmien a reálne menia pracovné podmienky.

Kompetencia (Dudová, 2013, str. 59 - 62)

Chápanie kompetencie sa už neviaže len na konkrétnu kvalifikáciu, ale presahuje jej rámec. Všeobecnú štruktúru kompetencie tvoria:

1. vedomosti a znalosti,
2. povahové črty, postoje,
3. zručnosti, skúsenosti,

4. prípadne aj špecifické druhy kompetencií (napr. technické kompetencie, kompetencie pri kontakte s ľuďmi²⁷ a pod.).

Vymedzovanie kompetencií

Pojem kompetencia je široký, a preto býva definovaný rôzne. Niektoré definície sú zamerané na prácu (úlohy, výsledky), iné na zložky postojov, znalostí a zručností jednotlivcov, ktorí túto prácu vykonávajú, a niekedy tieto charakteristiky zahŕňajú aj hodnoty a orientácie. Odborné kompetencie sa vzťahujú na výkon pracovných činností. Odvíjajú sa od kvalifikačných požiadaviek na výkonu určitého povolania.

Okrem nich sa používa pojem **technické kompetencie**, ktoré zahŕňajú technické znalosti, zručnosti, talent a postoje, ktoré sa týkajú technologických, ekonomických, finančných, štrukturálnych a procedurálnych aspektov práce.

Všeobecné (prierezové, nadodborové, prenositeľné) kompetencie určujú, čo by zamestnanec mal zvládať nad svoju odbornosť; inými slovami, ide o spôsobilosť zvládať určité komplexy činností bez ohľadu na ich odborné zameranie.

Pedagogický výskum venuje pozornosť osobným kompetenciám (tvorivosť, čestnosť, zvedavosť, sebaúcta, spoľahlivosť, iniciatívnosť, vytrvalosť) a sociálnym či interpersonálnym kompetenciám, ktoré uľahčujú ekonomickú a sociálnu integráciu jednotlivca.

Sociálne kompetencie sa vzťahujú na zvládnutie určitých sociálnych techník a zručností na základe empatie a sociálnej percepcie. Sociálna kompetencia tvorí funkčnú jednotu so sociálnymi technikami pri interakcii tak, aby dosiahli svoj cieľ. Medzi všeobecné prvky sociálnej kompetencie patria okrem iného srdečnosť, nadväzovanie vzťahu, rozmanité sociálne techniky, flexibilita, aktivita, schopnosť plynulej komunikácie.

²⁷ Napr. s Prijímateľmi a žiadateľmi o poskytnutie dotácie z EF

Interpersonálne kompetencie alebo kompetencie v rokovaní s ľuďmi zahŕňajú správanie a vystupovanie, ktoré sa týkajú práce s ľuďmi (napr. manažéra). Inteligenciu môžeme vymedziť ako schopnosť získavať a používať znalosti.

Kľúčové kompetencie

Význam kľúčových kompetencií je založený na dvojitej úlohe vzdelávania (sociálna a ekonomická), ktoré plní hlavnú úlohu pri prispôbovaní sa zmenám – napríklad presun zamestnanca z jednej organizačnej zložky, venujúcej sa projektom v rámci konkrétnej zložky ŽP do druhej, čo si vyžaduje schopnosť prejsť z jedného typu projektov do druhého, s čím súvisí napríklad potreba vyhodnocovania istého typu rozpočtových položiek oproti pôvodne iným.

Kompetencie sú hlavným východiskom pre všetky vzdelávacie aktivity a vo všetkých zohrávajú hlavnú úlohu kritické myslenie, kreativita, iniciatíva, riešenie problémov, hodnotenie rizika (vedieť odhadnúť do akej miery rizika v etape časovej tiesne je možné zísť), prijímanie rozhodnutí a konštruktívne riadenie pocitov zohrávajú úlohu vo všetkých ôsmich kľúčových kompetenciách. Tieto kompetencie zahŕňajú tak kognitívne, ako aj prierezové zručnosti. Osobnostné charakteristiky sú dôležitou súčasťou prierezových zručností a môžu byť takisto považované za faktory, ktoré prispievajú k rozvoju týchto zručností.

Kompetencie v znalostnej ekonomike

Investície obsiahnuté v znalostiach umožňujú zväčšiť klasické produkčné faktory ako práca, kapitál, **suroviny a energie** (vrátane Obnoviteľných zdrojov energie). Znalosti súvisia so skúsenosťami, ktoré umožňujú kombinovať tieto vstupy. Pojem kompetencia sa objavil v súvislosti s transformáciou nevyhnutných znalostí na jednotlivé činnosti v nových formách

organizácie práce, ktorá môže súvisieť napríklad so zavedením nového Grantového informačného systému v organizácii, poskytujúcej finančné dotácie.

Chápanie kompetencie v súčasnosti smeruje ku konkurencii vzhľadom na klasické chápanie kvalifikácie. Kvalifikácia sa posúva ku kompetencii v tej chvíli, keď rýchlosť zmien v oblasti práce si nevyhnutne vyžaduje adaptáciu pracovníkov na permanentné zmeny charakteristické pre súčasné obdobie. Kompetencia podporuje individuálnu prax, ktorá je podmienkou prispôsobivosti.

Významnou úlohou je integrácia znalostí a informácií do štandardnej ekonomiky. Niektoré typy znalostí sa môžu reprodukovat' s malými výdavkami v prospech širokého okruhu spotrebiteľov. Iné typy znalostí nemožno transformovať z jednej organizácie do druhej alebo medzi jednotlivcami bez komplexných spojení formou sieťových vzťahov. Digitálna kompetencia je jednou z ôsmich kľúčových kompetencií, ktoré majú pre jednotlivca zásadný význam. Kompetencia zahŕňa sebaisté a kritické používanie technológie informačnej spoločnosti na pracovné účely, vo voľnom čase a na komunikáciu. Je založená na základných zručnostiach v IKT. Digitálna gramotnosť (digitálna zručnosť) je schopnosť porozumieť informáciám a používať ich v rôznych formátoch z rôznych zdrojov, ktoré sú prezentované prostredníctvom informačných a komunikačných technológií.

V kontexte hľadania zdrojov inteligentného a inkluzívneho rastu sa venuje väčšia pozornosť špecifickým kompetenciám a zručnostiam.

Kultúrne a tvorivé kompetencie sú základom tvorivosti a inovácií, ktoré podnecujú inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast. Kultúrne a tvorivé kompetencie zahŕňajú kľúčové kompetencie, ktorými sú kultúrne povedomie a vyjadrovanie a medzikultúrne kompetencie. Tieto kompetencie môžu prispievať k:

- budovaniu intelektuálneho kapitálu, ktorý sa stále viac uznáva ako nový zdroj rastu a konkurencieschopnosti v Európe,

- všetkým formám inovácie, a to najmä netechnologickej a sociálnej inovácie, prostredníctvom svojho vplyvu na výrobu a dopyt, ako aj na navrhovanie inovatívnych výrobkov a služieb, na ich výrobu a úspech na trhu,
- vzdelávaniu, odbornej príprave a príprave na zamestnanie vrátane takého, ktoré si vyžaduje vysokú kvalifikáciu a sociálne zručnosti,
- zamestnateľnosti vo všetkých príslušných fázach života a k účinnému fungovaniu a rozvoju organizácií,

Zručnosti

Zručnosťou rozumieme schopnosť prakticky úspešne vykonávať určitú pracovnú činnosť alebo súbor pracovných činností. Odborné zručnosti určujú, čo by mal zamestnanec z odbornej stránky vedieť vykonávať. Ide o opis schopnosti praktického výkonu. Skúsenosti a zručnosti sa niekedy považujú za ukazovatele kompetencií. V podmienkach EF ide najmä o schopnosť:

- komunikovať s dotknutými subjektmi,
- vyznať sa v projektovej dokumentácii,
- vyznať sa v rozpočtoch – cenotvorba tovarov a služieb (napr. stavebné práce)

1.5 Prehľad subjektov dotknutých činnosťou Environmentálneho fondu

Priamo dotknuté subjekty:

- - Rozpočtová organizácia – v zmysle zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- - Obec - v zmysle zákona Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.
- - Samosprávny kraj – v zmysle zákona č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov.
- - Príspevková organizácia – v zmysle zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- - Občianske združenie – v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov. Strana 7 zo 101 6. Zájmové združenie právnických osôb - v zmysle zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a v zmysle zákona Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.
- - Nadácia – v zmysle zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.
- - Neinvestičný fond – v zmysle zákona č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- - Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním – v zmysle zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov,
- - Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním – v zmysle zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov,
- - Príspevková organizácia - podľa zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších

predpisov, so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorej orgán ochrany prírody vydal podľa § 44 ods. 2 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, súhlas na zriadenie a prevádzkovanie zoologickej záhrady.

- Školy zriadené podľa § 19 ods. 2 písm. a) písm. b) písm. c) a písm. d) zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

Nepriamo dotknuté subjekty:

- dodávatelia stavebných prác
- dodávatelia tovarov a služieb

Koneční užívatelia zdrojov EF:

- obyvatelia obcí/miest, resp. VÚC
- žiaci a študenti
- podnikatelia
- štátna a verejná správa a jej zamestnanci

1.6 Vzťah hospodárstva a Životného prostredia vo vybraných oblastiach

Zdroje na Zemi sú obmedzené, preto je nutné využívať ich tak, aby ich spotreba nebola na úkor budúcich generácií a likvidácie súčasných ekosystémov. Požiadavky hospodárstva častokrát ovplyvňujú životné prostredie po stránke kvantity ako aj kvality, čo môže viesť až k vzniku environmentálnych škôd i iných problémov životného prostredia. Je preto nutné politiky nastaviť tak, aby sme takýmto stavom predchádzali, aby sa dosiahla

dlhodobu udržateľnú spotrebu prírodných zdrojov, vysoká kvalita vody, lesov, pôdy, ale aj krajiny všade okolo nás²⁸.

Životné prostredie a ekonómia

Súčasnú etapu spoločenského vývoja charakterizujú narastajúce environmentálne problémy takmer vo všetkých štátoch sveta. Ich riešenie sa stáva celosvetovým problémom, pretože znečistenie životného prostredia nerešpektuje hranice medzi jednotlivými krajinami, regiónmi, ba ani svetadielmi. Prebiehajúci proces klimatických zmien negatívne ovplyvňuje **základné zložky životného prostredia** a existenciu ľudstva na celej planéte, tzn. zásoby vôd, produkciu potravín, ľudské zdravie, využiteľnosť pôdy a ekosystémy. Dôsledky klimatických zmien sa už začínajú prejavovať v distribúcii vody, ktorá je základom existencie všetkých foriem života. Vyššie teploty majú za následok roztápanie ľadovcov, väčšie odparovanie vôd z oceánov s následným zvýšením intenzity zrážok a vznikom povodní. Výsledkom zvýšenej intenzity zrážok a povodní je poškodzovanie infraštruktúry, čo vyvoláva rast nákladov na jej opravu. Klimatické zmeny majú vplyv aj na poľnohospodárku produkciu.

Tento proces navyše vyústí do **zníženia biodiverzity**, zvýšenia počtu lesných požiarov a vzniku rôznych, dosiaľ nepoznaných chorôb. Proces otepľovania bude postupne zvyšovať hladiny morí a oceánov, čo bude sprevádzané zvýšením nákladov na ochranu prímorských oblastí, ako aj nákladov súvisiacich so sťahovaním sa obyvateľstva do vnútrozemia. Tento globálny problém má svoj pôvod v prírode, ktorá začala reagovať na neprimerané zásahy spoločnosti. **Hospodársky rast bez prijímania adekvátnych opatrení** na makroúrovni i mikroúrovni už ohrozil tie časti prírody, ktorých samoregulačné systémy nestačili znečistenie eliminovať, čím došlo k ich devastácii.

Predmetom tzv. **ekonómie životného prostredia** je aplikácia bežne uplatňovaných ekonomických princípov pri riadení životného prostredia. (Romančíková, 2011, str. 11)

Životné prostredie a ekonomický systém

²⁸ https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_envirostrategia2030_def.pdf, str. 8

Životné prostredie plní pre ekonomický systém nasledujúce funkcie:

1. Zabezpečenie života. Podstata tejto funkcie je v tom, že životné prostredie je verejným statkom, ktorý poskytuje biologický, chemický a fyzikálny systém, umožňujúci život.
2. Zásobáreň prírodných zdrojov. Životné prostredie poskytuje suroviny a energiu potrebné na priemyselnú výrobu a pre domácnosti. Tieto zdroje sa delia na obnoviteľné a neobnoviteľné. Obnoviteľné zdroje sú také, ktoré sa po určitom čase obnovujú. Ich zásoby sú schopné rásť takou rýchlosťou, akou sa spotrebúvajú. Neobnoviteľné zdroje sa nemôžu zregenerovať v čase, t. j. ich súčasné využívanie vylučuje možnosť ich využitia v budúcnosti. Využívanie neobnoviteľných zdrojov má za následok zníženie ich zásob. Snaha zachovať tieto zdroje pre budúce generácie je v konkurenčnom vzťahu k funkcii zásobárne prírodných zdrojov s možnosťou jej využitia na priemyselné účely.
3. Médium na odvádzanie škodlivých látok. Znamená to, že životné prostredie je recipientom vypúšťaných škodlivých látok. V súvislosti s touto funkciou si treba uvedomiť, že v systéme životného prostredia možno uložiť veľké množstvo „odpadu“, ale len dovtedy, kým sa nenaruší asimilačná schopnosť jeho jednotlivých zložiek. To znamená, že škodliviny prítomné v životnom prostredí môžu negatívne ovplyvniť kvalitu jeho zložiek.
4. Poskytovanie ekosystémových služieb. Ide o služby späté s využívaním priestoru a jeho základnej zložky - pôdy. Pôda sa môže využiť nielen na účely poľnohospodárskej výroby, ale aj pri plnení vodohospodárskej funkcie lesov, **budovaní výrobných kapacít**, využití obytných budov, rekreačných objektov, infraštruktúry a pod.
5. Poskytovanie služieb spríjemňujúcich život. Ako príklad možno uviesť krásu prírody v jej nedotknuteľnosti, ktorú si možno užívať pri rôznych formách oddychu.

Možnosť alternatívneho využitia životného prostredia ekonomickým systémom ich stavia do vzájomne konkurenčného vzťahu. Napríklad nadmerné využívanie zdrojov životného prostredia na poskytovanie služieb skrášľujúcich a spríjemňujúcich život (**národný**

park) vylučuje možnosť ich využitia na iné účely, napr. pri budovaní infraštruktúry, na rozličné priemyselné činnosti a pod.⁹

Záujem o využívanie zdrojov životného prostredia prevyšuje ich ponuku, t. j. samotnú možnosť ich využitia. Tento jav je už v súčasnosti celosvetovým problémom, ktorý vyúsťuje do hľadania **nových mechanizmov na riešenie problematiky alokácie zdrojov životného prostredia a ich efektívnosti**. V tejto súvislosti si treba uvedomiť skutočnosť, že bezplatné využívanie prírodných zdrojov životného prostredia vo funkcii média na odvádzanie škodlivých látok nerieši možnosť ich konkurenčného využitia, tzn. Problém ich efektívnej alokácie.

Istým riešením je prijatie rozhodnutia, ktorý z konkurenčných dopytov po zdrojoch má prioritu. Jeho uľahčeniu má pomôcť správne ocenenie zdrojov životného prostredia vo forme ceny, poplatku, resp. dane za ich využívanie.

Analogicky v konkurenčnom vzťahu stojí využitie vody v toku ako zdroja pitnej vody a jej využitie na rekreačné účely, resp. ako média na odvádzanie odpadových vôd.

Oceňovanie zdrojov životného prostredia navyše vytvára stimul na zníženie znečistenia životného prostredia. Znamená to, že tí, ktorí zdroje životného prostredia využívajú, budú v súvislosti so svojou produkciou zvažovať okrem vlastných nákladov výroby aj náklady spojené s využívaním zdrojov životného prostredia, ktorých rozsah by mal pozitívne ovplyvniť rozsah produkovaných negatívnych externalít.

Príčiny poškodenia životného prostredia

Pri identifikácii príčin poškodenia životného prostredia v kontexte celosvetových trendov možno hovoriť o dvoch druhoch príčin – príčiny podmienené vývojom a sociálno-ekonomické

príčiny.

K príčinám podmieneným vývojom možno zaradiť:

- *rast počtu obyvateľstva*, ktorý sa spája s potrebou zvyšovať produkciu potravín a priemyselnú výrobu na materiálne zabezpečenie obyvateľstva, s následným zvýšením nárokov na energiu a produkciu odpadu;
- *koncentráciu obyvateľstva*, t. j. migrácia obyvateľstva do veľkých miest, čo spôsobuje na určitom území nadmerné zaťaženie životného prostredia, ohrozenie človeka, flóry a fauny;
- *hospodársky rast* ako nástroj materiálneho zabezpečenia zvýšeného počtu obyvateľstva a zároveň ako nástroj uspokojenia zvyšujúcich sa nárokov s negatívnymi dôsledkami v primárnej, sekundárnej a terciárnej sfére;
- *technicko-ekonomické vplyvy* podmienené zmenou výrobných technológií a spotrebných návykov (napr. zvýšené využívanie motorových vozidiel spôsobuje rast emisií v ovzduší).

Sociálno-ekonomické príčiny poškodenia životného prostredia možno odvodiť v nadväznosti na funkcie, ktoré životné prostredie plní v ekonomickom systéme, a na vznik negatívnych externých efektov v prípade jeho nadmerného využívania.

Medzi ďalšie príčiny v tom najširšom zmysle slova možno zaradiť aj zlý manažment zdrojov životného prostredia, kam patrí i problematika uplatnenia ekonomických nástrojov environmentálnej politiky. (Romančíková, 2011, str. 11)

Poškodzovanie životného prostredia má **negatívne dôsledky na ekonomiku**, keďže vznikajú škody. Tieto dôsledky sú značne diferencované **vo väzbe na poškodenie jednotlivých zložiek životného prostredia**. Napríklad v prípade znečistenia vody toku vzniknú škody pre odberateľov vody v dolnej časti toku, ale aj pre rekreantov, ktorí už nebudú mať záujem používať znečistenú rieku na rekreáciu. Obyvateľom daného územia navyše vzniknú zvýšené náklady na čistenie vôd v prípade, že v okolitom území sa nachádza zdroj pitnej vody. Ďalším príkladom je znečistenie ovzdušia, ktoré sa prejaví zhoršením zdravotného

stavu obyvateľstva a následným zvýšením nákladov na poskytované zdravotnícke služby. Znečistené ovzdušie navyše spôsobuje aj materiálne škody na lesoch, pôde, biodiverzite a pod. Ekonomovia vnímajú poškodenie životného prostredia, ale i predchádzanie tomuto poškodeniu ako environmentálnu záťaž ekonomiky, ktorá je spätá so zvýšenou nákladovosťou súkromného a verejného sektora. (Romančíková, 2011, str. 23)

Východiskom ochrany životného prostredia je tzv. Environmentálna politika²⁹.

Ekonomické faktory a kvalita životného prostredia (Romančíková, 2011, str. 23)

Medzi ekonomické faktory, ktoré ohrozujú kvalitu životného prostredia, možno zaradiť: hospodársky rast a jeho materiálovú a energetickú náročnosť, štruktúru ekonomiky a jej štrukturálne zmeny, ako aj uplatňovanú environmentálnu legislatívu.

Hospodársky

rast

Zvýšená ekonomická aktivita krajiny, prejavujúca sa v hospodárskom raste, môže, ale aj nemusí mať vplyv na kvalitu životného prostredia. Pozitívne efekty vznikajú vždy, keď sa zvýšenie ekonomickej aktivity prejaví v hospodárskom raste, ktorý je dosiahnutý pomocou technológií, menej zaťažujúcich životné prostredie. Negatívne efekty vznikajú vtedy, keď sa súbežne s hospodárskym rastom zvyšuje aj znečistenie životného prostredia.

Štruktúra ekonomiky a jej štrukturálne zmeny

Štrukturálne zmeny môžu ovplyvniť ekonomické aktivity v krajine. Medzi hlavné oblasti, v ktorých ich realizácia umožní znížiť znečistenie životného prostredia, možno zaradiť:

- **prechod od výroby nadmerne zaťažujúcich životné prostredie k menej zaťažujúcim výrobám a službám,**

²⁹ Environmentálna politika je dnes už súčasťou hospodárskej politiky takmer každého štátu. Jej zámerom je vstúpiť do výrobných a spotrebných rozhodnutí podnikateľskej sféry a spotrebiteľov s cieľom dosiahnuť zmeny v správaní subjektov v prospech ochrany životného prostredia. (Romančíková, 2011, str. 23)

- inováciu produkcie, ktorá by mala vyústiť do výroby environmentálne vhodných produktov a následného zníženia znečistenia životného prostredia spôsobeného samotným výrobkom,
- zmenu technologického postupu, počas ktorého sa emituje menej znečisťujúcich látok, alebo sa zníži materiálová a energetická náročnosť, substitúciu výrobných vstupov environmentálne nevhodné výrobné vstupy sú nahrádzané environmentálne vhodnejšími vstupmi,
- implementáciu environmentálnych manažérskych systémov - EMS, EMAS a pod

Pozitívne efekty štrukt. zmien môžu byť do určitej miery eliminované zvýšením množstva vyrábanej produkcie, čo však pri uplatnení špičkových technológií nemusí vždy platiť.

Stratégie Slovenskej republiky sú nastavené na národohospodárskej úrovni a problematiku regionálneho charakteru majú včlenenú ako istý parciálny segment. Nie všetky regióny majú vypracované širšie plány rozvoja. Intenzívnejšie sa pracuje na akčných plánoch³⁰, ktoré sa týkajú najmenej rozvinutých okresov a sú zamerané na odstraňovanie sociálno-ekonomického zaostávania a na znižovanie vysokej miery nezamestnanosti. Urobiť prienik toho, čo sa má a chce zabezpečiť na regionálnej úrovni a zároveň pokryť všetky strategické línie rozvoja slovenskej ekonomiky a spoločnosti, je vzhľadom na historický kontext spôsobu transformácie, v ktorom sa narušili rôzne väzby a vzťahy, veľmi zložitý. Ekonomický potenciál jednotlivých regiónov je v súčasnosti nielen výrazne diferencovaný (nie iba z hľadiska rozdielov vyplývajúcich z prirodzených daností regiónov), ale charakteristiky ľudského potenciálu napovedajú, že v mnohých regiónoch nie je využívaný dostatočne a kvalita života obyvateľov nie je v mnohých parametroch na úrovni

³⁰ Akčné plány integrujú už existujúce rezortné programy a niektoré prierezové programy. Navrhujú sa v nich odstraňovanie prekážok na ich využívanie. Obsahujú odporúčania pre monitorovacie výbory operačných programov, ktoré sú financované z európskych štrukturálnych a investičných fondov a nie sú previazané na komplexnosť problematiky smart regiónov a celkovú bezpečnosť krajiny. Predchádzajú im analýzy, ktorých ťažiskové oblasti sú: trh práce, školstvo, ekonomický vývoj a potenciál, cestovný ruch, existujúce kapacity pre koordináciu aktivít a zhodnotenie dôvodov zaostávania okresu.

porovnateľnej aspoň s priemerom za Európsku úniu. Za takých podmienok vytvoriť zodpovedajúci rámec na vy-užitie nových technológií v rámci Priemysel4.0 na území Slovenskej republiky znamená zvoliť prístup, ktorý nevytesní ani jeden región z procesu smart riešení a primárnym sa stane postupné zlepšovanie kvality života všetkých obyvateľov. S tým priamo súvisí generovanie podmienok bezpečnosti v regiónoch v strategických oblastiach, ktorých zodpovedajúce naplnenie bude znamenať bezpečnosť Slovenskej republiky. Jedným z viacerých nástrojov, ktoré sa dajú na tejto „ceste“ využiť, sú koncepcie smart cities a smart regiónov. Sú súčasťou oficiálne prijímanej optimistickej vízie, v ktorej bude jednoduchšie dosiahnuť udržateľný rozvoja významne znížiť negatívny vplyv človeka na okolité prostredie. (Pauhofová-Staněk-Stehlíková, 2019, str. 76-77)

Priemysel 4.0 umožňuje vyrába produkciu v robotizovaných prevádzkach fungujúcich na základe kognitívnych produkčných systémov, na základe nových materiálov, nových sensorických systémov, optimalizujúcich produkčné schopnosti jednotlivých produkčných systémov. To však stále nehovorí o zlogičtení spoločnosti, pričom umelá inteligencia je práve kľúčovým faktorom zlogičtenia spoločnosti, a na základe toho aj optimalizácie produkčných systémov produkujúcich tovary a služby pre fungovanie spoločnosti. (Staněk -Ivanová-Vašková, 2018, str. 30)

Je zrejmé, že technická revolúcia vkladá nový obsah tak do výroby (produkcia), ako aj spotreby (personalizácia). Priemysel 4.0 dáva obrovské možnosti individualizácie produkcie, ale aj samotnému charakteru spotreby. Zdieľaná ekonomika vytvára novú podobu zdieľaného vlastníctva, ale aj efektívnosti využitia zdrojov. (Staněk -Ivanová-Vašková, 2018, str. 180)

Ovplyvňuje znižovanie environmentálnej záťaže firiem digitalizácia podnikov³¹?

Slovenský priemysel bol v posledných tridsiatich rokoch výrazne prebudovaný a inovovaný. V porovnaní s inými krajinami je na Slovensku technologická štruktúra a výbava,

³¹ <https://industry4um.sk/digitalizacia-ma-ambiciu-znizovat-enviromentalne-zataze-vyroby/>

ktorá životné prostredie výraznejšie nezaťažuje. Slovensko sa tak stáva príkladom pre mnohé iné krajiny. Máme tu málo problematických prevádzok. Veľa sa zmenilo v prevádzkach produkujúcich chemické exhaláty, dôslednejšie sa separuje odpad. Jedným z aktuálnych zdrojov environmentálnej záťaže je energetika.

Dajú sa dnes v slovenských firmách v tejto oblasti zachytiť trendy, smerovania? Podniky začínajú využívať digitálne technológie na to, aby nastavili zdravšiu a udržateľnejšiu produkciu. Vo väčšine priemyselných odvetví sa digitalizáciou postupne dosahuje významné skrátenie a zefektívnenie výroby. Tým podniky dosahujú nielen značnú úsporu nákladov, ale znižujú aj dopady na životné prostredie. Jedným z aktuálne najvýraznejších trendov je znižovanie spotreby elektrickej energie riadeným zavedením digitalizácie.

Uvažujú firmy ekologicky pri využívaní moderných technológií v praxi? Firmy si postupne uvedomujú, že to, čo je ekologické, im z dlhodobého hľadiska znižuje náklady. Myslia tým aj na zdravie svojich pracovníkov. Preto moderné technológie využívajú najmä na vytváranie zdravého pracovného prostredia, čo má v konečnom dôsledku vplyv aj na globálnu klímu.

Pár príkladov, ako sa podniky snažia znižovať environmentálnu záťaž?

Zaujímavou oblasťou je logistika. Niektoré z podnikov už začali na diaľku riadiť prichádzajúce kamióny tak, aby nestáli pred bránami v dlhých radoch, opakovane neštartovali alebo nenechávali bežať motory naprázdno. Dnes, napríklad, vymiera povolanie lakovač. Lakovacie linky sú digitálne riadené a produkujú minimum exhalátov. Firmy sa sústreďujú na digitálny zber informácií o spotrebe elektrickej energie samostatne v každej prevádzke, z každého výkonnejšieho zariadenia a riadia procesy tak, aby znižovali spotrebu a eliminovali plytvanie. Zvýšený dôraz na Environment nachádzame aj v prevádzkach galvanizovaní. V jednej zo spoločností na strednom Slovensku, napríklad, nasadili moderné digitálne riadené zariadenie dôslednejšie čistiace používanú vodu, čo umožňuje jej opakované používanie a znižovanie environmentálnej záťaže. Mnohé recyklujú odpadový materiál, či už priamo na spracovanie v prevádzkach alebo pre ďalšie využitia.

Budúcnosť pracovísk z pohľadu ekológie a životného prostredia v súvislosti s Industry 4.0?

Rola človeka bude aj v budúcnosti v priemysle rozhodujúca, a jeho hodnota bude vnímaná ešte výraznejšie ako dnes. To bude ovplyvňovať aj definovanie vzťahu výroby k environmentálnemu prostrediu zamestnancov. Aj keď sa v pracovnom prostredí za posledné obdobie veľa zmenilo, digitalizácia a technológie budú smerovať k vytváraniu ideálneho pracovného prostredia. Bude eliminovať akúkoľvek nadmernú záťaž organizmu, výskyt zdraviu škodlivých prvkov, produkcie čohokoľvek, čo škodí nielen pracovníkovi, ale aj vonkajšiemu prostrediu. Digitalizácia tu zohrá rozhodujúcu úlohu.

Štvrtá priemyselná revolúcia má potenciál naplniť ambíciu zvýšiť globálnu výrobnú produkciu tak, aby vyhovovala rastúcim ľudským potrebám bez poškodenia životného prostredia. Inými slovami, pomáha zvýšiť environmentálnu udržateľnosť neustálym zlepšením výrobných i nevýrobných procesov.

Budeme si klásť nasledovné otázky:

Aký je stav a smerovanie priemyselnej výroby vo vzťahu k životnému prostrediu?

Priemyselná výroba mala by sledovať dostupnosť zdrojov, mala by smerovať k zníženiu materiálnej a energetickej náročnosti výroby a mala by sa sústreďovať na odvetvia s vyššou technologickou náročnosťou produkcie.

Aká je odozva spoločnosti na zmierňovanie resp. kompenzáciu negatívnych dôsledkov priemyselnej výroby na životné prostredie?

Spoločnosť môže zmierňovať, resp. kompenzovať negatívne vplyvy priemyselnej výroby na životné prostredie zvýšením výdavkov na výskum a vývoj v oblasti priemyselnej výroby alebo zvýšením nákladov na ochranu životného prostredia.

Trvalo udržateľná priemyselná politika predstavuje rámcovú politiku, ktorá na všetkých úrovniach zabezpečuje a koordinuje priemyselnú výrobu a súčinnosť jednotlivých sektorov a svojimi opatreniami pôsobí konštruktívne na fungovanie hospodárstva, ako aj na ochranu životného prostredia prijatím účinných opatrení. Implementácia environmentálnych princípov a cieľov do priemyselnej politiky by mala byť komplexná a pri aplikácii by mal byť braný do úvahy globálny charakter.

Zabezpečovanie podpory regionálneho rozvoja súvisí aj s budovaním technickej infraštruktúry súvisiacej s tvorbou a ochranou životného prostredia a taktiež zlepšovania kvality života obyvateľov.

A do takéhoto komunikačne previazaného sveta náhle vstúpila koncepcia Priemyslu 4.0, čo nie je nie iné ako vízia úplného zasietovania a zautomatizovania rozhodovania vo fyzickom výrobnom systéme tak, že výrobný systém by mal byť schopný vyrábať plne automaticky, autonómne reagovať na zmenu vo výrobnom zariadení (poruchy stroja, začlenenie nového stroja, výpadok materiálu a pod.) a dokonca sa učiť z vlastnej skúsenosti s cieľom dlhodobou optimalizovať výrobný proces jeho dĺžku, náklady atď.). Vízia podobná Priemyslu 4.0 sa mohla objaviť v ľubovoľnej oblasti našej činnosti, ale práve oblasť priemyselnej výroby bola najlepšie pripravená a vybavená, bola najviac zrelá pre myšlienky plnej automatizácie a učenia sa z vlastnej skúsenosti s cieľom optimalizovať činnosť výrobného systému ako celku. (Staněk-Mařík-Doliak-Ondrovič, 2019, str. 155)

Technologická revolúcia tiež prináša nové vízie pre riadenie spoločnosti: je viditeľný prechod od hierarchických vertikálnych procesov riadenia k procesom ho rizontálnej komunikácie a dohadovania. Hierarchická funkčná štruktúra zostáva, môže sa však stenčiť a opierať sa o optimalizáciu dohadovaním na čo najnižšej horizontálnej úrovni. Riadenie sa teda posúva smerom dolu, smerom k zdrojom a užívateľom. To platí aj pre verejnú a štátnu správu, pre samosprávu obcí miest a regiónu, ktoré môžu a musia prevziať väčšiu zodpovednosť za prijímanie rozhodnutia. (Staněk-Mařík-Doliak-Ondrovič, 2019, str. 169)

Environmentálna**legislatíva**

Uplatňovaná environmentálna legislatíva je významným nástrojom ochrany životného prostredia. Názory na jej uplatňovanie sa však rôznia. Obavy z jej sprísňovania má nielen podnikateľská sféra, ale aj samotné vlády, a to z dôvodu zníženia konkurencieschopnosti krajiny.

Dôvodom na harmonizáciu environmentálnej legislatívy je skutočnosť, že dôsledky nadmerného poškodenia životného prostredia prekračujú hranice štátov. Hranice štátov presahuje aj globalizačný proces, ktorý umožňuje investorom etablovať sa v krajine, v ktorej im vzniknú najnižšie náklady, pričom majú súčasne možnosť využívať prírodné zdroje hostiteľskej krajiny. Ak sú prírodné zdroje v krajine podhodnotené a štát neuplatňuje ekonomické nástroje internalizujúce negatívne externality, ktoré investor svojou činnosťou spôsobil, globalizačný proces vytvára investorom priestor na nadmerné znečistenie životného prostredia hostiteľskej krajiny.

Ekologický faktor – tento faktor veľmi výrazne ovplyvňuje podnikanie, nárast ekologického povedomia u ľudí a jeho vplyv na činnosť podnikov. Produkcia ekologicky škodlivých látok je stále monitorovaná. Znečisťovatelia životného prostredia sú pod veľkým tlakom spotrebiteľov a legislatívy rôznych krajín. Niektoré ekologické problémy prerástli až do politických problémov. (Majdúchová, Neumanová 2014)

Miestne zastupiteľstvá - príspevok na rozvoj obce, ochrana životného prostredia, krajinne plánovanie – sú to subjekty, ktoré voči podnikom tvoria tzv. užšie podnikateľské prostredie.

Ak je kultúra silná a organizačné hodnoty sú široko zdieľané, podporujú dosiahnutie konsenzu pri formulácii stratégie. Ak je kultúra slabá, uplatňujú sa predovšetkým individuálne hodnoty manažérov a hľadanie konsenzu je náročnou a zdĺhavou procedúrou.

Formulácia stratégie nie je totiž len záležitosťou logiky a uplatňovania ekonomických kritérií. Svoju úlohu tu zohrávajú aj hodnoty sociálne, či hodnoty morálne. Aj za inak rovnakých podmienok sa dve rovnako zamerané firmy môžu rozhodnúť odlišne: jedna dá prednosť zisku bez ohľadu na **životné prostredie**, zatiaľ čo druhá sa zmieri s nižším ziskom, **aby sa vyhla poškodeniu prírody a negatívne mu dopadu na región**. V podobnom zmysle sa môže strategická voľba dotknúť aj spokojnosti a kvality pracovného života zamestnancov. (Lukášova, 2010, str. 69)

Definujeme šesť skupín rizík: definícia produktu (konflikty s ďalšími produktmi, stabilita definície, potreby trhu, prevádzkové prostredie, výrobné náklady), vývojový tím (dostupnosť ľudí a schopností, geografické a kultúrne rozloženie, vybavenie, rozpočet), kvalita a právne (kvalita, spoľahlivosť, bezpečnosť, patentové práva, regulačné opatrenia vr. životného prostredia), technická (dostupnosť a pripravenosť technológie, testovanie produktu, konflikty hardware – software) a predaj a distribúcia (uvedenie na trh, distribúcia, podpora predaja, dokumentácia, tréning, servis a údržba) (Korecký-Trkovský, 2011, str. 178)

Pri investícii do nového zariadenia alebo stavieb je potrebné si overiť aj to, či budú spĺňať normy platné v čase uvádzania do prevádzky a schvaľovanie (kolaudácia), najmä v oblasti bezpečnosti, hygieny, noriem na osvetlenie, životného prostredia (napríklad emisie, znečistenie odpadových vôd, hluk). (Korecký-Trkovský, 2011, str. 178)

Vzťahová analýza a analýzy prostredí vôbec (napríklad sociologických, technologických, ekonomických, ekologických, politických a hodnotových faktorov, niekedy vyjadrovaných skratkou STEEPV) môžu byť užitočné, avšak za predpokladu, že vieme, prečo ich robíme. Bývajú prospešné v rukách lídra, ktorý nimi overuje **realizovateľnosť nejakého nápadu** (podnikateľskej hypotézy), menej sa osvedčujú ako nástroj, po ktorého použití by mali rásť nové nápady. (Plamínek, 2011, str. 22)

Možné prínosy implementácie výskumu a inovácií s ohľadom na životné prostredie

52

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Implementačný plán Stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky (ďalej len „IP RIS3“) rozpracováva postupy a procesy pre splnenie chýbajúcich kritérií vo vzťahu k tematickej ex ante kondicionalite¹ 1.1 pre tematický cieľ 1 Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií² a realizáciu relevantných investičných priorít³ financovaných v programovom období 2014 – 2020 ako aj opatrení, ku ktorým sa Slovenská republika (ďalej len „SR“) zaviazala v operačnom programe Výskum a inovácie, dnes OP Integrovaná infraštruktúra.

Pre naplnenie štrukturálnej zmeny slovenského hospodárstva smerom k rastu založenom na zvyšovaní inovačnej schopnosti a excelentnosti vo VVAI pre podporu udržateľného rastu zamestnanosti a kvality života občanov SR boli určené štyri strategické ciele a k nim štrnásť čiastkových cieľov ako súbor jednotlivých politík⁹. Pre dosiahnutie týchto cieľov boli identifikované a vládou SR schválené tri základné oblasti špecializácie:

- oblasti hospodárskej špecializácie¹¹, založené na tradičných ukotvených hospodárskych odvetviach, ktoré majú potenciál významne ovplyvňovať napĺňanie strategických cieľov RIS3,
- perspektívne oblasti špecializácie¹², ktoré sú rýchlorastúce a ukazujú vysoký potenciál rozvoja pre slovenskú ekonomiku,
- oblasti špecializácie z hľadiska dostupných vedeckých a výskumných kapacít.

Doména „**Zdravé potraviny a životné prostredie**“ je dôležitá pre potravinovú bezpečnosť, bezpečnosť dodávok pitnej vody a trvalo udržateľný rozvoj SR. Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, rybné hospodárstvo a akvakultúra majú samostatné dotačné schémy, resp. programy. V tejto doméne sa koncentruje najviac ochranných známk. V environmentálnych technológiách má Slovensko komparatívnu technologickú výhodu na trhoch EÚ. SR má významné zásoby pitnej vody. Z bezpečnostného hľadiska je nevyhnutné pre obyvateľstvo SR zabezpečiť najmä dostatočný objem a kvalitu tejto

strategickej suroviny. Súčasne je potrebné eliminovať negatívne dopady priemyselnej a poľnohospodárskej činnosti na podzemné aj povrchové zdroje pitnej vody.

Nové proenvironmentálne³² orientované technológie zabraňujú znečisťovaniu životného prostredia a zhoršovaniu životného prostredia tým, že pôsobia vo výrobnom reťazci a v životnom cykle technológie a revidujú zdroj narušenia alebo sa mu úplne vyhnú. Z pohľadu životného cyklu technológie predstavuje takýto prístup významnú elimináciu negatívneho vplyvu technológie na prostredie. Všeobecne prevláda dlhodobý záujem o nové technológie, ktoré sú neškodné, resp. s minimálnym negatívnym vplyvom pre životné prostredie. V súčasnosti sa inovácia stala jedným z hlavných zdrojov konkurencieschopnosti. Na podporu účasti na procesoch ekoinovácií je potrebné poznať motiváciu, ktorá vyvoláva inovácie súvisiace s ochranou životného prostredia.

Ako determinanty, tak aj výsledky proenvironmentálne orientovaných inovácií závisia od vplyvu a účinnosti environmentálnych zmien týchto inovácií. Vo všeobecnosti existujú štyri skupiny determinantov ekologických inovácií, t.j. firemné stratégie, technológie, trh a regulácia. Prístup k analýze životného cyklu technológie vysvetľuje, prečo je potrebné koncipovať životaschopnú odpoveď na problém z hľadiska environmentálnej modernizácie založenej na vedeckom výskume, vývoja, bezpečnosti a produkcie technológií a ich uplatnenia v socio-ekonomickom priestore riadenom trhovými ekonomikami, vhodnej správy a účinnosti v kontexte zameranom na štrukturálnu zmenu priemyselného metabolizmu s cieľom napodobniť metabolizmu prírody. Takto koncipované technológie nie sú nevyhnutne vytvorené len z environmentálnych dôvodov. Predstavujú novú generáciu inovatívnych technológií, ktoré spĺňajú environmentálne kritériá, rovnako ako technické kritériá efektívnosti, prevádzkovej bezpečnosti a spoľahlivosti.

V súlade s presadzovaním stratégie proaktívnych a proudržateľných prístupov sa postupne uplatňujú snahy o prechod od riešenia environmentálnych problémov následne po

³² https://www.sszip.eu/wp-content/uploads/2018_conference_NEP_p-168_Abstract_RuskoM_Technologie-a-ZP_f4.pdf

ich vzniku k riešeniam technicky preventívnym a udržateľným v celom životnom cykle technológie a výrobu. Ochrana životného prostredia sa dynamicky vyvíja a stáva sa rozhodujúcou súčasťou života spoločnosti. Postupne sa mení správanie producentov a spotrebiteľov a rastúcou mierou sa uplatňujú zásady preventívnosti, princíp dobrovoľnosti a účasť verejnosti na riešení problémov ochrany životného prostredia. Realizujú sa systémy environmentálneho riadenia priemyselných a výrobných činností, zvýšená pozornosť sa venuje vplyvu samotných výrobkov (ako produktov spotreby, polotovarov a materiálov) na životné prostredie.

Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014 v čl. 2 vymedzuje viaceré pojmy z oblasti výskumu, vývoja a inovácií 5, napríklad:

- organizácia venujúca sa výskumu a šíreniu poznatkov - subjekt (ako sú univerzity alebo výskumné inštitúty, agentúry technologického transferu, sprostredkovatelia v oblasti inovácie, fyzické alebo virtuálne spolupracujúce subjekty zamerané na výskum) bez ohľadu na jeho právne postavenie (verejnoprávny alebo súkromnoprávny subjekt) alebo spôsob financovania, ktorého primárnym cieľom je nezávisle vykonávať základný výskum, priemyselný výskum alebo experimentálny vývoj alebo vo veľkej miere šíriť výsledky takýchto činností prostredníctvom vyučovania, publikačnej činnosti alebo transferu poznatkov;
- základný výskum - experimentálna alebo teoretická práca vykonávaná najmä s cieľom získať nové poznatky o podstatných základoch javov a o pozorovateľných skutočnostiach bez plánovaného priameho komerčného uplatnenia alebo použitia;
- priemyselný výskum - plánovaný výskum alebo kritický prieskum zameraný na získanie nových poznatkov a zručností pre vývoj nových výrobkov, procesov alebo služieb alebo na dosiahnutie významného zlepšenia existujúcich výrobkov, procesov alebo služieb;
- experimentálny vývoj je získavanie, kombinovanie, formovanie a používanie existujúcich vedeckých, technologických, obchodných a iných relevantných

poznatkov a zručností s cieľom vyvinúť nové alebo vylepšené výrobky, postupy alebo služby;

- výskumná infraštruktúra - zariadenia, zdroje a súvisiace služby, ktoré využíva vedecká komunita na uskutočňovanie výskumu vo svojich príslušných odboroch; toto vymedzenie zahŕňa vedecké vybavenie alebo súbory nástrojov, zdroje založené na poznatkoch, akými sú zbierky, archívy alebo štruktúrované vedecké informácie, ktoré umožňujú také infraštruktúry založené na informačných a komunikačných technológiách, ako sú siete GRID, výpočtová technika, softvér a komunikácie, alebo akýkoľvek iný subjekt jedinečnej povahy, ktorý je podstatný pre uskutočňovanie výskumu;
- inovačné zoskupenia sú štruktúry alebo organizované skupiny nezávislých strán (ako sú inovačné začínajúce podniky, malé, stredné a veľké podniky, ako aj organizácie venujúce sa výskumu a šíreniu poznatkov, neziskové organizácie a iné súvisiace hospodárske subjekty) vytvorené s cieľom podnecovať inovačné činnosti prostredníctvom podpory, zdieľania zariadení a výmeny poznatkov a odborných znalostí, efektívneho prispievania k transferu poznatkov, ďalej prostredníctvom vytvárania sietí, šírenia informácií a spolupráce medzi podnikmi a ostatnými organizáciami v zoskupení;
- organizačná inovácia - zavedenie novej organizačnej metódy do podnikateľskej praxe podniku, organizácie pracoviska alebo vonkajších vzťahov a nezahŕňa zmeny vyplývajúce z organizačných metód už zaužívaných v podniku, ani zmeny stratégie riadenia, zlúčenia podnikov a akvizície, pozastavenie používania postupu, jednoduchú náhradu alebo rozšírenie kapitálu, zmeny vyplývajúce iba zo zmien v cenách výrobných faktorov, úpravu, lokalizáciu, pravidelné, sezónne a iné cyklické zmeny, ani obchodovanie s novými alebo výrazne lepšími výrobkami;
- inovácia procesu - zavedenie nového alebo výrazne lepšieho výrobného postupu alebo distribučnej metódy (vrátane podstatných zmien techniky, zariadenia alebo softvéru) okrem malých zmien alebo zlepšení, nárastu výrobných kapacít alebo

kapacít služieb pridaním výrobných alebo logistických systémov, ktoré sa veľmi podobajú tým, ktoré sa už používajú, pozastavenia používania postupu, jednoduchej náhrady alebo rozšírenia kapitálu, zmien vyplývajúcich iba zo zmien v cenách výrobných faktorov, úprav, lokalizácie, pravidelných sezónnych a iných cyklických zmien, obchodovania s novými alebo výrazne lepšími výrobkami

Nariadenie Komisie (EÚ) č. 651/2014 v čl. 2 vymedzuje viaceré pojmy z oblasti ochrany životného prostredia 6 , napríklad:

- ochrana životného prostredia - každé opatrenie určené na nápravu alebo zabránenie vzniku škôd, pokiaľ ide o fyzické okolie alebo o prírodné zdroje, prostredníctvom vlastných činností príjemcu, s cieľom znížiť riziko vzniku takejto škody alebo efektívnejšie využívať prírodné zdroje, vrátane opatrení na úsporu energie a využívanie obnoviteľných zdrojov energie;
- nová a inovačná technológia - nová a neoverená technológia na rozdiel od súčasného stavu techniky v odvetví, s ktorou sa spája riziko technologického alebo priemyselného zlyhania a ktorá nie je optimalizáciou alebo modernizáciou existujúcej technológie;
- zásada znečisťovateľ platí - zásada, podľa ktorej by náklady na opatrenia, ktoré riešia znečistenie, mal znášať znečisťovateľ, ktorý spôsobuje znečistenie;
- znečisťovateľ - osoba, ktorá priamo alebo nepriamo poškodzuje životné prostredie alebo vytvára podmienky vedúce k takému poškodeniu;

ĎALŠIE FONDY a ČERPANIE z nich

- Fondy EÚ aj iné domáce (napríklad zdroje EF) či zahraničné finančné mechanizmy, podporujú podnikateľov (napr. zamestnanosť a inovácie) ale podpora smeruje tiež do oblasti regionálnej politiky. Cieľom je najmä znižovanie infraštruktúrnych a hospodárskych rozdielov jednotlivých regiónov.

- Samospráva (mestá, obce, samosprávne kraje) patria k prijímateľom veľkého objemu podpory z Environmentálneho fondu. Zdroje EF môžeme zaradiť medzi synergické zdroje podpory³³, aj vzhľadom k novému programovému obdobiu EÚ 2021-2027 alebo Plánu obnovy a odolnosti. Ide najmä o projekty budovania infraštruktúry. Efektivita čerpania je však determinovaná aj tým, ako si samosprávy dokážu nastaviť systém sledovania príslušných výziev či aktuálne vyhlásených oblastí podpory z EF, vrátane pripravenosti takéto projekty správne napísať a neskôr implementovať³⁴.
- Nový prístup k sceľovaniu pôdy. Zmeny³⁵ zohľadňujú aj potrebu ochrany životného prostredia, najmä vzhľadom k zmene klimatických podmienok. Legislatíva bude zohľadňovať aj zmenu klimatických podmienok a s tým súvisiacu potrebu zabezpečenia zadržiavania vody v krajine. Zaoberať sa bude aj návrhom optimálneho funkčného a priestorového využívania krajiny. Budú navrhnuté vodohospodárske, protierózne, ekologické spoločné opatrenia, ktoré budú realizované na usporiadaných pozemkoch³⁶.

1.7 Právo Životného prostredia

1. Ochrana, tvorba životného prostredia a využívanie prírodných zdrojov ako súčasť pojmu starostlivosti o životné prostredie
2. Životné prostredie a zložky životného prostredia
3. Princípy práva životného prostredia Slovenskej republiky

³³ Najmä projekty menšieho finančného objemu, spravidla do 200 000 EUR. Ide o projekty, ktoré nepodliehajú kontrole zo strany EÚ a preto je ich možné čerpať pružnejšie, alebo opakovane (napr. stavba kanalizácie či vodovodu na etapy počas viacerých rokov podpory).

³⁴ Patrí sem aj zvládnutie plnenia relevantnej legislatívy, napríklad schopnosť správne zrealizovať verejné obstarávanie dodávateľa.

³⁵ <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/rozsiria-sa-dovody-pozemkovych-uprav-prezidentka-odobrila-novelu-zakona.htm>

³⁶ <https://hnonline.sk/prakticke-hn/obcan-a-majetok/96035285-velke-scelovanie-pozemkov-zacina-cely-proces-bude-mat-niekolko-etap>

4. Systém práva životného prostredia
5. Pramene právnej úpravy starostlivosti o životné prostredie
6. Ústavnoprávna úprava starostlivosti o životné prostredie
7. Základné inštitúty zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov
8. Sústava orgánov štátnej správy v oblasti starostlivosti o životné prostredie a ich pôsobnosť (charakteristika, príklad na pôsobnosť)
9. Územná samospráva a starostlivosť o životné prostredie - originálna a delegovaná pôsobnosť orgánov územnej samosprávy v životnom prostredí (charakteristika, príklad na pôsobnosť)
10. Rozhodnutia orgánov štátnej správy v oblasti starostlivosti vydávané v správnom konaní
11. Koncepčné nástroje
12. Rozhodnutia, vyjadrenia a posudky dotknutých orgánov.
13. Registrácia. Autorizácia. Osvedčenie.
14. Výkon štátneho dozoru v oblasti starostlivosti o životné prostredie.
15. Postavenie podnikateľa podľa predpisov environmentálneho práva
16. Postavenie vlastníka podľa predpisov environmentálneho práva
17. Záujmová samospráva a environmentálne právo
18. Právna úprava šírenia a prístupňovania informácií
19. Verejnosť – subjekt práva životného prostredie
20. Územné plánovanie a krajinné plánovanie

21. Posudzovanie vplyvov na životné prostredie – proces SEA
22. Posudzovanie vplyvov na životné prostredie – proces EIA
23. Integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania
24. Environmentálne orientované riadenie a audit
25. Environmentálne označovanie výrobkov
26. Zodpovednosť v práve životného prostredia – predpoklady vzniku, obsah, druhy právnej zodpovednosti
27. Zodpovednosť za priestupky a ochrana životného prostredia
28. Zodpovednosť za iné správne delikty a ochrana životného prostredia
29. Zodpovednosť za ekologickú ujmu
30. Zodpovednosť za ekologickú škodu
31. Zodpovednosť za staré environmentálne záťaž
32. Charakteristika a systém ekonomických nástrojov v životnom prostredí
33. Zdroje financovania
34. Finančné nástroje v ochrane ovzdušia
35. Finančné nástroje v odpadovom hospodárstve
36. Finančné nástroje vo vodnom hospodárstve
37. Finančné nástroje ochrany poľnohospodárskeho a lesného fondu

1.8. Envirostratégia do roku 2030

Keďže hodnotiace kritériá pre žiadosti o podporu formou dotácie, obsahujú aj vyhodnotenie súladu s príslušnými cieľmi Stratégie environmentálnej politiky.

Slovenskej republiky do roku 2030³⁷, pozrieme sa v stručnosti na ciele tejto stratégie.

Zelenšie Slovensko - Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030³⁸

Slovensko v súčasnosti čelí mnohým environmentálnym výzvam. Máme problémy s kvalitou ovzdušia, nízkou mierou recyklácie odpadu, ale aj s ochranou ekosystémov. Len samotné znečistenie ovzdušia u nás spôsobuje viac ako 5 000 predčasných úmrtí ročne. Environmentálne problémy majú pritom stále väčší vplyv na ekonomiku, zamestnanosť, ale aj komfort života obyvateľov. Okrem toho, podobne ako na celom svete, Slovensko už v súčasnosti zasahuje zmena klímy s viditeľnými dopadmi, ktoré sa v budúcnosti budú vážne prejavovať v podobe environmentálnych, ekonomických a zdravotných problémov. Podľa odhadov len v roku 2013 dosiahli na Slovensku ekonomické straty z extrémov zmeny klímy hodnotu viac ako 1,3 miliardy eur.

Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (ďalej len „Envirostratégia 2030“) definuje víziu do roku 2030 zohľadňujúc možný, pravdepodobný a želaný budúci vývoj, identifikuje základné systémové problémy, nastavuje ciele pre rok 2030, navrhuje rámcové opatrenia na zlepšenie súčasnej situácie a obsahuje aj základné výsledkové indikátory, ktoré umožnia overovať dosiahnuté výsledky.

Základnou víziou Envirostratégie 2030 je dosiahnuť lepšiu kvalitu životného prostredia a udržateľné obehové hospodárstvo, založené na dôslednej ochrane zložiek životného prostredia a využívajúce čo najmenej neobnoviteľných prírodných zdrojov a nebezpečných

³⁷ Ide dokonca o tzv. vylučujúce kritérium, t.j. v prípade nesúladu je projekt z ďalšieho procesu vylúčený.

³⁸ https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_envirostrategia2030_def.pdf

látok, ktoré budú viesť k zlepšeniu zdravia obyvateľstva. Ochrana životného prostredia a udržateľná spotreba budú súčasťou všeobecného povedomia občanov aj tvorcov politik. Pomocou predchádzania a prispôsobenia sa zmene klímy budú jej následky na Slovensku čo možno najmiernejšie.

Najväčšie výzvy životného prostredia na Slovensku a teda oblasti, ktoré budú v rámci environmentálnej politiky do roku 2030 prioritizované, sú problematika odpadového hospodárstva, kvality ovzdušia a ochrany biotopov a druhov hlavne v lesných, lúčnych a mokraďových ekosystémoch.

V rámci ochrany ovzdušia Slovensko dosiahne stanovené ciele. Kvalita ovzdušia v roku 2030 sa zlepší a nebude mať výrazne negatívny vplyv na ľudské zdravie a životné prostredie. Dosiahne sa to razantným znížením množstva emisií oproti roku 2005 - SO₂ o 82 %, NO_x o 50 %, NMVOC o 32 %, NH₃ o 30 % a PM_{2,5} o 49 %. Vykurovanie v domácnostiach a doprava v mestách sa posunie k environmentálne prijateľnejším alternatívam. Zváži sa¹ zelená fiškálna reforma, pri ktorej sa presunie ťarcha zdanenia smerom k environmentálnym daniam v súlade s princípom „znečisťovateľ platí“. Budú sa odstraňovať environmentálne škodlivé dotácie a regulácie, medzi ktoré patrí napríklad dotovanie ťažby a spaľovania domáceho hnedého uhlia.

Do roku 2030 sa zvýši miera recyklácie komunálneho odpadu, vrátane jeho prípravy na opätovné použitie, na 60 % a do roku 2035 sa zníži miera jeho skládkovania na menej ako 25 %. Zelené verejné obstarávanie pokryje aspoň 70 % z celkovej hodnoty všetkých verejných obstarávaní a podpora zelených inovácií, vedy a výskumu bude na porovnateľnej úrovni s priemerom EÚ. Energetická náročnosť priemyslu Slovenska sa priblíži priemeru EÚ a do roku 2020 budú mať všetky druhy obnoviteľných zdrojov výroby energie vypracované a prijaté kritériá udržateľného využívania. Výroba elektriny a tepla z uhlia bude postupne utlmená.

Zlepší sa ochrana biodiverzity a zamedzí sa zhoršovaniu stavu druhov a biotopov. Do roku 2024 sa prehodnotí a zjednoduší systém chránených území a stupňov ochrany. Pri prehodnotení chránených území a ich ochranných pásiem sa zohľadnia medzinárodné kritériá k prideľovaniu manažmentových kategórií chránených území podľa IUCN a rešpektujúc vlastnícke práva s uplatnením kompenzácií. V prehodnotených národných parkoch zaradených do manažmentovej kategórie II chránených území podľa IUCN, budú jadrovú zónu tvoriť územia bez zásahov človeka, ktorých rozloha do roku 2025 dosiahne 50% celkovej rozlohy národného parku a 75% tejto rozlohy do roku 2030. V bezzásahových územiach bude ťažba zakázaná a na územiach s aktívnym manažmentom bude uprednostňované prírode blízke obhospodarovanie. Celková hodnota ekosystémových služieb lesov nebude klesať. Zvýši sa verejná aj inštitucionálna kontrola ťažby dreva. Viditeľná bude ochrana a obnova krajinných prvkov na poľnohospodárskej pôde a ekologická poľnohospodárska výroba bude zaberat' aspoň 13,5 % celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy.

Slovensko dosiahne aspoň dobrý stav a potenciál vôd a do roku 2030 budú mať aglomerácie s viac ako 2 000 obyvateľmi 100 % a aglomerácie s nižším počtom obyvateľov 50 % podiel odvádzaných a čistených vôd. Zelené opatrenia budú spolu s nevyhnutnou technickou infraštruktúrou súčasťou systému ochrany pred povodňami. Zadržiavaním vody, lepším plánovaním v krajine a zodpovednejším hospodárením s vodou prispejeme k obmedzeniu sucha a nedostatku vody.

Slovensko vyvinie maximálne úsilie na odstránenie environmentálnych záťaží s najvyššou prioritou riešenia. Pri geologickom prieskume a ťažbe nerastných surovín sa zohľadní názor miestnych samospráv a občanov v zmysle platnej legislatívy.

V spolupráci s ústrednými orgánmi štátnej správy a ich odbornými organizáciami, akademickou obcou, mimovládnyimi organizáciami a samosprávami sa zefektívni systém

formálnej a neformálnej environmentálnej výchovy, ako aj vzdelávania a osvetu pre udržateľný rozvoj. Bude im venovaná osobitná pozornosť v akčných plánoch na implementáciu Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania. Zavedie sa monitoring a vyhodnocovanie vzdelávacích aktivít. Zlepší sa rozsah aj kvalita zbieraných údajov, a to najmä v oblasti vôd, ovzdušia a odpadov, zlepší sa poskytovanie informácií a údajov o prírodných zdrojoch. Údaje budú v čo najväčšej možnej miere verejne dostupné a budú využívané na tvorbu analýz a modelov, ktoré budú tvoriť podklady pre formulovanie opatrení a politík.

Na zabezpečenie všetkých cieľov a opatrení Envirostratégie 2030 budú zabezpečené dostatočné štátne, verejné aj súkromné finančné zdroje. V prípade zvýšených nákladov zabezpečí štát dostatočné zdroje pre ústredné orgány štátnej správy a ich odborné organizácie, ako aj obce a podnikateľský sektor. Bude sa pritom riadiť prioritnými oblasťami a opatreniami, ktoré nastavuje Envirostratégia 2030. Opatrenia budú prioritizované na základe odborných kritérií so zohľadnením princípov hodnoty za peniaze.

Envirostratégia 2030 navrhuje základné smerovanie v budúcnosti prijímaných politík na zlepšenie stavu životného prostredia. Kontrolu plnenia týchto cieľov a opatrení bude zabezpečovať Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci s ostatnými zodpovednými rezortmi a ich odbornými a kontrolnými inštitúciami.

Na základe analýzy efektivity, ekonomických, sociálnych a environmentálnych dopadov sa prehodnotí systém správy pozemkov vo vlastníctve štátu v chránených územiach s cieľom zabezpečenia integrovanej správy územia. Uplatňovanie cieľov a opatrení Envirostratégie 2030 bude rešpektované v stratégiách a legislatívnych návrhoch všetkých rezortov. Aktívna spolupráca medzi rezortami, odbornými inštitúciami, podnikateľským sektorom, zamestnávateľmi, regiónmi, vlastníkmi a správcami pozemkov a mimovládnyimi organizáciami zabezpečí efektívnu komunikáciu a

riešenie problémov životného prostredia. Všetky tieto sektory budú rovnocennými partnermi pri uplatňovaní cieľov a opatrení Envirostratégie 2030 a čiastkových sektorových stratégií.

Identifikácia najväčších problémov pomáha prioritizovať návrh nových politík a výdavkov na tie oblasti, kde objektívne dosahujeme najhoršie výsledky. Pri obmedzených kapacitách a verejných zdrojoch je takýto prístup nevyhnutnosťou. Počet priorit by však mal byť obmedzený, keďže pri vysokom počte sa vytráca údernosť a zmysel ich samotného stanovovania.

Za najväčšie súčasné problémy životného prostredia na Slovensku možno považovať problematiku odpadového hospodárstva, kvalitu ovzdušia a ochranu biotopov a druhov hlavne v lesných, lúčnych a mokradových ekosystémoch. Na základe medzinárodne porovnateľných indikátorov, ktoré merajú mieru dosahovaných výsledkov v jednotlivých oblastiach životného prostredia, Slovensko za vyspelými krajinami najviac zaostáva v nakladaní s odpadom a v kvalite ovzdušia. Miera recyklácie komunálneho odpadu je jedna z najnižších v EÚ, naopak skládkovanie je stále dominantná forma nakladania s odpadom a jeho miera je jedna z najvyšších v EÚ. Kvalita ovzdušia je dlhodobo znížená v dôsledku nadmernej prašnosti, prízemného ozónu, vysokých koncentrácií oxidu dusičitého a benzo(a)pyrénu. V oboch oblastiach dochádza k postupnému, avšak príliš pomalému zlepšovaniu. Nedostatočne zabezpečená ochrana vzácnych biotopov a druhov v rámci lesných ekosystémov (ako napr. hlucháň hôrny), nastavenie rovnováhy medzi ich ochranou a ekonomickým rozvojom, právne zabezpečenie vzácnych lokalít (ako napr. bukové pralesy) a nedostatočná aproximácia smerníc EÚ do právneho systému SR vo vzťahu k ochrane prírody a starostlivosti o lesy boli kritizované inštitúciami ako Európska komisia, či UNESCO.

Stav životného prostredia na Slovensku pozitívne ovplyvňuje nízka spotreba vody na obyvateľa a jej veľké zásoby. Kvalita pitnej vody z verejného vodovodu je tiež

dostatočná. Problém však môže predstavovať znečistená voda z vlastných studní. Problematická je aj nízka miera pripojenia na čistiarne odpadových vôd. Celková kvalita života zatiaľ nepredstavuje väčší problém ako v iných krajinách OECD, aj keď existuje priestor na zlepšenie.

Environmentálna legislatíva na Slovensku bola v porovnaní s krajinami OECD hodnotená ako nadpriemerne prísna, kľúčová ostáva konkurencieschopnosť slovenských podnikov. Podľa Svetovej banky zaostávame v kvalite predpisov a vymožitelnosti práva. Dlhodobé podpriemerné výsledky Slovensko dosahuje tiež vo výskume a vývoji, a to tak v rámci patentov a citácií vo vedeckých časopisoch v oblasti životného prostredia.

A. Udržateľné využívanie a efektívna ochrana prírodných zdrojov -

1. Dostatok čistej vody pre všetkých - Voda je strategická surovina a prírodné bohatstvo a je nenahraditeľná ako pre život, tak aj pre ekonomiku. V súvislosti so zmenou klímy sa jej nedostatok stáva kľúčovým problémom nielen rozvojových, ale aj mnohých rozvinutých štátov. Pre nadchádzajúce obdobie preto bude prioritou dosiahnuť aspoň dobrý stav vôd a efektívne využívanie zdrojov vody. Do roku 2030 aglomerácie s viac ako 2 000 ekvivalentnými obyvateľmi dosiahnu 100 % a aglomerácie s nižším počtom ekvivalentných obyvateľov 50 % podiel odvádzaných a čistených vôd. Cena vody zohľadní princíp úhrady nákladov za vodohospodárske služby vrátane nákladov na ochranu životného prostredia a nákladov na zdroje, v súlade s princípom „znečisťovateľ platí“.

1.1 Zabrániť znečisťovaniu vôd - Aplikácia správnych poľnohospodárskych postupov, protierózne opatrenia v rámci poľnohospodárskej krajiny, zabraňujúce splachom z polí a drenážnych sústav do vodných útvarov, sú kľúčovými opatreniami, ktoré pomôžu znížiť znečistenie vôd poľnohospodárskou činnosťou. Povinné tlmiace zelené pásy a sprievodná vegetácia pozdĺž vodných tokov sú účinným opatrením na zmiernenie takéhoto znečistenia.

1.2 Zvýšiť podiel čistených odpadových vôd - Tam, kde je to efektívne, sa dobuduje kanalizácia aj v aglomeráciách s menej ako 2 000 ekvivalentnými obyvateľmi aj v aglomeráciách, ktoré mali doteraz obmedzené možnosti získať finančný príspevok. Prioritne sa tak stane v chránených vodohospodárskych oblastiach, či na územiach s rozsiahlym znečistením.

1.3 Odstrániť nepriaznivé vplyvy na vodné toky - V súvislosti s realizáciou nových infraštruktúrnych projektov bude uplatňovaný princíp zachovania priechodnosti vodných tokov a v prípade už existujúcich bariér je cieľom ich postupné spriechodňovanie. Nastaví sa prioritizácia revitalizácie melioračných kanálov v závislosti od ich funkčnosti a využívania.

1.4 Nastaviť udržateľné ceny vody - Cenový model vody bude zahŕňať náklady na ochranu životného prostredia, ako aj náklady na zdroje v súlade s princípom „znečisťovateľ platí“. Cena vody využívanej v poľnohospodárstve zaručí environmentálne udržateľnú produkciu poľnohospodárstva aj v časoch sucha.

2. Účinná ochrana prírody a krajiny

2.1 Zastaviť stratu biodiverzity - Vytvoria sa podmienky pre minimalizovanie negatívnych vplyvov antropogénnej činnosti, vrátane dopadov klimatickej zmeny, spôsobujúcich znižovanie biologickej rozmanitosti rastlinných a živočíšnych druhov a stratu biotopov a zlepši sa vymožitelnosť práva v oblasti ochrany prírody.

2.2 Zreformovať štátne inštitúcie ochrany prírody - Pre efektívne fungovanie a riadenie národných parkov ako aj iných chránených území je optimálna ich integrovaná správa. Organizačná štruktúra a procesy Štátnej ochrany prírody SR (ŠOP SR) a orgánov štátnej správy ochrany prírody sa zefektívnia a budú viac vyhovovať požiadavkám ochrany prírody a krajiny.

2.3 Zjednodušiť systém a dodržiavať bezzásahovosť v najvyššom stupni ochrany - Prehodnotí sa systém chránených území a jednotlivých stupňov ochrany na celom území Slovenska.

2.4 Ohodnotiť a udržateľne využívať ekosystémové služby - Ekosystémové služby predstavujú prínosy a úžitky, ktoré ľuďom poskytujú ekosystémy. V roku 2030 sa na všetky ekosystémové služby bude prihliadať rovnocenne a budú sa zohľadňovať aj v národnom systéme účtovníctva.

2.5 Vytvoriť a uplatňovať integrovaný koncept ochrany krajiny - Vytvorí sa integrovaný koncept ochrany krajiny na základe Európskeho dohovoru o krajine. Zachovajú a revitalizujú sa charakteristické formy krajiny v súlade s historickým a prirodzeným kontextom.

3 Udržateľné hospodárenie s pôdou

3.1 V poľnohospodárstve presadzovať šetrnejšie postupy k životnému prostrediu

3.2 Chrániť a obnovovať krajinné prvky na poľnohospodárskej pôde

3.3 Vytvoriť podmienky na doriešenie statusu bielych plôch

4 Plnenie funkcií lesov

4.1 Zabezpečiť udržateľnú ťažbu dreva

4.2 Dodržiavať zákaz ťažby dreva v najvyššom stupni ochrany a obmedziť ťažbu v blízkosti riek

4.3 Zabezpečiť efektívnu kontrolu ťažby dreva

5 Racionálne využívanie horninového prostredia

5.1 Posilniť transparentný geologický prieskum - Bude povinné vykonať inžinierskogeologický prieskum pred zakladaním stavieb v zosuvných územiach a pred realizáciou strategických veľkokapacitných a líniových stavieb.

5.2 Efektívne monitorovať a minimalizovať geologické hazardy a riziká - Riešenie svahových deformácií a iných geodynamických javov, environmentálnych záťaží, environmentálnych škôd, monitorovania geologických faktorov a uzavretých a opustených

úložisk ťažobného odpadu bude prioritizované podľa stupňa ohrozenia života, zdravia, zdrojov pitnej vody, chránených území, obydľí, majetku a inej hospodárskej činnosti.

5.3 Minimalizovať dopad ťažby nerastných surovín na životné prostredie - Pri preukázaní škody spôsobenej banskou ťažobnou činnosťou bude mať pôvodca povinnosť kompenzovať dotknutých obyvateľov napr. v súvislosti s nadmerným hlukom, prašnosťou alebo vibráciami. Povoľovanie banskej a ťažobnej činnosti bude podliehať podmienke BAT - najlepším dostupným technológiám a technikám.

5.4 Sanovať najrizikovejšie územia - Sanované budú záťaže spôsobené priemyselnou, ťažobnou, vojenskou, dopravnou a poľnohospodárskou činnosťou. Uzavreté a opustené úložiská ťažobného odpadu vznikli pri prieskume, otvárke, príprave a dobývaní ložísk nerastných surovín, vrátane úpravy, zušľachtovania a skladovania nerastov.

B. Zmena klímy a ochrana ovzdušia

6 Predchádzanie zmene klímy a zmierňovanie jej dopadov

6.1 Pokračovať v obchodovaní s emisnými kvótami - Výnosy z predaja všetkých emisných kvót budú použité na plnenie environmentálnych cieľov v oblasti zmeny klímy a na zabezpečenie znižovania emisií skleníkových plynov národného hospodárstva, prípadne na podporu klimatických projektov a opatrení v rozvojových krajinách. Slovensko bude v maximálnej miere využívať podporné finančné mechanizmy ustanovené v revidovanej smernici o obchodovaní s emisiami na dosahovanie cieľov v oblasti klimatických zmien.

6.2 Zavádzať udržateľné riešenia v doprave

6.3 Budovať zelenú infraštruktúru - Pri realizácii nových projektov a pri rekonštrukčných prácach bude dodržiavaný princíp uplatňovania „prírode blízkych riešení“ na základe využitia zelenej infraštruktúry.

6.4 Vypracovať a realizovať adaptačné stratégie na úrovni samospráv - Sídla a ich orgány majú už v súčasnosti priestor pre začleňovanie adaptačných opatrení do strategických

dokumentov. Pre zvýšenie efektívnosti ich uplatňovania budú vykonané legislatívne zmeny, ktoré v primeranej miere zabezpečia povinnosť prípravy adaptačných stratégií na úrovni regiónov a miest s jasne stanovenými opatreniami a vyčlenenými dostatočnými finančnými prostriedkami a predovšetkým zabezpečia ich premietnutie do územných plánov.

6.5 Predchádzať a zmierňovať dopady zmeny klímy pomocou ochrany ekosystémov a ich služieb - Udržateľné riešenia prospievajú nielen pri ukladaní uhlíka a zadržiavaní vody, ale aj pri ochrane a obnove ekosystémov, obnove krajiny, prietokoch vodných tokov, pri prepájaní fragmentovaných ekosystémov a predstavujú príležitosť pre zlepšenie životnej úrovne a zdravia obyvateľov.

7 Ochrana pred následkami povodní

7.1 Zvýšiť využitie zelených opatrení - Tam, kde to bude možné a efektívne, budú preferované zelené opatrenia spomaľujúce odtok vody z krajiny do vodných tokov, zvyšujúce retenčnú schopnosť povodia alebo podporujúce prirodzenú akumuláciu vody. Zelené opatrenia sa budú realizovať v rámci celého územia krajiny, nielen na toku, ale aj v zastavanej, poľnohospodárskej a lesnej krajine.

7.2 Dobudovať potrebnú infraštruktúru - realizovať opatrenia na ochranu pred povodňami tak, aby bolo schopné ochrániť život a zdravie ľudí, ich majetok, životné prostredie, kultúrne dedičstvo a hospodárske činnosti, tak ako je stanovené v Plánoch manažmentu povodňového rizika.

7.3 Predchádzať škodám riešením príčin povodní - Predchádzať škodlivým následkom povodní sa bude primárne starostlivosťou o ekosystémy a celkovo o krajinu. Opatrenia na zmiernenie povodňových situácií sa budú koordinovať nielen na úrovni správcov tokov, ale aj s inými subjektami spravujúcimi krajinu. Hospodárenie v zastavanej, poľnohospodárskej a lesnej krajine bude prebiehať tak, aby sa zamedzilo rýchlemu odtoku zrážkovej vody.

7.4 Nepovoľovať výstavbu v oblastiach ohrozených povodňami

8 Riešenie sucha a nedostatku vody

8.1 Zásahy v krajine plánovať s ohľadom na ochranu pred nedostatkom vody - Výstavbou nového objektu by sa nemalo významne narušiť pôvodné fungovanie územia s ohľadom na vsakovanie zrážkových vôd. Preto je potrebné pri každej stavbe realizovať zmierňujúce alebo kompenzačné technické alebo prírode blízke opatrenia na dosiahnutie zabezpečenia náhrady za pôvodný režim. Riešením sú predovšetkým opatrenia, ktoré zabezpečia zvýšenú infiltráciu na zastavaných plochách alebo výpar z vytvorených porastov.

8.2 Zlepšiť opätovné využívanie vody

8.3 Zadržať vodu v krajine - Budú prednostne podporované environmentálne vhodné spôsoby zachytávania a udržiavania vody v krajine. Medzi ne patria preventívne opatrenia na zadržiavanie vody v krajine, a to účinné technické vodohospodárske opatrenia, ako aj zelené opatrenia.

9 Čisté ovzdušie

9.1 Zvážiť zavedenie systému obchodovania s emisnými kvótami pre ovzdušie znečisťujúce látky - V súčasnosti využívané nástroje na ich dosiahnutie (emisné limity, technické požiadavky a podmienky prevádzkovania) nie sú dostatočné. Národný program znižovania emisií bude základným dokumentom na dosiahnutie emisných redukčných záväzkov, ktorý určí účinné opatrenia na splnenie emisných stropov.

9.2 Uplatňovať najlepšie dostupné techniky aj pre menšie zariadenia

9.3 Podporovať efektívnejšie spaľovacie zariadenia a systémy vykurovania

9.4 Postupne utlmiť výrobu elektriny z uhlia

9.5 Zvýšiť podiel nízkoemisnej dopravy

C. Zelené hospodárstvo

10 Smerom k obehovému hospodárstvu – vid'. kapitola o obehovej ekonomike

10.1 Podporovať obehovú ekonomiku - Slovensko bude podporovať zelené inovácie a spoluprácu slovenských i zahraničných vysokých škôl, vedeckých pracovísk, súkromného a tretieho sektora a miest a obcí. Podpora pre spoluprácu medzi ministerstvami ako aj tretím sektorom bude široká. Dôraz sa bude klásť na predchádzanie vzniku odpadov, vytvorenie podmienok prioritného využívania rezíduí a zhodnotených odpadov z priemyslu na znižovanie využitia prírodných materiálov, ekologický dizajn výrobkov a doteraz chýbajúce technológie na spracovanie niektorých druhov odpadu. Bude sa pokračovať v budovaní klastrov. Zároveň sa zvýši informovanosť podnikov o možnostiach podporných programov a zjednoduší sa administratíva pri žiadaní o granty a pri implementácii projektov.

10.2 Postupne výrazne zvýšiť poplatky za skládkovanie

10.3 Zavádzať motivačný množstvový zber - Obce podľa svojich preferencií postupne zavedú jednu z foriem množstvového zberu (rôzna veľkosť vriec alebo nádob, frekvencia zberu, pravidelné monitorovanie vyprodukovaného odpadu a pod.).

10.4 Zvýšiť prevenciu zakladania čiernych skládok a vymáhanie princípu „znečisťovateľ platí“

10.5 Predchádzať tvorbe biologicky rozložiteľného a potravinového odpadu

11 Ekonomická a zároveň ekologická energia

11.1 Zvyšovať energetickú efektívnosť

11.2 Rozvíjať obnoviteľné zdroje energie šetrné k prírode – preferencia výroby energie z OZE. Pravidlá a kritériá pre jednotlivé OZE, ktoré vedú k ich udržateľnému využitiu, a zároveň rešpektujú regionálny potenciál, dopad na chránené územia (vrátane chránených druhov a živočíchov), vplyvy na energetickú sústavu, ekonomickú výhodnosť, ale aj názor verejnosti, najmä z dotknutých regiónov.

11.3 Odstrániť environmentálne škodlivé dotácie a regulácie – vyhodnocovanie vplyvu energetiky na ŽP. Zohľadnenie regionálnych a rozvojových plánov dotknutých území. Eliminácia legislatívnych a administratívnych prekážok, obmedzujúcich využívanie lokálneho potenciálu obnoviteľných zdrojov, či prekážok, ktoré obmedzujú vlastnícku účasť súkromných zdrojov dotknutých obyvateľov, obcí, firiem a združení.

11.4 Zlepšiť informovanosť verejnosti o energetických projektoch a energetike – informovanie verejnosti o prípadných následkoch a možných vplyvoch, napr. zlyhania elektrární. Zvýšenia informovanosti verejnosti, tam kde je to možné (pokiaľ by neprevládalo ohrozenie bezpečnosti, alebo tam, kde záujem ochrany ŽP prevažuje).

12 Ekonomické nástroje pre lepšie životné prostredie – snaha o rozširovanie a zvyšovanie výnosov z environmentálnych daní do roku 2030³⁹.

12.1 Zvážiť environmentálnu daňovú reformu – presun daňovej záťaže na tie činnosti, ktoré sú environmentálne škodlivé. Zavádzanie nových daní, zdanenie uhlíka vo vybraných sektoroch⁴⁰ či zdanenie škodlivých prvkov⁴¹.

12.2 Zlepšiť kontrolu a prehodnotiť pokuty za znečisťovanie – zefektívnenie kontrol tých zariadení, ktoré najviac prispievajú k znečistenou ŽP, zverejňovanie výsledkov. Zvýšenie poplatkov⁴² za znečisťovanie na úroveň, motivujúcu k využívaniu čistejších technológií. Zavedenie systému kontrol spaľovacích zariadení v MSP, domácnostiach a službách.

13 Environmentálna výchova a vzdelávanie v každom veku – získanie zručností a vedomostí pre presadzovanie princípov udržateľného rozvoja. Zvyšovanie environmentálneho povedomia ľudí, budovanie aktívneho prístupu k ŽP, prostredníctvom rozvoja zručností, ktoré sú nevyhnutné pre udržateľný rozvoj.

³⁹ Nástroje na postihovanie zásahov do prírodných zdrojov nevyužíva Slovensko v dostatočnej miere.

⁴⁰ Doprava, spaľovanie odpadov, budovy a poľnohospodárstvo.

⁴¹ Plyny a batérie.

⁴² Určovanie pokút – na základe technologických a prevádzkových príčin, kvôli ktorým došlo k znečisteniu.

13.1 Skvalitniť environmentálnu výchovu vo formálnom vzdelávaní – NPRVV – venovanie osobitnej pozornosti environmentálnej výchove a vzdelávaniu v rámci implementačných plánov – všetko má smerovať k trvalej udržateľnosti, sprostredkovanie podmienok pre vzdelávanie, sprostredkujúce potrebné zručnosti, poznatky a postoje, prispievajúce k plneniu cieľov Agendy 2030.

13.2 Viesť k zodpovednej výrobe, spotrebe a ochrane prírody neformálnym vzdelávaním - realizácia opatrení rezortnej Koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu MŽP SR do roku 2025⁴³. Tvorba stredísk environmentálnej výchovy – nielen na úrovni štátu, ale aj lokálnych samospráv. Propagačné a informačné aktivity, práca s verejnosťou, médiami, samosprávou, odbornou verejnosťou. Vzdelávacie a osvetové aktivity, týkajúce sa predchádzania vzniku odpadov, alebo nakladania s nimi (ak už vzniknú) – spolupráca s tretím sektorom a OZV.

13.3 Zlepšiť environmentálne povedomie prostredníctvom kultúrneho a prírodného dedičstva a cestovného ruchu – podporovať tzv. „mäkký turizmus“ s minimálnym vplyvom na prírodu. Zároveň environmentálna výchova a vzdelávanie – podpora environmentálneho podvedomia obyvateľstva. Podpora manažmentu krajiny. Zintenzívnenie využívania (vrátane potrebného udržiavania a podpory) múzeí, skanzenov, náučných chodníkov, geoparkov, stredísk environmentálnej výchovy⁴⁴. Zavádzanie nových prvkov v CR.

14 Lepšie údaje pre lepšie rozhodovanie – tvorba politík a opatrení na základe analýz, modelov a aktuálnych dát, zvýšenie konzistentnosti zberu údajov⁴⁵, odstránenie duplicit v zbere, zníženie administratívnej záťaže podnikateľov. Zavedenie relevantných indikátorov. Harmonizácia údajov.

14.1 Zlepšiť rozsah a kvalitu zberu údajov – údaje o potenciáli využívania podzemných vôd, so zohľadnením zmien klímy, hodnotenie kvality ovzdušia,

⁴³ <https://knowwww.eu/nodes/5da461fba07d3f4cfa96d146>

⁴⁴ Napr. <https://dropie.sazp.sk/>

⁴⁵ Odpady, vody, ovzdušie, biodiverzita.

inžinierskogeologické mapovanie, monitorovanie a prieskum najrizikovejších svahových deformácií⁴⁶, zber údajov o aktuálnej spotrebe energie.

14.2 Využívať údaje a analýzy pri tvorbe opatrení – zriadenie dostupného centrálného elektronického systému⁴⁷, zahŕňajúceho jednotlivé zložky ŽP, otvorený prístup k údajom zlepší ich spracovanie a využiteľnosť. Dáta, ktoré budú dostupné v otvorenej podobe na úrovni obcí a regiónov, zabezpečia adresnosť nastavenia opatrení v rámci lokálnych politík, so zohľadnením cezhraničných záväzkov.

⁴⁶ Tvorba modelov postihnutých lokalít, analýza rizika vzniku environmentálnych škôd a rizika poškodenia zdravia obyvateľov.

⁴⁷ Možné financovanie napríklad prostredníctvom výzvy „Malé zlepšenia eGov služieb“ – modernizácia služieb inštitúcií verejnej správy - modernizácia nimi poskytovaných služieb, webových portálov, agendových informačných systémov a zlepšenie využívania dát pre podporu rozhodovania.

2. CIELE A METÓDY SPRACOVANIA ANALÝZY

2.1 Ciele analýzy

Hlavný cieľ:

Situačná analýza pozitívnych dopadov napĺňania cieľov a priorít, resp. podporovaných oblastí (vyjadrených merateľnými výsledkami), ako napríklad zavádzanie moderných metód ochrany a rozvoja jednotlivých zložiek ŽP, harmonizácia a integrácia nástrojov ochrany a rozvoja ŽP v nadväznosti na zvýšenie atraktivity jednotlivých regiónov z pohľadu národného hospodárstva a rozvoja zamestnanosti; budovanie súvisiacej infraštruktúry, napr. kanalizácie, vodovody, či prvky využívané v odpadovom hospodárstve, koordinácia záujmov štátu, podnikateľských subjektov a zamestnancov; tvorba podmienok pre trvalo udržateľné sociálno-hospodárske prostredie z pohľadu dopadov na podnikateľské prostredie, verejné služby, sociálny rozvoj, environmentálnu a sociálnu udržateľnosť, ako aj trh práce, ktoré sú podporované, ale aj limitované aktuálnymi environmentálnymi podmienkami a stupňom rozvoja tvorby a ochrany životného prostredia na lokálnej, celoštátnej, ale aj globálnej úrovni.

Súlad dokumentu s cieľmi Operačného programu ľudské zdroje a projektu

Zameranie dokumentu je v súlade s cieľmi operačného programu OPLZ, najmä s cieľom 3.3.1 – Zvýšiť kvalitu a kapacity verejných služieb zamestnanosti na zodpovedajúcu úroveň v nadväznosti na meniace sa potreby a požiadavky hospodárstva (vrátane trhu práce) z pohľadu globálne sa prejavujúcich zmien a s tým súvisiacich potrieb ochrany a rozvoja ŽP.

Parciálne odborné ciele dokumentu, ich nadväznosť na ciele Operačného programu ľudské zdroje a ciele projektu

Cieľom dokumentu je podrobne analyzovať aktivity, realizované za účelom realizácie a vytvorenia podmienok pre trvalo udržateľné ŽP, so zohľadnením prírodných, hospodárskych aj sociálnych špecifik jednotlivých regiónov (napr. tzv. energetická chudoba prevládajúcej populácie v menej rozvinutých regiónoch), občiansky, hospodársky a zamestnávateľský potenciál vo vytypovaných oblastiach, a to všetko v nadväznosti na existujúcu či novo vybudovanú infraštruktúru s vplyvom na jednotlivé zložky životného prostredia (voda, vzduch, príroda, atď.).

Cieľom dokumentu je podrobne analyzovať aktivity, realizované z finančných prostriedkov Environmentálneho fondu, vrátane iných prostriedkov, prispievajúcich k disponibilnej synergii a to za účelom dosiahnutia podpory ekonomicky zdravých regiónov, schopných zabezpečiť svojim obyvateľom sociálno-ekonomický rozvoj so zohľadnením prírodných daností, ako aj ochrany a rozvoja ŽP.

Očakávané výsledky

Zefektívnenie nástrojov na podporu hospodárskeho rozvoja, sociálnej súdržnosti a zamestnanosti, s dôrazom na tvorbu a ochranu ŽP. Zlepšenie kvality podnikateľského prostredia, podpora tvorby nových pracovných miest v podnikoch pôsobiacich v odvetviach s potenciálom inovačného rastu, ale zároveň prispievajúcich k tvorbe a ochrane dotknutých zložiek životného prostredia (voda, vzduch, príroda, atď.).

Taktiež nás bude zaujímať adaptácia štátu, verejnej správy, podnikateľov, zamestnancov aj sociálne znevýhodnených skupín, na nové podmienky globálneho charakteru (globálne otepľovanie, zvýšená produkcia odpadu, potreba zmien palivovej základne a pod.).

Ak chceme získať účinné nástroje na podporu hospodárskeho rozvoja a zamestnanosti, je potrebné investovať nielen do ich návrhov v teoretickej rovine, ale aj reálneho zvyšovania miery ich účinnosti vzhľadom k meniacemu sa životnému prostrediu, resp. meniacim sa potrebám jeho tvorby a ochrany, najmä so zreteľom na nové trendy v hospodárstve (nízko emisné zóny, obehové hospodárstvo, kvalita vôd, predvídanie prírodných katastrof a s tým

súvisiaci návrh opatrení, ale aj environmentálna výchova a vzdelávanie dotknutých cieľových skupín).

S vyššie uvedenými témami zároveň súvisí príslušná legislatíva a množstvo zúčastnených strán (štát, hospodárske zoskupenia, vrátane EU, zamestnávateľa, podnikateľské subjekty, tvorcovia verejných politík, mestá, obce a pod.). z pohľadu všetkých týchto zúčastnených (často „záujmových“, t.j. presadzujúcich svoj záujem, ktorý niekedy môže byť v rozpore so záujmami širokej verejnosti) skupín, preto je potrebné vykonať jednak komparatívnu analýzu dotknutej legislatívy, ako aj analýzu stretu záujmov daných skupín.

Dokument by mal poskytnúť námety na zvýšenie účinnosti podpory sociálno-ekonomického rozvoja z pohľadu štátnej aj regionálnej úrovne.

Sociálni partneri budú prostredníctvom tohto dokumentu pripravení na lepšie, odbornejšie a rýchlejšie reakcie v oblasti aktivít podporovaných z Európskeho sociálneho fondu (OP Ľudské zdroje) s využitím synergických efektov, ktoré ponúka prienik tohto OP s OP Kvalita ŽP, OP Integrovaná infraštruktúra, OP Program rozvoja vidieka, ale aj OP Efektívna verejná správa.

2.2 Metódy spracovania analýzy

Teoretické východiská, ktoré v analýze predkladáme sme získali štúdiom dostupnej literatúry. Monitoringom médií prináša analýza aktuálny pohľad zúčastnených strán na danú problematiku.

Autorov analýzy zaujímalo, ako a do akej do akej miery, prispeje návrh a praktická implementácia zmien v procesoch EF prispeje k zlepšeniu kvality životného prostredia, zlepšeniu kvality podnikania a zamestnanosti.

Použili sme nasledovné metódy:

- **Literárna rešerš** – tvorba uceleného prehľadu o danej téme pre užívateľov analýzy a zároveň orientačné vodítko pre autorov analýzy.
- **Pozorovanie** – systematické a plánované sledovanie vopred určených skutočností, vymedzených cieľmi analýzy a determinujúcich faktorov ktoré vplyvajú na všetky zúčastnené strany, ktorých sa dotýka potreba zavedenia životného prostredia priaznivého pre inovácie a zvýšenie zamestnanosti. Za základný pohľad sme zvolili taký pohľad na životné prostredie, ktorý reflektuje na jednej strane najmä ekonomickú situáciu zamestnávateľov a na druhej strane kvalitu ŽP.
- **Analógia** – hľadanie podobných znakov a orientácia pri definovaní dopadov nástrojov zlepšenia životného prostredia, resp. jeho evolúcie do tzv. SMART životného prostredí.
- **Analýza** – rozbor, čiže teoretický rozklad skúmaného predmetu – životného prostredia na menšie časti (najmä rôzne vplyvy zvyšovania, alebo stagnácie kvality životného prostredia na jednotlivé skúmané aspekty napr. konkurencieschopnosť podnikov, zamestnanosť, nezamestnanosť, kvalita života, štátny dôchodok, atď.), pričom podrobnejšie preskúmanie dopadov zlepšenia životného prostredia umožní získať lepšiu náhľad na túto problematiku ako celok v jeho fungovaní.
- **Syntéza** - opak analýzy, zjednotenie častí problematiky do jedného celku, sledovanie vzájomných a podstatných súvislostí medzi rôznymi zložkami danej problematiky.
- **Porovnanie / komparácia** - zhodnotenie rovnakých alebo rôznych stránok skúmaného predmetu (napr. nástrojov zlepšovania životného prostredia vo vybraných krajinách EÚ).

Dokument má teoreticko – empirický charakter. Teoretická časť, ktorá je východiskom pre návrhy prezentované v praktickej časti, je obsiahnutá v príslušných kapitolách.

V poslednej kapitole uvádzame prehľad skutočností, na základe ktorých navrhujeme vlastné riešenia, alebo uvádzame verejne prezentované riešenia, ktoré považujeme za relevantné.

Praktická časť je postavená na interpretácii a následnej komparácii relevantných faktov, ukazovateľov a vyslovených názorov zainteresovaných skupín, čo sa týka identifikácie aktuálnych problémov a navrhovaných spôsobov ich riešenia.

3. ANALÝZA DOSTUPNÝCH NÁSTROJOV A AKTIVÍT, SMERUJÚCICH K ZVÝŠENIU POZITÍVNYCH DOPADOV FINANCOVANIA Z ENVIRONMENTÁLNEHO FONDU

3.1 Získavanie, riadenie, vzdelávanie a diagnostika ľudských zdrojov

Riadenie ľudských zdrojov

Každá organizácia pracuje s týmito zdrojmi: finančné, informačné, ľudské, materiálne a ekonomické zdroje⁴⁸.

Ľudské zdroje sú pre podnik kľúčové, považované za najdôležitejšie, sú strategickým kapitálom, pretože sú tvorcami pridanej hodnoty a tá zabezpečuje konkurenčnú výhodu a sú neustále kapitalizovateľné. Kapitalizovateľnosť ľudských zdrojov znamená možnosť, že tie ľudské zdroje môžeme neustále vzdelávať a preškoľovať.

Vzťah medzi úrovňou vzdelávania a konkurenčnou výhodou: u vzdelaných zamestnancov je vyššia pravdepodobnosť toho, že sa budú podieľať na pridanej hodnote, vzdelávanie sa v súčasnosti stáva celoživotnou potrebou.

Úlohy riadenia ľudských zdrojov

1. Zabezpečenie požadovaného počtu zamestnancov v organizačnej, kvalifikačnej a profesijnej štruktúre. Organizačná štruktúra – do nej sa premieta niekoľko faktorov – obsahuje najmä dva faktory – množstvo zamestnancov a ich vzájomná podriadenosť a vo vzťahu k tomu aké ciele plní organizácia. Profesionálna štruktúra – týka sa profesie
2. Požadovaný pracovný výkon, ktorý produkuje zamestnanec – kvalita je najdôležitejšia, efektívna spolupráca so klientom organizácie aj kolegami (pod požadovaným treba vidieť najmä kvalitu)

⁴⁸ <https://www.euroekonom.sk/manazment/riadenie-ludskych-zdrojov/>

Úlohy RLZ

- Cieľ plánovania vo vzťahu k ľudským zdrojom: musí byť primeraný počet zamestnancov ,
- Zmysel analýzy práce: efektivita práce, kontinuita spracovania – nadväznosť jedného procesu na druhý,
- Vyhľadávanie, nábor a výber zamestnancov: vyhľadávanie – média, ÚPSVR, vývesné tabule, agentúry, nábor
- Uvedenie na pracovné miesto
- Adaptačný proces – adaptácia pracovná, sociálna a kultúrna – pracovná adaptácia: začína nástupom do zamestnania, končí odovzdaním požadovaného pracovného výkonu, sociálna adaptácia: začína nástupom do práce, končí keď je prijatý do kolektívu, predpoklad sociálnej adaptácie – zdravé interpersonálne vzťahy , je krehká, nestála, kultúrna adaptácia – začína príchodom a končí osvojením si zvykov, vnútorne sa stotožní so znakmi spoločnosti,
- Kariérny rast – kariéra zamestnancov a jej rozvoj, vzdelávanie – umelá inteligencia, celoživotná potreba vzdelávania, riadenie kariéry
- PIS
- Skončenie zamestnaneckého vzťahu

Ciele RLZ sa dotýkajú týchto oblastí:

1. efektívnosť organizácie – súvisí so zlepšovaním a vytváraním účinných postupov v oblastiach riadenia vedomostí, talentov, a vytváraním exkluzívneho pracoviska. Tzv. skryté vedomosti – tacitné vedomosti – získané na základe praxe, skúsenosti ... tvoria know-how pracovníka sú jeho konkurenčnou výhodou v pracovnom tíme)

2. riadenie ľudského kapitálu – zahŕňa transparentné a presne stanovené postupy pri získavaní a výbere zamestnancov v systéme odmeňovania, ktorý je založený na výkone, a [vzdelávacie aktivity odrážajúce potreby podniku](#).
3. riadenie vedomostí – cieľom je rozvoj špecifických vedomostí a zručností
4. [riadenie odmeňovania](#) – cieľom je [zvyšovať motiváciu zamestnancov](#), zvyšovať pracovnú angažovanosť a oddanosť, takými spôsobmi ktoré zabezpečujú aby ľudia boli hodnotení a odmeňovaní za to čo robia a aj za úroveň spôsobilosti,
5. zamestnaneckých vzťahov – cieľom je vytvárať atmosféru, ktorá umožňuje udržiavať produktívne a harmonické vzťahy (3 subjekty – zamestnanci, zamestnávateľia, odbory) – komunikácia, asertivita,
6. uspokojovanie rozdielnych potrieb – cieľom je vytvárať a realizovať takú politiku, ktorá rešpektuje potreby všetkých zainteresovaných strán, poskytuje rovnaké príležitosti všetkým zamestnancom a tiež rešpektuje osobné potreby,

Personálna diagnostika⁴⁹

Personálnou diagnostikou realizujeme analýzu ľudských zdrojov v spoločnosti zákazníka. Je cielene orientovaná na zmapovanie vopred definovaných charakteristík v odbornej, výkonovej alebo osobnostnej oblasti, ktoré súvisia s výkonom práce.

Personálna diagnostika sa realizuje pre rôzne účely (reštrukturalizácia spoločnosti, zavádzanie zmien, a i.) formou komplexného testovania a assessment centra, pre plánovanie a následný kariérny postup, ako aj rozvoj vybraných zamestnancov. Na základe komplexného posúdenia intelektovej, osobnostnej úrovne a úrovne manažérskych zručností, t.j. diagnostika silných a slabých stránok a rozvojových potrieb vybraných zamestnancov, bude vypracovaná pre každého zamestnanca hodnotiacia správa ako aj podklady pre možnosti porovnania, prípadne zoradenia podľa úspešnosti resp. zadávateľom určených kritérií.

V rámci personálnej diagnostiky komplexnej diagnostiky je:

⁴⁹ <https://www.kvt.sk/personalna-diagnostika.html>

- Psychosociálna diagnostika
- Assesment centrum
- Diagnostika manažérskych predpokladov
- Diagnostika motivácie výkonu
- Diagnostika úrovne prezentačných a komunikačných zručností

3.2 Meranie výkonnosti

Nakoľko agenda Environmentálneho fondu je kvalitatívne náročná⁵⁰ a kvantitatívne objemná⁵¹ s nutnosťou zachovania pozitívneho prístupu ku každej zo zúčastnených strán, je na mieste otázka dobrého nastavenia merania výkonnosti.

Význam merania výkonnosti je nepochybný z pohľadu manažérov (vedúcich pracovníkov, vrátane zriaďovateľa EF), meranie je dobre nastavené vtedy, ak je využiteľné ako cesta k dôležitým informáciám⁵², pomáhajúcich sa rozhodovať.

Výkonnosť znamená charakteristiku, ktorá popisuje spôsob, resp. priebeh, akým skúmaný subjekt vykonáva určitú činnosť, na základe podobnosti s referenčným spôsobom vykonania (priebehu) tejto skutočnosti. Interpretácia tejto charakteristiky predpokladá schopnosť skúmaného a referenčného javu z hľadiska stanovenej kritériálnej škály.

Integrácia sociálnej dimenzie a dimenzie životného prostredia – väčšinou sa **meranie výkonnosti**⁵³ zaoberá len ekonomickou, resp. ekonomickou stránkou merania výkonnosti. Na

⁵⁰ Napríklad potreba znalosti legislatívy, schopnosť čítať výkresovú dokumentáciu, orientovať sa v stavebných rozpočtoch, ako aj potreba orientovania sa vo viacerých oblastiach podpory súčasne a pod.

⁵¹ Administrácia niekoľko tisíc žiadostí o poskytnutie podpory a realizovaných projektov. Zároveň neexistuje reštrikcia, ktorá by žiadateľov obmedzovala v prípade neúspechu podávať tú istú požiadavku každý rok.

⁵² Nie len získavanie údajov o výkonnosti bez nastaveného systému interpretácie.

skúmanú podnikovú činnosť pozerajú ako na ekonomickú činnosť a na podnik ako na jednotku ekonomického systému, a to bez ohľadu na to, či sleduje výhradne vlastnícky pohľad, alebo rešpektuje aj pohľad ostatných zúčastnených strán.

Súčasný systém merania výkonnosti pokrýva obvykle len oblasť ekonomické výkonnosti a „majú problém“ tieto hranice prekročiť.

Postavme meranie výkonnosti na troch vyvážených pilieroch, odrážajúcich tri základné dimenzie každej ľudskej činnosti – ekonomickú, sociálnu a životného prostredia, a to nie ako dimenzie, ktoré by si vzájomne konkurovali, ale ktoré by sa navzájom dopĺňali a podporovali. (Wagner, 2009, str. 143)

MERANIE VÝKONU

Vo svete, kde je taký dôraz kladený na efektivitu, prichádza hneď za pochopením, čo treba zmeniť, otázka „o koľko“. Táto otázka je úplne na mieste, pretože priamo ovplyvňuje ďalšie parametre zmeny typu nákladov, termínov a metód. Otázka veľkosti zmeny nás posúva zo sveta kvality zmien do sveta ich kvantity a je prirodzene zviazaná s meraním spôsobilosti – teda výkonov a zdrojov.

Definitívnym cieľom zmien býva ovplyvnenie výkonu ľudí, tímov alebo firiem. Aj keď je tohto cieľa obvykle dosahované zmenou potenciálu k výkonu, teda rozvojom ľudských zdrojov, je dobré si uvedomiť, ako býva výkon v organizáciách meraný.

Aj pri hodnotení výkonov je mimoriadne dôležité, aby hodnotenie ľudia systému hodnotenia rozumeli, vedeli jednoznačne odlíšiť úspech od neúspechu a neboli prekvapovaní subjektívnym pohľadom hodnotiaceho manažéra.

⁵³ Výkonnosť znamená charakteristiku, ktorá popisuje spôsob, resp. priebeh, akým skúmaný subjekt vykonáva určitú činnosť, na základe podobnosti s referenčným spôsobom vykonania (priebehu) tejto skutočnosti. Interpretácia tejto charakteristiky predpokladá schopnosť skúmaného a referenčného javu z hľadiska stanovenej kriteriálnej škály. (Wagner, 2009, str. 143)

Z tohto dôvodu je najlepšie mať pre posudzovanie výkonov v konkrétnej úlohe k dispozícii jasne stanovený zoznam ukazovateľov (teda akýchsi metrík), ktorý zostáva stály do dlhej doby. Ľudia si na tento súbor metrík môžu zvyknúť a to, čo sa mení, potom môžu byť skôr „normy“, teda hodnoty, ktoré sa majú dosiahnuť v nasledujúcom hodnotenom období (napríklad v budúcom mesiaci) vo vybraných ukazovateľoch.

Manažér v takom prípade nemení metriky, ale vyberá ich zo zoznamu (ak nezostáva aj sám tento výber stály) a nastavením „aktuálnych noriem“ vlastne určuje aktuálnu váhu jednotlivých ukazovateľov – a tým medzi nimi vyberá priority. Takto môže – najmä ak je meranie doplnené funkčným systémom odmeňovanie – veľmi zrozumiteľne a pružne riadiť správanie zamestnancov.

Podobné myšlienky sa bežne využíva pri riadení projektov. Má podobu „trojimperatívu“ teda trojica pohľadov obvykle dôležitých pre posudzovanie úspešnosti projektov: čo má byť vytvorené (v zmysle kvality alebo kvantity), kedy to má byť k dispozícii (faktor času) a za koľko (faktor vynaložených nákladov). Akonáhle manažér označí jeden z týchto parametrov na najdôležitejší (určujúci), definuje tým zrozumiteľnú normu pre správanie riešiteľov projektu. (Plamínek, 2011, str. 128)

3.3 Vzájomné zdieľanie informácií medzi zamestnancami

Správa znalostí (Knowledge Management)

Správa znalostí je zaradená medzi komponentmi ECM, pretože s touto oblasťou úzko súvisí – predmetom jej spracovanie je generovanie znalostí z uloženého obsahu organizácie. Tento komponent je zameraný na zaznamenávanie znalostí, ich rozširovanie a racionálne využitie. Disponuje kvalitným fulltextovým vyhľadávaním a je schopná na základe automaticky vytvorených metadát kategorizovať jednotlivé časti obsahu dokumentu.

Umožňuje rozoznávať zákonitosti medzi dokumentmi, porovnávať ich, usporiadať a znovu ich použiť za účelom vytvorenia nového obsahu.

Komponent ECM systému pre správu znalostí, realizuje kontinuálne získavanie, zdieľanie, užívanie a rozvíjanie znalostí jednotlivcov a skupín s cieľom zvýšenia podnikovej výkonnosti.

Zdieľanie znalostí je jednou z ciest, ako získať konkurenčnú výhodu, pretože bežné spracovanie dát a informácií uložených v informačných systémoch je pre dnešné organizácie viac-menej už štandardnou záležitosťou. Organizácie sa môžu od seba odlíšiť jednak ďalším využitím uložených dát (získaním nových informácií napr. prostredníctvom nástrojov Business Intelligence) a jednak rozšírením dátových a informačných zdrojov o znalosti.

Znalosti sú definované ako „osvojená zásoba poznatkov o svete (okolie, prostredie), ktoré sú dôležité pre výkon určitej činnosti jednotlivca, rozsiahlejšia sústava poznaných pojmov, kategórií, definícií a vzťahov, ktorá je spolu s vedomosťami súčasťou procesu utvárania schopností a zručností“.

Definíciu je možné zrekapitulovať tak, že znalosti sú informácie obohatené o skúsenosti, poznanie, vedomosti, súvislosti a pod. Hlavný problém spočíva v tom, že pokiaľ sa organizácia riadením znalostí nezaobrá, tak o nich nevie, znalosti sú skryté, napr. v súvislostiach medzi dokumentmi, v mysli zamestnancov. Cieľom riadenia znalostí je znalosti nájsť a poskytnúť na použitie.

Ak sú znalosti v organizácii zdieľané, je to prvý preventívny krok k tomu, aby používatelia nestrácali čas vymýšľaním niečoho, čo už je dávno vymyslené, aby sa znalosti nestrácali s odchodom zamestnancov, aby sa uľahčilo riešenie problémov a rozhodovania.

Aplikácie pre riadenie znalostí sú zamerané na vyťaženie nových informácií z informácií už existujúcich. Vedomosti sú automaticky triedené podľa zostavenej taxonómie, ktorá je obvykle hierarchická (každý následný uzol je podmnožinou uzla vyššej úrovne).

Hierarchia by mala byť maximálne do 4 až 5 úrovní, inak sa v nej používatelia zle orientujú a to, čo potrebujú, nenájdu, pretože nie vždy postačujú hľadanie podľa kľúčových slov.

Vyhľadávací systém je schopný nájsť slovo podľa vzoru, podľa čiastočného vzoru, dokáže rešpektovať skloňovanie, časovanie a pod., ale nerozumie významu slov. Užívateľ nemusí formulovať zložité otázky alebo používať operátorov a zástupné znaky, má možnosť hľadať aj podľa taxonómie.

Klasifikácia dát a ich vyhodnocovanie je realizované automatizovane, ale mala by prebehnúť kontrola užívateľom. Systémy ponúkajú funkcie pre personifikáciu užívateľského rozhrania ako vzhľadom k potrebám jednotlivca, ako aj skupín. Znalosti sú kapitálom, s ktorým je potrebné zodpovedajúcim spôsobom zaobchádzať. Hlavným prínosom týchto aplikácií je, že sú znalosti zachytené, že sa nestrácajú v dôsledku zabudnutia, že z nich je možné vytvárať znalosti ďalšie, nové. (Kunstová, 2009, str. 100-101)

3.4 Efektívna verejná správa ako predpoklad riadenia a manažmentu účastníkov, prispievajúcich k regionálnemu rozvoju a inováciám

Nové trendy v regionálnej politike (Blažek-Uhlíř, 2011, 260-264)

V súčasnom poňatí je zrejмый odklon od poňatia regionálnej politiky ako nástroja, ktorý má spätne riešiť dôsledky existujúcich problémov. Naopak sa prejavuje tendencia chápať regionálnu politiku ako politiku strategickú a do budúcnosti zameranú, ktorá má byť preventívnym prostriedkom tvorby a udržania konkurencieschopnosti v globálnej ekonomike, prostriedkom, ktorý má zabezpečiť, aby sa v regióne realizovalo čo možno najviac aktivít s vysokou pridanou hodnotou, ktoré umožnia vytvorenie značného počtu dobre platených pracovných miest pre vysoko kvalifikovaných pracovníkov.

Príznačný je trend k zvýšeniu citlivosti štátnej správy a samosprávy voči konkrétnym miestnym podmienkam a tiež zvýšenie zodpovednosti za regionálnu politiku delegovaním

právomocí bližšie tým, ktorých sa budú prijaté opatrenia týkať. Súčasné poňatie regionálnej politiky tak do značnej miery odráža posun k decentralizácii vo verejnej správe, kedy je stále väčší okruh kompetencií (a obvykle aj zodpovedajúcich finančných zdrojov) presúvaný na regionálnu a lokálnu úroveň. V tejto súvislosti je tiež možné zhruba od 90. rokov 20. storočia vyzorovať aj postupné zväčšovanie tematickej šírky regionálnej politiky od podpory infraštruktúry cez podporu podnikania až po rozvoj ľudských zdrojov (tento trend je silne viditeľný napríklad na postupnom vývoji regionálnej politiky na úrovni EÚ, ktorá je teraz nazývaná politikou hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti, čo sa logicky premieta aj na úrovni jednotlivých členských štátov). Ďalším charakteristickým rysom súčasnej (nielen) regionálnej politiky je tiež zvýšený dôraz na strategické plánovanie, stanovovanie merateľných cieľov, časový harmonogram, kvalitný implementačný systém, monitorovanie priebehu podporných programov a hodnotenie ich účinnosti a efektívnosti. Zjavná je snaha posilňovať učenie, resp. mechanizmus spätnej väzby, kedy výsledky hodnotenia a doterajšie skúsenosti majú vo väčšej miere slúžiť ako podklad pre formuláciu nových politických iniciatív.

Narastajúca šírka prístupov k stimulácii lokálneho/regionálneho rozvoja je výrazom súčasnej názorovej plurality, ktorej ohniskom je presvedčenie o kľúčovom význame ľudskej iniciatívy a ľudských zdrojov pre regionálny rozvoj. Z metodologického hľadiska je – v súlade s inštitucionálnymi teóriami – podstatná a kľúčová úloha videná v konkrétnej forme interakcie medzi aktérmi a inštitúciami na regionálnej úrovni, ako aj medzi aktérmi ako v regióne, tak aj mimo región, teda v konkrétnom inštitucionálnom usporiadaní, ktoré je možné ovplyvňovať a na ktoré sa nástroje regionálnej politiky čoraz viac zameriavajú.

Hlavnými rysmi súčasnej regionálnej politiky je tak, v súlade s inštitucionálnymi teóriami, dôraz na vytváranie partnerských väzieb, sieťovanie (networking) a vznik platforiem, ktoré umožňujú vzájomnú komunikáciu medzi partnermi v regióne i mimo neho. Okrem sieťovania sa miestne a regionálne orgány snažia o využití endogénneho potenciálu napríklad vytváraním podmienok pre ďalší rozvoj miestnych firiem a napomáhaním vzniku nových firiem. Najčastejšie používanými nástrojmi sú v tomto prípade poskytovanie voľných

priestorov (pozemkov i budov) podnikateľom, poradenstvo, rekvalifikačné programy a drobné zvýhodnenie v oblasti dane z nehnuteľností a miestnych poplatkov.

Cieľom týchto snáh nie je podpora jednotlivých podnikateľov, ale predovšetkým úsilie o vytvorenie dlhodobějších partnerských vzťahov a vhodných rámcových podmienok pre podnikanie. Nepriamym podporným nástrojom pre rozvoj podnikania je tiež zabezpečenie kvalitnej technickej i sociálnej infraštruktúry (najmä investície do oblasti rozvoja ľudských zdrojov – podpora školstva, výskumu a pod.), ďalej regionálny marketing a pod.

Úloha prostredníka pri budovaní lokálneho a regionálneho partnerstva sa v súčasnom poňatí regionálnej politiky všeobecne stáva stále dôležitejšie. Kľúčovú rolu v ňom hrajú miestne a regionálne samosprávy, respektíve inštitúcie nimi zriadené a poverené (rozvojové agentúry, inovačné centrá, vedeckotechnologické parky), či už ide o mobilizáciu partnerov v rámci realizácie konkrétnych rozvojových projektov, alebo o prípravu a realizáciu rozvojových stratégií, ktoré majú za cieľ spoločne formulovať perspektívnu víziu rozvoja regiónu a koordinovať zámery jednotlivých lokálnych aktérov (vlády i miestnych orgánov a podnikateľov) s cieľom dosiahnuť stanovenú víziu. Všeobecne sa objavuje potreba existencie neutrálneho, profesionálneho a dôveryhodného prostredníka akceptovaného čo najširším spektrom partnerov. Podľa M. Cernea (1988) nemá byť hlavným cieľom spracovania rozvojovej stratégie získanie finančných prostriedkov, ale iniciácia a zorganizovanie spoločnej akcie a posilňovanie partnerstva. Regionálne rozvojové programy by mali napĺňať princíp partnerstva a mali by predstavovať stratégiu rozvoja, ktorá identifikuje slabé, respektíve silné stránky príslušného regiónu (napr. pomocou analýzy SWOT), na ktorých odstránenie, respektíve využitie, sa zameria pozornosť všetkých významných aktérov lokálneho/regionálneho rozvoja (samosprávne orgány, rozvojové agentúry, obchodná komora, združenie podnikateľov, predstavitelia výskumných alebo kultúrnych inštitúcií, prípadne regionálnych bánk, neziskové organizácie, občianske združenia a pod.). Takto sformulovaná stratégia lokálneho/regionálneho rozvoja tiež umožní miestnym podnikateľom získať lepšiu predstavu o perspektívach regiónu a o podnikateľských príležitostiach a dá im

možnosť túto víziu ovplyvniť. Oproti tradičnej „relokačnej“ regionálnej politike sa jedná o výrazný krok smerom k riešeniu podstaty regionálnych problémov, nielen ich následkov.

Podpora sociálno-ekonomického rozvoja regiónov v nadväznosti na starostlivosť o ŽP a jeho ochranu

Regionálny rozvoj vo všeobecnosti zahŕňa sociálne a ekonomické procesy, ktoré prebiehajú v prírodno-spoločenskom prostredí regiónu a ktoré by mali využívať, ale aj rešpektovať možnosti, osobitosti a predpoklady daného regiónu. Podľa praktického chápania je regionálnym rozvojom myslené cielené využívanie ako aj zvyšovanie potenciálu regiónu. To vzniká v dôsledku priestorového zabezpečenia čo najpriaznivejších podmienok socioekonomických aktivít a prírodných zdrojov. Zvyšovanie a cielené využívanie sa prejavuje lepšou konkurencieschopnosťou súkromného sektoru, životnou úrovňou, životným prostredím a inými javmi. Existujú ukazovatele, ktorými možno hodnotiť potenciál regiónu. Medzi tieto ukazovatele patrí HDP, HDI, mzda, vzdelanostná štruktúra a infraštruktúra. Potenciál v oblasti fyzickej geografie možno hodnotiť množstvom nerastných surovín, stavom ovzdušia, pôd a vody. Takéto chápanie regionálneho rozvoja prevažuje v neakademických inštitúciách (napr. úradoch verejnej správy) a má úzke prepojenie na regionálnu politiku. Akademický prístup rozumie pod pojmom regionálny rozvoj aplikáciu vedných odborov, najmä ekonomiky, geografie a sociológie, pričom tieto javy a procesy riešia v regióne. Tieto javy a procesy sú ovplyvnené fyzicko-geografickými, ekonomickými a sociálnymi podmienkami v danom regióne. Hlavnou obsahovou stránkou je hľadanie zákonitostí pri rozmiestňovaní ekonomických činností, osídľovania územia a hľadanie nástrojov na ovplyvňovanie týchto procesov.

EF ako rovnocenný partner samosprávy

Popri aktivitách, ktoré podporujú sociálny kapitál medzi inštitúciami regionálneho rozvoja by mohli mestá/obce a VÚC rozvíjať aj vlastné, či synergicky spojené spoločné

vlastnosti a schopnosti, efektívne čerpať finančné zdroje na infraštruktúrne projekty a tak zvyšovať kvalitu života svojich obyvateľov.

Aj keď zdroje EF sú dostupné okrem samosprávy, aj podnikateľským subjektom, v tejto kapitole sa zameriame na súčinnosť EF s dobre manažovanou samosprávou, ktorá je schopná v čo najväčšej miere absorbovať disponibilné finančné prostriedky, nielen z EF ale aj iných štátnych a európskych zdrojov.

V tejto podkapitole je naším cieľom je poukázať na praktické napĺňanie funkcií manažmentu samosprávy, ako aj na nutnosť zvyšovania kvality manažérov obecnej samosprávy v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach, pričom uvedenú problematiku budeme vnímať najmä z pohľadu zástupcov verejnej správy, byť rovnocenným partnerom organizáciám štátnej a verejnej správy, poskytujúcich dotácie zo štátnych zdrojov (napr. EF). Zaujíma nás najmä úloha miestnej samosprávy v sociálno-ekonomickom rozvoji autonómneho územia a špecifiká ovplyvňujúce proces manažmentu v miestnej samospráve v porovnaní so štátnymi organizáciami.

Opodstatnenosť existencie územnej samosprávy vyplýva z viacerých skutočností:

- obce a regióny ako predstavitelia územnej samosprávy sú najbližšie k občanom, pretože priamo zapájajú občanov do rozhodovania o záležitostiach, ktoré sa ich priamo týkajú;
- posilňuje priame zapájanie všetkých aktérov vstupujúcich do rozvoja v území (miestna štátna správa a samospráva, podnikatelia, mimovládne organizácie, občania, jednotlivci a iní), do formovania a realizácie sociálneho a ekonomického rozvoja územia, v ktorom žijú;
- správa územia a jeho rozvoj môže byť zabezpečený efektívnejšie, pretože na miestnej či regionálnej úrovni možno lepšie identifikovať a poznať rozvojové zdroje a možnosti ich využitia, a tak ich zosúladiť s potrebami občanov obcí a regiónov

Rozvoj krajiny a jej jednotlivých územných celkov – obcí či regiónov – úzko súvisí nielen so štruktúrou a s kvalitou rozvojových faktorov, ktorými územie disponuje, ale je významnou mierou ovplyvnený aj riadiacimi a rozhodovacími procesmi, ktoré sa na danom území uskutočňujú. Do procesu rozhodovania, ktorý vplýva na ekonomický a sociálny rozvoj územia, vstupuje široké spektrum rôznych subjektov – od inštitúcií štátnej správy a samosprávy cez subjekty súkromného sektora až po rôzne mimovládne organizácie. V konečnom dôsledku tieto subjekty ovplyvňujú nielen výsledky rozvoja, ale aj zmeny rozvojových faktorov, ktorými územie disponuje. Preto treba manažment vnímaný ako proces i funkčnú pozíciu v subjektoch lokalizovaných v obciach a regiónoch považovať za ďalší zásadný prvok ovplyvňujúci rozvoj⁵⁴ (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 21)

Úlohou manažérov je stanoviť rozvojové ciele a smerovanie organizačných jednotiek tak, aby sa naplňali stanovené ciele. Manažéri musia v tejto súvislosti vzájomne kombinovať a riadiť rozvojové zdroje, ktorými organizácie disponujú (endogénne zdroje⁵⁵), alebo ich získavajú z vonkajšieho prostredia (exogénne zdroje⁵⁶). Následne sú zodpovední za realizáciu cieľov a úloh, ktoré treba vykonať pomocou určitých činností administratívnych, finančných, technických a iných a dosiahnuť efektívnosť činnosti jednotlivcov a organizácií v súlade s potrebami celku – ekonomickej jednotky, organizácie. Na procese manažmentu sa však zúčastňujú aj ďalší pracovníci v závislosti od organizačnej štruktúry a jej stupňov. Vývoj a zmeny v spoločensko-ekonomických systémoch, technológiách, globalizácia ekonomiky, krízy a iné, to všetko kladie čoraz väčšie nároky na prácu manažérov. Vývoj sa zastaviť nedá, a preto manažéri musia vnímať tieto zmeny, prispôbovať im obsah a štýl práce a navyše predvídať vývoj a vplyv na organizačnú jednotku, v ktorej pôsobia. (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 34)

Osobnostné vlastnosti a spôsobilosť (kompetencie) na výkon funkcie manažéra:

⁵⁴ Hoci poznatky spojené s manažmentom boli a dosiaľ sú spojené prevažne s podnikovou sférou a podnikateľským prostredím, postupne sa začali používať aj v nepodnikateľskej sfére – v organizáciách verejnej správy, v ktorých je tiež nevyhnutná racionalita riadenia a konania.

⁵⁵ Napr. vlastné finančné prostriedky obce – spolufinancovanie projektov.

⁵⁶ Napr. dotácie.

Kvalita manažéra sa odvíja od jeho osobnostných vlastností a formovania jeho kvalifikačného profilu – manažérskej kompetentnosti. Osobnosť manažéra možno chápať ako integritu celého súboru biologických, psychických a sociálnych vlastností človeka. Osobnosť určuje správanie človeka v konkrétnej situácii. V osobnosti človeka je skryté to, čo špecifikuje jeho individualitu, ale aj to, čo určuje zmeny v jeho správaní.

K potrebným **vlastnostiam manažéra** zaradíme tieto (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 36):

- samostatnosť rozhodovať a konať v danej situácii na základe vlastných úvah
- iniciatívnosť vyjadrujúca schopnosť vynaliezavo a tvorivo stanovovať ciele, navrhovať cesty a spôsoby ich riešenia;
- zodpovednosť prejavujúca sa v schopnosti realizovať plánované úlohy, uvedomiť si ich dôsledok, ale aj uvedomiť si seba ako činiteľa zodpovedného za plnenie úloh;
- zásadovosť, ktorá je vnímaná ako schopnosť presadzovať spoločensky uznávaný systém hodnôt a noriem aj v prípade, ak sú v rozpore s osobnými výhodami;
- rozhodnosť v konfliktných situáciách a na základe rozhodnutia prejsť k ich realizácii;
- rozvážnosť, ktorá je vnímaná ako schopnosť rozhodovať a konať až po dôslednom zhodnotení dôsledkov svojho konania;
- emocionálnosť, ktorú charakterizuje citová vyrovnanosť, schopnosť nepodliehať negatívnym emóciám ako hnev, závisť, pomstychtivosť, neprajnosť.

Medzi **funkcie dobrého manažéra** zaradíme napríklad tieto (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 35):

- strategická – schopnosť predvídať a formulovať stratégiu rozvoja (stanoviť reálne ciele, potrebné rozvojové zdroje a spôsoby ich zhodnocovania, očakávané výstupy a efekty z ich zhodnotenia);

- regulačná – prejavuje sa najmä v usmerňovaní činnosti pracovníkov a využívaní finančných a materiálnych zdrojov;
- odborná – prejavuje sa tak vo všeobecnom rozhlade, ako aj v špecifických odboroch (oblastiach) vyplývajúcich z funkčného zaradenia,
- komunikačná – prejavuje sa v schopnosti získavať a odovzdávať informácie a získavať a motivovať ľudí na plnenie úloh;
- reprezentačná – prejavuje sa príkladným vystupovaním navonok i v podniku či organizácii a v kultúre slova;
- výchovná – naplňa ju svojím zjavom, zdvorilosťou, taktom, osobným príkladom.

Pri uplatňovaní manažérstva kvality v organizácii sa odporúča rešpektovať nasledujúce zásady manažérstva kvality (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 41):

1. zameranie sa na žiadateľa/prijímateľa odvíja sa od toho, že organizácia je závislá od svojich žiadateľov/prijímateľov, preto je dôležité pochopiť ich súčasné a budúce hodnoty, ich požiadavky a očakávania;
2. vedenie organizácie, ktoré utvára jednotnú rozvojovú víziu, definuje rozvojové stratégie organizácie a súčasne udržuje interné prostredie, v ktorom pracovníci podávajú maximálny výkon;
3. zapojenie pracovníkov umožňuje využiť ich schopnosti na všetkých úrovniach v prospech organizácie;
4. procesný prístup znamená, že všetky činnosti vo firme sú organizované, riadené alebo vedené ako procesy a mali by byť definované tak, aby sa naplnil stanovený cieľ;
5. systémový prístup predpokladá, že jednotlivé procesy vo firme budú vzájomne prepojené do jedného systému, čím by sa malo prispievať k efektívnosti a účinnosti organizácie pri dosahovaní jej cieľov;

6. trvalé zlepšovanie spočíva v nepretržitom zlepšovaní produktov, procesov a celkovej výkonnosti organizácie;
7. rozhodovanie na základe faktov;
8. vzájomné korektné vzťahy so subjektmi čerpajúcimi zdroje, so zachovaním rovnakého prístupu a zaobchádzania a to už od prijatia požiadavky na financovanie.

Strategický manažment (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 61)

Strategický manažment⁵⁷ zahŕňa aktivity zamerané na udržiavanie dlhodobého súladu medzi poslaním organizácie, jej dlhodobými cieľmi a disponibilnými zdrojmi rovnako, ako aj medzi organizáciou a prostredím, v ktorom táto organizácia pôsobí.

Strategický manažment možno vnímať z dvoch hľadísk. Horizontálneho a vertikálneho.

Horizontálne hľadisko vníma strategický manažment ako **ucelený cyklus aktivít** od formulovania východísk stratégie až po jej realizáciu.

Vertikálne hľadisko sleduje členenie inštitúcie či podniku na riadiace úrovne a vyjadruje delbu právomocí a zodpovedností, od ktorých sa odvíja hierarchia stratégie.

Jeho prvoradou úlohou je zabezpečiť zavádzanie strategických rozhodnutí do praxe. Strategické rozhodnutia vo verejnej správe sú značne komplexné, týkajú sa rôznych oblastí počnúc od ekonomických, technických, sociálnych, právnych a iných, ktoré len vo vzájomnej prepojenosti vytvárajú jeden funkčný systém.

Proces strategického manažmentu sa skladá:

⁵⁷ Strategický manažment - ďalší moderný manažérsky koncept, ktorý sa v poslednom období začal po predchádzajúcej úspešnej implementácii v činnosti súkromných firiem úspešne presadzovať aj vo verejnej správe.

- z formulovania vízie, poslania a cieľov verejnej inštitúcie,
- z analýzy jej vnútorného a vonkajšieho prostredia,
- z tvorby variantov a výberu vhodnej stratégie pre rozvoj,
- z návrhu organizačných zmien a administratívnych opatrení potrebných na naplnenie vybranej stratégie,
- z kontroly plnenia stratégie.

Proces strategického manažmentu začína skúmaním prostredia⁵⁸. Fáza skúmania prostredia sa zameriava najmä na dôkladné poznanie externého a interného prostredia organizácie, získavanie strategicky dôležitých informácií. Je vhodné, aby sa manažéri naučili prostredie vnímať.

Vo **verejnej správe** je predstava pozície konkrétnej inštitúcie verejnej správy „zjednodušená“, pretože jej postavenie je obvykle určené zákonom, ktoré súčasne vymenúva aj kompetencie a zodpovednosť takejto inštitúcie. V prípade inštitúcií verejnej správy je preto vhodnejšie hovoriť o poslaní, ktoré chce inštitúcia naplňovať.

V prípade **územnej samosprávy** je strategický manažment široko aplikovateľnou koncepciou nielen smerom k vonkajšiemu prostrediu obce alebo regiónu, ale aj smerom do vnútra obce či regiónu.

Pri tvorbe stratégie⁵⁹ treba rešpektovať také princípy ako: definovanie vízie, stanovenie cieľa, identifikáciu a výber postupov, definovanie aktivít a úloh, realizáciu kontroly, modifikovanie stratégie a odmeňovanie. (Belajová-Geciková-Papcunová, 2014, str. 62-63)

Ďalšou fázou strategického manažmentu je implementácia stratégie. Počas tejto fázy sa definovaná stratégia premieňa na plány (rôznej časovej dĺžky alebo rôzneho rozsahu), ktoré sú konkrétne, vecné, majú identifikované personálne a finančné zabezpečenie. V tejto fáze

⁵⁸ V súčasnom turbulentnom a ťažko predvídateľnom prostredí nie je možné, aby sa manažéri pri využívaní strategického manažmentu hneď v prvom kroku sústreďovali na tvorbu plánu v podobe vytyčovania konkrétnych a záväzných cieľov.

⁵⁹ Formulácia stratégie ešte nie je plán. Je to predstava o pozícii, ktorú chce organizácia zaujať a z ktorej predpokladá dosiahnutie stanovených zámerov a úspechov.

treba vysvetliť a zdôvodniť vzájomnú prepojenosť cieľov tak, aby sa postup-ne naplnila stratégia organizácie. Jednotlivé plány je vhodné špecifikovať na programy, postupy a konkrétne projekty.

Poslednou fázou procesu strategického manažmentu je strategická kontrola. Jej úloha v koncepcii strategického manažmentu však nadobúda inú podobu. Kontrola v strategickom manažmente by mala mať najmä preventívny charakter, zatiaľ čo v klasickej koncepcii manažmentu má najmä hodnotiacu funkciu, t. j. vyhodnocuje dosahované konečné efekty. Kontrola má identifikovať prípadné problémy v procese implementácie, a tým iniciovať predbežné opatrenia na odstránenie nežiadúceho stavu. Kontrola v strategickom manažmente súvisí s controllingom ako podporným nástrojom strategického manažmentu. Zohráva dôležitú úlohu aj v iných fázach procesu strategického manažmentu, napríklad pri zmenách vo vonkajšom prostredí by mala iniciovať rozširovanie a aktualizovanie analýzy prostredia, a tým zabrániť prípadným obmedzeniam pri naplňaní stratégie.

Nemec a Wright (2003) vymedzili podmienky pre účinnosť strategického plánovania v subjektoch verejnej správy takto:

- silné a stabilné vedenie – na čele komunity musia stáť také osoby, ktoré sú nielen politicky rešpektované, ale ktoré aj disponujú dostatočnou odbornou kapacitou;
- alokácia potrebných zdrojov – každá komunita musí byť pripravená alokovať dostatočný objem zdrojov a v takej štruktúre, aby mohla plniť stanovené ciele;
- zapájanie rozhodujúcich aktérov rozvoja do procesu strategického plánovania i realizácie;
- dôraz na participáciu občanov – občianska participácia má za následok legitimitu príslušných rozhodnutí, pretože je výsledkom konsenzu predstaviteľov verejnej správy a občanov;
- vyhľadávanie vhodných vodcov (manažérov) a externých konzultantov (odborníkov) – každá aktivita určená strategickým plánom by mala mať vlastného garanta, ktorý je schopný zaručiť jej realizáciu v súlade s plánom. Menšie komunity často nedisponujú

dostatočným počtom alebo dostatočnou štruktúrou odborníkov. Ich absenciu môžu nahradiť externí odborní konzultanti;

- flexibilita strategického plánu, t. j. dlhodobé plánovanie a dynamické zmeny si vyžadujú aj zmeny, ktoré sa realizujú najmä v plánoch nižšieho stupňa (taktických a operatívnych plánoch).

Požiadavky na manažérov a zamestnancov obecnej samosprávy

Z organizačnej štruktúry obcí a ich organizačných jednotiek vyplýva rôznorodosť riadiacich pozícií, ktoré si však vyžadujú rôzne kvalifikačné a odborné predpoklady na ich zabezpečenie. Kvalifikačné a odborné požiadavky na zamestnancov obecnej samosprávy sa teda viažu na postavenie dvoch skupín zamestnancov v riadiacej štruktúre:

- vedúci zamestnanci (bez ohľadu na úroveň riadenia od vrcholovej až po najnižšiu úroveň) musia byť navyše aj vodcami. Okrem odborných vlastností by mali mať aj osobnostné kvality, ktoré ich predurčujú byť zároveň vodcami;
- zamestnanci, ktorí vystupujú ako podriadení, by mali mať vlastnosti, ktoré ich obvykle inšpirujú na samostatné riešenie úloh v rámci pridelených činností. Požadované vlastnosti na pracovníkov sú znázornené na obr. 6.

Medzičlánkom medzi vrcholným vedením a výkonnými zamestnancami je stredný manažment. Ten nesie zodpovednosť za proces zlepšenia. Je hlavným motorom zlepšovania a nositeľom kvality. V prípade miestnej samosprávy sú to vo veľkých obciach a v mestách vedúci odborov, riaditelia organizácií zriadených obcou.

Medzi určujúce vlastnosti osobnosti manažéra pôsobiaceho vo verejnej správe ďalej zaraďujeme:

- motivačné vlastnosti (zámery, postoje, hodnoty, ideály),
- autoregulačné vlastnosti (vôľa, svedomie, zodpovednosť, emocionálnosť),
- výkonové vlastnosti (fyzické, inteligencia, tvorivosť, všeobecné a odborné znalosti, riadiace schopnosti),

- sociálno-vzťahové vlastnosti (komunikačné schopnosti, motivovanie, schopnosť spolupracovať s inými).

Vnímanie kvality v obecnej samospráve

Kvalita v miestnej samospráve môže byť posudzovaná z viacerých aspektov. Jedným z nich je kvalita samosprávneho manažmentu, t. j. volených a výkonných predstaviteľov obecnej samosprávy a ich vlastností (osobnostných, odborných, praktických skúseností či zodpovednosti voči pozícii, ktorú zastávajú). Druhým aspektom je kvalita služieb, ktorú obecná samospráva poskytuje v rámci alebo nad rámec zákonom stanovených kompetencií. A tretí aspekt je spokojnosť občana s poskytovaním požadovanej služby. V konečnom dôsledku rozhodnutie o tom, či sa bude hodnotiť kvalita v obecnej samospráve, čo sa bude hodnotiť, akým spôsobom a na základe akých kritérií, rozhoduje manažment obce. Hodnotenie kvality poskytovaných verejných služieb je pre manažment obce dôležité najmä preto, lebo (Wright – Nemeč, 2003):

- zaisťuje dodržiavanie kvalitatívnych štandardov a súčasne pomáha hodnotiť samotných úradníkov (kontrolné hľadisko),
- slúži k vytváraniu cieľov v oblasti kvality a ich porovnávaní k platným štandardom či potenciálnej konkurencii (zlepšovacie hľadisko).

Medzi dôvody, prečo miestne samosprávy zavádzajú hodnotenie kvality⁶⁰ a budujú systém manažmentu kvality, Balážová a Papcunová (2008) zaraďujú:

- zlepšenie spôsobu riadenia, ktoré by malo byť flexibilnejšie a nezávislé od aktuálneho personálneho obsadenia úradov,
- získanie certifikátu kvality, čím sa zlepší postavenie danej obce v rámci konkurencie,

⁶⁰ Pri zisťovaní kvality v miestnej samospráve treba zdôrazniť, že občana (klienta) nezaujíma výkonnosť konkrétneho obecného úradu, ale skôr ich zaujíma prístup pracovníkov, ich odbornosť, komunikatívnosť, ochota pomôcť či vysvetliť požadované informácie. U volených predstaviteľov sledujú rozvoj obce z hľadiska dostupnosti základných komunálnych služieb (funkčnosť verejného osvetlenia, kvalita ciest, dostupnosť pitnej vody, odvoz a likvidácia odpadov, bezpečnosť, poriadok) či z hľadiska služieb zvyšujúcich kvalitu života v obci (schopnosť pritiahnúť potenciálnych investorov a pracovné príležitosti, možnosť športového a kultúrneho vyžitia)

- zvýšenie záujmu potenciálnych investorov o konkrétnu samosprávu,
- zlepšenie imidžu obce,
- postupné zavádzanie strategickej úrovne riadenia (najmä vo väčších obciach),
- zlepšovanie samosprávnych procesov a funkcií,
- riadenie údajov súvisiacich s účinnou a bezpečnou kontrolou,
- rozvoj ľudského potenciálu (získavanie nových zručností a vyššej tvorivosti).

Proces decentralizácie priniesol so sebou presun nielen rozsiahleho počtu, ale aj odvetvovo členitých úloh, ktoré zabezpečuje obecná samospráva ako jediná inštitúcia verejnej správy pôsobiaca na miestnej úrovni. S tým prichádzali do platnosti nové zákony, nariadenia, metodické pokyny často s nejednoznačným výkladom. Ešte väčší vplyv na kvalitu výkonu obecnej samosprávy majú časté zmeny v legislatíve usmerňujúcej jej výkon. Nestabilné prostredie určite neprispieva ku kvalite a efektívnosti výkonu samosprávy, ani ku kvalite poskytovaných služieb na miestnej úrovni a v konečnom dôsledku neprospieva ani ekonomike štátu.

Riziká zlyhávania samotnej samosprávy na miestnej úrovni pri plnení jej úloh môžeme vidieť: v porušovaní zákonov, v neracionálnom rozhodovaní, ktoré môže mať pôvod v nevedomosti, neschopnosti, v politickej predpojatosti či v korupcii, v nehospodárnom vynakladaní finančných prostriedkov, nevhodnom vzťahu k občanom prejavujúcim sa najmä v spôsobe poskytovania informácií alebo neposkytovaní informácií, oneskorené vybavovanie agendy, neadekvátna komunikácia s občanmi, zasahovanie politikov do výkonu jednotlivých úloh. Nedostatkom môže byť absencia kvalifikovaných pracovníkov na miestnych úradoch, ktorým chýbajú poznatky, zručnosti, skúsenosti, motivácia, ale aj nestrannosť.

Funkcia plánovania:

Plánovanie je súčasťou každodenných aktivít samosprávy. Základnou myšlienkou plánovania je dozvedieť sa o bežných problémoch života obce, ako aj o budúcich možnostiach rozvoja obce skôr, ako sa prijímú rozhodnutia. Na základe takéhoto prístupu sa rozhodnutia stávajú racionálnejšie, objektívnejšie a informatívnejšie. Sú postavené viac na

faktoch ako na intuíciách. Všeobecne plánovanie možno chápať ako systematický rozvoj cielených programových činností na dosiahnutie cieľov verejnej správy založených na analyzovaní, vyhodnocovaní a triedení predvídaných príležitostí.

Medzi dĺžkou plánu a veľkosťou územia, pre ktoré sa plán spracúva, existuje výrazná súvislosť. Plány, ktoré riešia veľké územné celky, sa obvykle tvoria ako dlhodobé rozvojové plány. Pre menšie oblasti majú podobu strednodobých a krátkodobých plánov.

Plánovanie je proces, v rámci ktorého si aj predstavitelia obecnej samosprávy musia vedieť odpovedať na tri základné otázky:

- Kde sme?
- Kam sa chceme dostať?
- Ako sa tam dostaneme?

V týchto troch základných otázkach je zdôraznená aj základná charakteristika plánovania: činnosť, príčinnosť a budúcnosť. V podmienkach obecnej samosprávy sa plánovanie realizuje spôsobom bottom-up (t. j. zdola nahor), čiže každá obecná samospráva sama rozhoduje o tom, kam sa chce v budúcnosti dostať (akú má predstavu) a akou cestou chce túto predstavu naplniť. Na základe skúseností mnohí predstavitelia slovenských obcí nemajú jasnú predstavu, v čom spočíva miestny rozvoj a ako treba pri jeho plánovaní postupovať.

Miestne samosprávy riešia denne množstvo iných problémov, takže na systematické a dlhodobé plánovanie im nezostáva veľa času. Preto sa do života miestnej samosprávy dlhodobé plánovanie presadzuje len pomaly.

Obciam vyplýva zo zákonov povinnosť vypracúvať viaceré plány s rôznym tematickým zameraním a časovým záberom, napr. územný plán, komunitný plán rozvoja, rozpočet obce, plán ochrany drevín, plán protipožiarnej ochrany, plán protipovodňovej ochrany, program odpadového hospodárstva a ďalšie. Okrem nich môžu obce spracúvať aj ďalšie plány, napr. plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, koncepciu práce s mládežou, koncepciu využívania majetku obce, bytovú politiku, koncepciu rozvoja cestovného ruchu a iné.

Orgány miestnej samosprávy si musia uvedomiť, že prostredníctvom plánovacej funkcie môžu plniť svoje rozvojové zámery, a tým postupne naplňovať verejný záujem a zvyšovať kvalitu života svojich obyvateľov. Tomu zodpovedá aj správanie a uplatnenie plánovacích prvkov a plánovacieho postupu. Vrcholoví manažéri obecnej samosprávy musia dbať na to, aby boli ciele správne určené, aby bol vymedzený ich časový rámec naplnenia. Jednoznačne formulované ciele v jednotlivých úlohách samosprávy umožňujú potom identifikovať rôzne alternatívy ich plnenia, vybrať najvhodnejšiu a následne ju implementovať. Podľa ich rozsahu a dôležitosti sa plánované postupy rozlišujú na stratégie či taktiky.

Plánovanie rozvoja územia obce

Pri plánovaní rozvoja územia obce treba rozlišovať sociálno-ekonomické (regionálne) a územno-technické (územné) plánovanie. Regionálne plánovanie na území obce má charakter strategického plánovania, pretože predstavuje stratégiu rozvoja obce a je jedným z prostriedkov vedúcich k naplneniu stanovených cieľov rozvoja obce a jej širšieho zázemia. Tvorba dokumentov regionálneho plánovania na úrovni obce musí vychádzať z právnej a ekonomickej samostatnosti obce, ktorej výsledkom je harmonický sociálny a ekonomický rozvoj ňou spracovaného územia. Základným dokumentom regionálneho plánovania na úrovni obce je program sociálneho rozvoja a hospodárskeho rozvoja obce (ďalej PHSR). PHSR je programový dokument, ktorý má charakter stratégie. Obsahuje analýzu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (vidieckej obce alebo mesta), hlavné smery jej vývoja, stanovenie cieľov a prvoradých potrieb, úlohy a prvoradé potreby v rozvoji technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry, v starostlivosti o životné prostredie, vo vzdelaní, v kultúre a ďalších oblastiach a návrh finančného a administratívneho zabezpečenia. Obce na Slovensku nemajú zákonnú povinnosť vypracúvať PHSR. Z hľadiska rozvoja obce však považujeme tento dokument za mimoriadne dôležitý, pretože opisuje budúcu želateľnú pozíciu obce, informuje o existujúcich zdrojoch v obci a limitoch rozvoja obce. Súčasne predstavuje určitú databázu údajov o obci. Problémom tvorby PHSR na úrovni obcí je skutočnosť, že obce nechápu PHSR ako strednodobý strategický nástroj pre ekonomický a sociálny rozvoj obce, ktorého ciele je

treba prepájať s ďalšími plánovacími dokumentmi (rozpočet obce, koncepcia využitia majetku obce) a v malej miere vytvárajú podmienky na zapájanie miestnych obyvateľov do tvorby PHSR. Obce zadávajú spracovanie PHSR prevažne externým inštitúciám, pričom v niektorých prípadoch sa spolupráca na tvorbe PHSR zužuje len na úvodné stretnutie (zber podkladových údajov) a na záverečné stretnutie (schvaľovanie spracovaného dokumentu zastupiteľstvom). Skúsenosti ukazujú, že v súčasnosti obce vypracúvajú tento dokument s prioritným cieľom získavať finančné zdroje z Európskej únie. Územné plánovanie predstavuje činnosť zameranú na otázky rozvoja fyzického prostredia, na jeho technické stránky, priestorové rozmiestnenie funkcií s postupne sa vyhraňujúcim dôrazom na environmentálne aspekty (zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v z. n. p.).

Z praktického hľadiska výsledkom územného plánovania je plán využitia katastrálneho územia obce pre rozmiestnenie jednotlivých funkcií územia (výrobná, obytná, oddychová, polyfunkčná a iné) s príslušnou infraštruktúrou. Obce nad 2 000 obyvateľov majú zákonom stanovenú povinnosť vypracúvať územný plán obce. Podľa ustanovení pripravovanej novely zákona o územnom plánovaní a stavebného poriadku budú mať všetky obce povinnosť spracovať územný plán s tým, že sa stanovuje prechodné obdobie do roku 2036. Súčasťou uvedených plánovacích dokumentov, či už PHSR, alebo územného plánu, je analýza všetkých zdrojov nachádzajúcich sa na území obce (prírodných zdrojov a vy-užitia pôdneho fondu, ľudského potenciálu, infraštruktúrnej vybavenosti, ekonomickej základne vrátane zdrojov miestnej samosprávy). Z pohľadu obecnej samosprávy ide predovšetkým o zdroje finančné, majetkové a personálne.

FUNKCIA ORGANIZOVANIA

Organizovanie ako manažérska funkcia sa aj v podmienkach obecnej samosprávy zameriava na organizovanie ľudí, zdrojov či jednotlivých činností. Obsahom organizovania v obciach je:

- vytvorenie organizačnej štruktúry obce a jej organizačných jednotiek,
- určenie sústavy činností potrebných k tomu, aby riadený celok fungoval a aby plnil stanovené ciele,

- priradenie určitých činností jednotlivým pracoviskám pri zaistení racionálnej delby práce,
- zoskupenie vymedzených činností, pracovísk a ľudí do organizovaných celkov a ich podriadenie príslušným manažérom,
- stanovenie, delegovanie úloh, právomoci a zodpovednosti ľuďom a útvarom,
- zabezpečenie horizontálnej a vertikálnej koordinácie činností smerujúcich k naplneniu cieľov organizácie.

Organizáciu a organizovanie v obci možno chápať ako proces tvorby a usporiadania prvkov v rámci jej jednotlivých činností a vzájomných vzťahov medzi nimi s cieľom dosiahnuť maximálny úžitok pre obyvateľov a ďalšie subjekty, ktoré v obci pôsobia, s čo najnižšími nákladmi. Vymedzenie právomoci a zodpovednosti jednotlivých pred-staviteľov zúčastnených na organizačných procesoch pomáha zaistiť poriadok, disciplínu a ekonomický spôsob uskutočňovania všetkých činností (Belajová-Gecíková-Papcunová, 2014, str. 124).

Rozvoj regiónov a regionálna konkurencieschopnosť (Hontyová-Beňuš, 2014, str.)

Konkurencieschopnosť regiónu ako prejav jeho rozvoja

Pojem konkurencieschopnosť prináša nástup globalizácie, keď sa stierajú hranice medzi dosiaľ chránenými ekonomickými územiaми a nastupuje trend súťaže o odbytové trhy. Transnacionálnych spoločností priniesli novú éru v rámci medzinárodného podnikania. Na základe daného vývoja sa stále viac začína sledovať súťaž medzi týmito podnikateľskými subjektmi. Otvorenosť trhov však postupne prináša aj nové výzvy pre dosiaľ nezainteresované subjekty. Týmito novými subjektmi, ktoré musia čeliť súťaži v dnešnej dobe otvorených ekonomík, sú národné štáty i samotné regióny.

Vychádzajúc z poznatkov o makroekonómii môžeme vytvoriť predpoklady pre regionálnu ekonómiu. Teritoriálnym predpokladom je územie tvorené ako časť väčšieho národného celku (i keď sa v literatúre stretávame aj s vymedzením regiónov presahujúcich

veľkosť národných štátov), ktoré bude v našom prípade tvorené úrovňou NUTS 2. Druhým predpokladom je forma sledovaných ukazovateľov, ktoré sú agregovanými hodnotami najčastejšie využívaných makroekonomických ukazovateľov na úrovni regiónov. Regionálnu ekonomiu môžeme teda považovať za tú časť ekonomiky štátu, ktorá tvorí časť väčšieho národného celku a sleduje na tejto úrovni makroekonomické ukazovatele, ako sú úroveň HDP, nezamestnanosť, infláciu, hrubú pridanú hodnotu a iné.

Jednou z úrovní, ktorá je determinantom konkurencieschopnosti je úroveň regionálnej ekonomie, ktorá je v tomto prípade označovaná ako úroveň mezoekonomie. Konkurencieschopnosť na tejto úrovni ovplyvňujú rôzne politiky, či už hovoríme o regionálnej politike, alebo priemyselnej politike. Dôležitým prvkom pri ovplyvňovaní konkurencieschopnosti na tejto úrovni je aj **úroveň infraštruktúry** a propagácia regiónu.

Regióny súťažia o:

- ✚ investície pomocou schopnosti získavať zahraničný, súkromný a verejný kapitál,
- ✚ prácu pomocou schopnosti získavať vysoko kvalifikovaných pracovníkov, podnikateľov a kreatívnych pracovníkov,
- ✚ technológiu pomocou schopnosti regiónov získať vedomosti a inovačnú aktivitu“.

Základom na určenie regionálnej konkurencieschopnosti je sledovanie aj tzv. mäkkých externalít. Do popredia sa dnes dostáva tiež otázka ľudského kapitálu, kultúrneho kapitálu, sociálno-inštitucionálneho kapitálu a kreatívneho kapitálu. Môžeme konštatovať, že dôraz sa kladie na také ukazovatele, ktoré úzko súvisia s vedomostnou spoločnosťou. Dôležitá teda nie je len forma produktivity práce, ale aj kvalita samotnej ľudskej práce ako mäkký faktor regionálnych výhod. V 21. storočí už nemôžeme predpokladať výlučný vplyv makroekonomických ukazovateľov v podobe HDP na obyvateľa, hrubej pridanej hodnoty, inflácie či nezamestnanosti. Medzi základnými ukazovateľmi konkurencieschopnosti nachádzame aj úroveň infraštruktúry a produktivity.

Analyzované predpoklady majú nakoniec určujúci význam pri určení ukazovateľov známych pri definovaní národnej konkurencieschopnosti, ktorými sú:

- + regionálna produktivita,
- + zamestnanosť,
- + životný štandard.

Inovácie sú zdrojom podnikovej konkurencieschopnosti moderných podnikov. Všetky tieto vplyvy majú za úlohu zvyšovať konkurencieschopnosť podnikov a sú následne zdrojom nárastu konkurencieschopnosti regiónov. Zvyšovanie počtu podnikov vplyva na konkurenčné prostredie v regióne. Na zabezpečenie konkurencieschopnosti podniku je potrebné zabezpečovať ustavičné inovovanie výrobného procesu. Zdrojom inovácií sú zamestnanci podniku podľa daného modelu, ale aj investície. Investície sú kapitálovým zabezpečením inovačného procesu vo firme.

Z dostupných definícií regionálnej konkurencieschopnosti môžeme priniesť konkrétne tieto závery:

- + „sú to koncepty obsahujúce statickú dimenziu (regionálna konkurencie-schopnosť reprezentuje schopnosť udržiavať vysokú úroveň príjmov a zamestnanosti) a dynamickú dimenziu (determinuje návratnosť investícií, centrálneho prvku pre stály ekonomický rast),
- + implikuje rast reálneho príjmu na prvom mieste, ale nemôže podceňovať význam udržateľného rozvoja, environmentálne a sociálne problémy,
- + obsahuje tvorbu pracovných miest, keď nerozhoduje len kvantita pracovných miest, ale aj ich kvalita a schopnosť prispieť k nárastu životnej úrovne,
- + prináša so sebou výrobu tovarov a služieb na voľnom a férovom trhu, čo znamená vytvárať prostredie, kde existuje skutočná konkurencia medzi domáci-mi a zahraničnými produktmi,

- ✚ pripúšťa tvorbu regionálneho prostredia (špecifické predpoklady regiónu), ktoré sa stáva determinantom konkurencieschopnosti, pretože ovplyvňuje výkonnosť všetkých podnikateľských činností na tomto území“ (Dimian – Dancu, 2011).

Okrem identifikovania základných črt regionálnej konkurencieschopnosti Dimian prináša aj podstatný prínos v oblasti požadovaných výsledkov. Uvádza, že nemôžeme považovať za prínos zvyšovania regionálnej konkurencieschopnosti len zvyšovanie reálnej mzdy, resp. uplatňovanie výroby tovarov na domácom, resp. zahraničnom trhu. V súčasnosti je významným prínosom trvalo udržateľný rozvoj. Dimian nepodceňuje ani **otázku environmentálnych dosahov** a sociálne problémy spojené s rozvojom regiónu.

Meranie konkurencieschopnosti regiónov

Modely merania konkurencieschopnosti vychádzajú z poznatkov, ktoré sme uviedli v predošlom texte o konkurencieschopnosti na úrovni makroekonómie (národných štátov), mezoekonómie (regiónov) a mikroekonómie (firiem). My sa zameriame v ďalšom texte na regionálnu konkurencieschopnosť. Ako sme už uviedli, prikláňame sa k názorom autorov, ktorí považujú meranie konkurencieschopnosti na úrovni štátov a regiónov za komplexnejšie, než je to v prípade podnikov. Vychádzame z predpokladu, že v týchto modeloch musí byť zachytená i dopytová stránka sledovanej problematiky.

Uvedieme tri skupiny faktorov ovplyvňujúce národnú konkurencieschopnosť:

- ✚ infraštruktúru a dostupnosť,
- ✚ ľudské zdroje,
- ✚ produktívne prostredie.

Infraštruktúru a dostupnosť charakterizuje základná a technologická infraštruktúra. Základná infraštruktúra je zameraná na oblasť. Technologická infraštruktúra zahŕňa oblasť moderných technológií. V prípade tejto kategórie by sa mali sledovať informačno-komunikačné technológie, telekomunikačné siete a internet. Všetko sú to zástupcovia „moderného sveta“ a predstavujú rastový potenciál hospodárstiev v súčasnosti. Ľudské

zdroje sú popri technológiách ďalším kľúčovým prvkom rastu hospodárstiev a zaradenie ukazovateľov tohto druhu aj do modelov merania konkurencieschopnosti na národnej úrovni má svoje miesto. Produktivita a flexibilita pracovnej sily je základom pre pružný pracovný trh, ktorý je schopný adaptovať sa na nové podmienky zohľadňujúc možnosť uplatnenia čo možno najvyššej produktivity práce v krajine. Flexibilná pracovná sila schopná vytvárať hodnoty s vysokou pridanou hodnotou je bez správneho riadenia v podobe manažmentu neefektívna. V prípade pracovného trhu predstavuje vysokokvalifikovaná pracovná sila hybnú silu trhu práce, ktorá je zodpovedná za vyššiu pridanú hodnotu. Tieto schopnosti v podobe manažérskych schopností a vysokokvalifikovanej pracovnej sily sú výsledkom vzdelávacieho procesu a infraštruktúry vzdelávacích inštitúcií v krajine. Tieto inštitúcie vytvárajú podmienky na vznik vysokokvalifikovanej pracovnej sily potrebnej pre rast národných hospodárstiev.

Dôležitým predpokladom reformy verejnej správy je vzdelávanie a rozvoj úradníkov po celú dobu ich profesijnej kariéry a zároveň samotných úradníkov motivovať k tomu, aby prejavovali záujem o sebarozvoj. Súčasne je kľúčovým strategickým opatrením rozvoj a zvyšovanie manažérskych zručností, a to aj u vrcholových manažérov štátnej správy (Pavlík a kol., 2014, str. 13).

Ekonomicko-sociálne problémy najmenej rozvinutých okresov v SR⁶¹

Najmenej rozvinuté okresy v SR sú charakteristické kumulatívnym výskytom hospodárskych, sociálnych a environmentálnych problémov. Najvýraznejšími sú hospodárske problémy, ktoré vznikajú ako dôsledok rastu nezamestnanosti. Za negatívny jav možno v tejto súvislosti považovať najmä dlhodobú vysokú úroveň nezamestnanosti v najmenej rozvinutých regiónoch. Hlavné dôsledky neriešenia problematiky nezamestnanosti sú pre región strata nevyužitého vzácneho výrobného zdroja, nižšie úspory obyvateľstva, nižšia tvorba produktu,

⁶¹ <https://vsas.fvs.upjs.sk/download/012020/74.pdf>

ale aj nižšiu spotrebu v dôsledku nižších disponibilných príjmov a pokles životnej úrovne obyvateľstva. Nemenej dôležité je skúmanie sociologických aspektov nezamestnanosti ako je skupina problémov súvisiaca so sociálne vylúčenými skupinami obyvateľstva, či negatívnymi osobnými a spoločenskými dôsledkami poklesu kvality života obyvateľov. Nezamestnanosť je negatívny jav v menej rozvinutých regiónoch, pretože tieto regióny sú negatívne ovplyvnené nielen štrukturálnymi zmenami, ale i nízkou vzdelanostnou úrovňou a značnou sociálnou marginalizáciou a sú charakteristické i prostredím, ktoré vytvára špecifickú etnickú kultúru a sociálnu izoláciu od sociálnych sietí hlavného prúdu spoločnosti.

Z pohľadu hospodárskej štruktúry sú menej rozvinuté okresy orientované skôr na poľnohospodársku výrobu s nízkym podielom priemyselných podnikov. Dôvodom je horšia dopravná dostupnosť k subdodávateľom a cieľovým trhom, preto sa v menej rozvinutých regiónoch rozvíjajú skôr lokálne typické podnikateľské aktivity zamerané na odevnú, strojársku, drevársku, kožiarsku alebo inú spracovateľskú produkciu. Problematickou je v menej rozvinutých okresoch aj oblasť školstva. Počet žiakov základných a stredných škôl klesá. Okrem nesúladu kapacít škôl a školských zariadení je oblasť školstva charakteristická aj nesúladom ponúkaných stredoškolských profesií v súlade s očakávaniami trhu práce. Najžiadanejšie študijné a učebné odbory sú remeselného charakteru - manipulačný pracovník, administratívny pracovník, predavač, murár, šička, kuchár, učiteľ, zvérač, pričom záujem uchádzačov je skôr o všeobecné stredoškolské vzdelanie s ambíciou pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu. Dôsledkom rastu počtu obyvateľov v poproduktívnom veku je potreba zvyšovania kapacít rôznych druhov sociálnych zariadení (útulky, domovy na polceste, denné stacionáre, zariadenia sociálnych služieb a pod.) a tiež sa zvyšuje dopyt po dostupnej zdravotnej starostlivosti, ktorá je v odľahlých regiónoch často problematicky realizovateľná. Nemenej dôležitou oblasťou je z pohľadu celkového vnímania kvality života na určitom území aj oblasť kvality a ochrany životného prostredia. Najmenej rozvinuté regióny sa aj v dôsledku nižšej koncentrácie veľkých priemyselných podnikov (ktoré sú často značnými znečisťovateľmi životného prostredia) vyznačujú kvalitnejším a menej znečisteným životným prostredím.

Perspektívy a možnosti riešenia problémov najmenej rozvinutých okresov v SR Napriek mnohým vyššie načrtnutým problémom, disponujú najmenej rozvinuté okresy v SR rozvojovým potenciálom, ktorý je využiteľný na zníženie miery nezamestnanosti a zvýšenie kvality života obyvateľov v týchto regiónoch. Správny rozvoj regiónu v rámci zamestnanosti môžeme dosiahnuť správnym uplatnením regionálnej politiky zamestnanosti, ktorá napomáha pri odstraňovaní regionálnych

V zmysle zákona č. 336/2015 Z.z. o podpore najmenej rozvinutých okresov MIRRI SR prijíma opatrenia na hospodársky a sociálny rozvoj najmenej rozvinutých okresov. Cieľom je podporiť vytváranie pracovných miest a znižovať regionálne rozdiely, podporovať investície a podnikateľské aktivity, aby sa zamedzilo odchodu mladej a vzdelanej pracovnej sily z regiónov. disparít. Neustále vysokú mieru nezamestnanosti na Slovensku sprevádza nielen regionálna koncentrácia medzi okresmi a v ich rámci aj vekové odlišnosti, ale aj rastúca náchylnosť na nezamestnanosť, spôsobená úrovňou kvalifikácie, ktorá je ovplyvnená viacerými sociálnymi faktormi. Regionálna politika zamestnanosti je zameraná na dlhodobé strategické investovanie do vzdelania a do profesií, poradenstva, ktoré sú potrebné pre trh práce v súčasnosti i pre trh práce v blízkej budúcnosti. Pri riešení problémov v oblasti nezamestnanosti najmenej rozvinutých regiónov je možné využiť existenciu prosperujúcich podnikov s dobrou pozíciou na svetových trhoch, existenciu predpokladov pre rozvoj poľnohospodárskej výroby, vysoký potenciál stredného odborného školstva, výhodné cezhraničné prepojenie a rozvinutá cezhraničná spolupráca samospráv, spolupráca v oblasti práce, kultúry, turistiky, ochrany prírody, spoločenských kontaktov a pod., ako aj možnosť využitia potenciálu hospodárskych lesov a lepšieho zhodnotenia drevnej hmoty. Vychádzajúc z identifikovaných problémových oblastí a oblastí rozvojového potenciálu najmenej rozvinutých okresov sú v akčných plánoch jednotlivých okresov formulované opatrenia a aktivity, ktorých realizácia má prispieť k naplneniu stanovených cieľov v oblasti hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja týchto okresov. Opatrenia a aktivity sú pre všetky najmenej rozvinuté regióny formulované v akčných plánoch v týchto oblastiach:

A – Systémové opatrenia – vytvorenie kapacít, inštitucionálnych a organizačných rámcov a zabezpečenie logistickej a technickej podpory na implementáciu Akčného plánu (v rámci tohto opatrenia vznikli v najmenej rozvinutých okresoch Centrá podpory regionálneho rozvoja okresu ako administratívne centrá, ktoré slúžia na sprostredkovanie žiadosti o poskytnutie regionálneho príspevku pre fyzické a právnické osoby),

B – Podnikanie a viac pracovných miest – podpora miestnej ekonomiky a inovácií, za účelom zvyšovania zamestnanosti intervenciami na dopytovej strane trhu práce. Výsledkom by mal byť rozvoj ekonomických aktivít podnikateľského a verejného sektora, ktoré zhodnocujú lokálne zdroje a umožňujú využitie disponibilnej pracovnej sily (príkladom je podpora podnikateľských aktivít v poľnohospodárstve a nadväzujúcich odvetviach, podpora subjektov sociálnej ekonomiky, vznik tréningových centier na prípravu pracovnej sily).

C – Vzdelávanie, flexibilita a kariéra – zlepšenie kvality a dostupnosti vzdelávania s dôrazom na modernizáciu existujúcej vzdelávacej infraštruktúry a zvýšenie schopnosti siete vzdelávacích inštitúcií flexibilne reagovať na meniace sa potreby trhu práce a špecifické potreby miestnej ekonomiky (napr. opatrenia na zlepšenia postavenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce, s cieľom zvýšiť ich zamestnateľnosť, znížiť predovšetkým dlhodobú nezamestnanosť).

D – Moderné a dostupné verejné služby – riešenie otázky vysokej migrácie osôb najmä v produktívnom veku, nedostatku zdravotníckych a iných sociálnych zariadení, otázky bývania pre znevýhodnených či nedostatočnej technickej infraštruktúry.

E – Udržateľná mobilita pracovnej sily – podpora budovania účelových cyklotrás, zlepšenie prístupu priemyselných parkov a priemyselných zón na nadradenú dopravnú infraštruktúru.

F – Systémové opatrenia na úrovni samosprávneho kraja - zriadenie krajských centier regionálneho rozvoja pre koordináciu, podporu a monitorovanie regionálneho rozvoja v najmenej rozvinutých okresoch kraja, prehodnotenie možností a zmien nastavenia systému

stredného školstva so zameraním na potreby trhu práce. Cieľom vyššie uvedených opatrení, ktoré sú jednotlivo konkretizované v akčných plánoch najmenej rozvinutých regiónov, je zamedzenie ďalšiemu prehĺbovaniu hospodárskych, sociálnych a environmentálnych problémov a zmiernenie dopadov ekonomického zaostávania týchto regiónov v porovnaní s vyspelejšími regiónmi v Slovenskej republike. Očakávaným pozitívnym efektom opatrení, ktorých realizáciu predpokladajú akčné plány je aj rast počtu novovytvorených pracovných miest.

Prijímateľom podpory v najmenej rozvinutom okrese môžu byť obce nachádzajúce sa v takomto okrese, iné právnické osoby a ďalšie subjekty územnej spolupráce v súlade s Akčným plánom rozvoja najmenej rozvinutého okresu.

Osobitná podpora najmenej rozvinutých okresov sa poskytuje na základe akčných plánov, schvaľovaných vládou Slovenskej republiky. Pre každý takýto okres sa poskytuje podpora adresne, keďže každý z týchto okresov má svoje príčiny hospodárskeho zaostávania, ktoré si vyžadujú konkrétne riešenia.

Za hlavný dôvod vzniku a prehĺbovania regionálnych rozdielov možno považovať rozdielne možnosti regiónov prispôbiť sa požiadavkám ekonomickej a sociálnej transformácie, rozdielne faktory konkurencieschopnosti a ďalšieho rozvoja, dlhodobo neriešené a pretrvávajúce činitele podmieňujúce regionálnu diferenciaciu. Okrem toho možno za limitujúce faktory priaznivého rozvoja regiónov považovať aj schopnosť adaptovať sa na nové podmienky, úroveň efektivity verejnej správy, resp. funkčný legislatívny, inštitucionálny či administratívny rámec regionálnej politiky.

Akčný plán

Akčný plán je vládou Slovenskej republiky schválený záväzný dokument zameraný na odstraňovanie sociálno-ekonomického zaostávania a znižovanie vysokej miery nezamestnanosti najmenej rozvinutého okresu. Vychádza zo základných koncepčných

dokumentov zameraných na podporu regionálneho rozvoja a z ďalších materiálov a odporúčaní Rady pre rozvoj najmenej rozvinutého okresu. Vypracovanie návrhu akčného plánu predstavuje časovo náročný a odborne zložitý proces, ktorý si vyžaduje komplexný a systémový prístup na všetkých jeho riadiacich úrovniach a realizačných fázach.

Akčný plán integruje už existujúce rezortné programy, prierezové programy a navrhuje odstraňovanie prekážok na ich využívanie. Obsahuje odporúčania pre monitorovacie výbory pre operačné programy financované z európskych štrukturálnych a investičných fondov vo vzťahu k poskytovaniu pomoci pre najmenej rozvinuté okresy.

Podľa zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR predkladá vláde na schválenie návrh akčného plánu do deviatich mesiacov od zápisu okresu do zoznamu najmenej rozvinutých okresov.

Medzi povinné náležitosti návrhu akčného plánu, ktoré vyplývajú zo zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov patria:

- Analýza nepriaznivého hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho stavu najmenej rozvinutého okresu.
- Zhodnotenie jeho rozvojového potenciálu.
- Návrh opatrení a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia akčného plánu.
- Časový harmonogram.
- Spôsoby a zdroje financovania.
- Monitorovanie a hodnotenie dosiahnutého pokroku.
- Integrácia existujúcich rezortných programov, prierezových programov a návrhov na odstránenie prekážok na ich využívanie.
- Odporúčania pre monitorovacie výbory pre operačné programy financované z Európskych štrukturálnych a investičných fondov vo vzťahu k poskytovaniu pomoci pre najmenej rozvinuté okresy.

Rámcová osnova vypracovania Akčného plánu rozvoja okresu

A/ Analýza nepriaznivého hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho stavu okresu zaradeného do zoznamu najmenej rozvinutých okresov.

1. Geografická charakteristika
2. Sídlna štruktúra
3. Technická infraštruktúra (vodné toky, jazerá a vodné nádrže, zásobovanie obyvateľstva vodou, odkanalizovanie územia, energetická infraštruktúra, dopravná infraštruktúra, spojová infraštruktúra)
4. Životné prostredie (všeobecné hodnotenie kvality životného prostredia, problematika ekologických záťaží z minulosti a ich riešenie)
5. Demografia obyvateľstva
6. Trh práce
7. Sociálna infraštruktúra (školsťvo, kultúra, športy, zdravotníctvo, sociálne služby)
8. Ekonomický vývoj a potenciál (priemysel, stavebníctvo, poľnohospodárstvo a lesníctvo)
9. Cestovný ruch
10. Koordinácia aktivít v rámci okresu, klastre a pod.
11. SWOT analýza

Ťažiskovými oblasťami analýzy sú, podľa podmienok konkrétneho okresu, hlavne trh práce, školstvo, ekonomický vývoj a potenciál, cestovný ruch, existujúce kapacity pre koordináciu aktivít a zhodnotenie dôvodov zaostávania okresu.

B/ Strategická a realizačná časť

1. Vymedzenie a zhodnotenie rozvojového potenciálu riešeného okresu

2. Ciele a východiská Akčného plánu rozvoja a definovanie prioritných oblastí (napr. rozvoj koordinačných, plánovacích a projektových kapacít, regionálnej ekonomiky, ľudského kapitálu, podporné opatrenia a pod.)
3. Návrh opatrení a úloh Akčného plánu
4. Systémové opatrenia na koordináciu aktivít jednotlivých aktérov zabezpečujúcich realizáciu Akčného plánu na úrovni daného okresu
5. Modelové opatrenia pre jednotlivé prioritné oblasti na úrovni okresu
6. Systémové a podporné opatrenia na realizáciu Akčného plánu na úrovni príslušného samosprávneho kraja
7. Systémové a podporné opatrenia na realizáciu Akčného plánu na úrovni ústrednej štátnej správy
8. Časový harmonogram plnenia jednotlivých úloh
9. Spôsoby a zdroje financovania. Akčné plány budú financované:
 - z európskych štrukturálnych a investičných fondov,
 - z už existujúcich rezortných programov,
 - z regionálneho príspevku,
 - zo súkromných zdrojov.
10. Integrácia už existujúcich rezortných programov, resp. prierezových programov a návrh odstránenia prekážok na ich využívanie
11. Odporúčania pre monitorovacie výbory pre operačné programy financované z Európskych štrukturálnych a investičných fondov vo vzťahu k poskytovaniu pomoci pre najmenej rozvinuté okresy
12. Program monitorovania a hodnotenie dosiahnutého pokroku v zlepšení ekonomickej a sociálnej situácii v danom okrese.

Nové kanalizácie, čističky odpadových vôd, efektívne odpadové hospodárstvo – to všetko môže priniesť do regiónov s najvyššou nezamestnanosťou nielen zlepšenie životného prostredia či kvality života ich občanov, ale aj nové možnosti na zvýšenie zamestnanosti.

Rezort životného prostredia na to využíva aj finančné prostriedky Európskej únie i Environmentálneho fondu. Na zlepšenie triedeného zberu komunálnych odpadov či zhodnocovanie biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov je z európskych peňazí vyčlenených 25 miliónov eur: „V týchto projektoch nevidíme len zlepšenie životného štandardu obyvateľov či životného prostredia. Rozbehnutie odpadového hospodárstva prirodzene vytvorí pracovné miesta,“.

Projekty samospráv z najmenej rozvinutých okresov dostanú zelenú aj v rámci podpory z Environmentálneho fondu. „Výhradne pre najmenej rozvinuté okresy pripravujeme jedinečnú možnosť čerpať dotácie na ochranu a užívanie vôd,“.

Čistiarne odpadových vôd (ČOV) sú reálnym problémom, ktorý bol identifikovaný v akčných plánoch 8 z 12 okresov. V obciach do 500 obyvateľov žije viac ako 300 tisíc ľudí. Z nich len jedna pätina je napojená na kanalizáciu a ešte menej na systémy čistenia odpadových vôd.

Štátna pomoc okresom je neefektívna a neúčinná⁶²

Kontrolóri NKÚ sa zamerali na proces poskytovania regionálneho finančného príspevku okresom, ktorý zastrešuje Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie (MIRRI, predtým úrad podpredsedu vlády pre investície). Na základe výsledkov kontroly je zrejmé, že **nástroje štátu na podporu týchto regiónov nie sú dostatočne efektívne a účinné.**

Namiesto aktívnej pomoci štátu najmenej rozvinutým okresom prevažovali pasívne nástroje v podobe poskytovania príspevkov, ktoré primárne neriešili výzvy trhu práce, podpory zamestnanosti a s tým previazaný sociálno-ekonomický rast regiónu. Z prvých 12 okresov zapísaných do zoznamu problematických regiónov až jedenásť zostáva aj po piatich rokoch v kategórii najmenej rozvinutého okresu. Prax ukázala, že aplikácia tohto zákona a **poskytnutá finančná pomoc nenaplnili ciele zamerané na podporu vzniku a udržania pracovných**

⁶² https://www.nku.gov.sk/aktuality/-/asset_publisher/9A3u/content/rozdiely-medzi-regionmi-sa-napriek-pozitivnemu-hospodarskemu-rastu-krajiny-neustale-zvysuju/pop_up?_101_INSTANCE_9A3u_viewMode=print

miest. Národná autorita pre oblasť externej kontroly prostredníctvom svojej analytickej jednotky porovnala vývoj v okresoch podporených vládou so situáciou v susediacich okresoch. Na základe získaných dát konštatuje, že nepodporené okresy napredovali rýchlejšie, tie menej rozvinuté so sebou nepotiahli a aj bez pomoci štátu zaznamenali hospodársky rast, zvýšila sa v nich kvalita života.

Závažným nedostatkom podľa národných kontrolórov bolo, že pre poskytnutie regionálneho príspevku neboli stanovené žiadne merateľné ukazovatele, dokonca ani povinnosť vytvoriť minimálny počet pracovných miest. Cez regionálny príspevok sa neraz financovala chýbajúca infraštruktúra, alebo sa riešili dlhodobo zanedbané investičné aktivity miestnej samosprávy. Akokoľvek bola takáto snaha z pohľadu menej rozvinutých regiónov legitímna, riešenie zamestnanosti cez napr. nákup traktora, rozšírenie čističky odpadových vôd či výmenou zastaranej výrobnéj technológie v súkromnej spoločnosti nepovažuje NKÚ za účelné a hospodárne použitie štátnych financií.

Príspevky pre okresy sú pridelované netransparentne a komplikovane

NKÚ považuje **system poskytovania príspevku pre okresy za komplikovaný, byrokratický, zdĺhavý a vyvolávajúci pochybnosti aj o transparentnosti.** Výzvy boli zverejňované veľmi neprehľadným a často skrytým spôsobom v podstránkach okresných úradov v rámci webového sídla ministerstva vnútra. Vo výzvach chýbali aj transparentné kritériá. Žiadateľ tak nevedel, aké záväzné podmienky má splniť, na čo sa má sústrediť, aby bol jeho projekt úspešný, ani akú výšku finančného príspevku môže očakávať. Kontrolóri preto odporúčajú okresným úradom výrazne zlepšiť informovanie verejnosti o výzvach, ktoré majú zverejňovať na prehľadnej webstránke, spolu s transparentnými kritériami, podľa ktorých budú posudzované a za aktívnej účasti partnerov, ktorými bezpochyby sú zástupcovia miestnej samosprávy, regionálni zamestnávateľia či vzdelávacie inštitúcie.

Jedným z hlavných problémov, ktorým Slovensko čelí⁶³, sú veľké a prehlbujúce sa rozdiely medzi regiónmi. Najmenej rozvinuté okresy trpia nedostatkom pracovných príležitostí a odlivom mladých ľudí, ktorí odchádzajú za vzdelaním či za prácou a už sa do svojho rodiska nevrátia. Chýba tu základná infraštruktúra ako cesty, vodovody a kanalizácia, nehovoriac už o investíciách či kvalitných pracovných miestach. Je potrebné, aby sa týmto okresom dostala adekvátne podpora a adresná pomoc.

V okrese Michalovce boli doteraz uzatvorené zmluvy o poskytnutí regionálneho príspevku v celkovej výške takmer 3,2 milióna eur. Schválené projekty a aktivity podporia lokálnu ekonomiku a cestovný ruch, zvýšia tiež zamestnanosť v regióne. V rámci okresu boli najviac podporené projekty na rozvoj turizmu v rekreačnej oblasti Zemplínska šírava – budovanie cyklotrás a náučných chodníkov, revitalizácia historických pamiatok, ale tiež vznik sociálnych podnikov.

Priemerná nezamestnanosť v najmenej rozvinutých okresoch sa k záveru roka 2021 pohybovala na úrovni takmer 14 %, čo je skoro dvojnásobok oproti priemernej evidovanej nezamestnanosti na Slovensku. Okrem podpory vzniku pracovných miest a lokálnej zamestnanosti boli výzvy z dotácií MIRRI SR a z regionálneho príspevku zamerané aj na:

- podporu sociálnych služieb a zdravotníctva (rekonštrukcia zariadení pre seniorov a centier zdravotníckej starostlivosti, nákup vybavenia pre tieto centrá, kreatívne dielne...)
- vzdelávanie a školstvo (rekonštrukcia budov a vybavenie učební, rozšírenie kapacít jedální, oprava vykurovania...)
- podpora malých a stredných podnikov (nákup technológií pre podnikateľov, poľnohospodárskej techniky...)
- cestovný ruch (zriadenie turistických a informačných centier, atrakcie pre turistov...)
- infraštruktúry (rekonštrukcia ciest a chodníkov, oddychové zóny...)

⁶³ <https://www.istp.sk/clanok/16247/do-podpory-najmenej-rozvinutych-okresov-smeruje-viac-penazi-ako-v-minulosti>

- projekty na zlepšenie životného prostredia (zlepšenie energetickej efektívnosti budov)

Podporu získali obce, obecné podniky, sociálne podniky, neziskové organizácie, ale aj súkromné podnikateľské subjekty. Ministerstvu investícií a regionálneho rozvoja sa v závere roka roku 2021 podarilo navýšiť pôvodnú alokáciu výzvy pre NRO na rekonštrukciu ciest a chodníkov v sume 4,9 mil. eur o ďalších 12 miliónov eur vďaka dohode s ministerstvom financií. "

Kľúčovou v oblasti regionálneho rozvoja bola v roku 2021 novela zákona o podpore najmenej rozvinutých okresov z dielne MIRRI SR, vďaka ktorej sa zlepšil proces poskytovania finančných príspevkov od výzvy až po samotnú realizáciu projektu. "V minulosti sa o pridelené štátnej podpory rozhodovalo často po stranických a politických linkách. Vďaka novele na podporu najmenej rozvinutých okresov bude nastavený transparentný model Riadiacich výborov. Okrem ministerstva investícií, v nich majú svoje zastúpenie aj jednotlivé kraje, okresné úrady, mestá a obce najmenej rozvinutých okresov a ďalší sociálno-ekonomickí partneri," pripomenula vicepremiérka. Novela zároveň umožňuje získať podporu aj projektom, ktoré presahujú hranice okresu – príkladom sú aktivity v oblasti cestovného ruchu a turizmu.

3.5 Klastre a klastrové iniciatívy z pohľadu pozitívneho vplyvu činnosti na Životné prostredie v regiónoch

KLASTER AKO INOVATÍVNY PRVOK PODPORY MIESTNEHO A REGIONÁLNEHO ROZVOJA V OBLASTI OBNOVITELNÝCH ZDROJOV ENERGIE⁶⁴

Klastrové iniciatívy je možné charakterizovať ako aktivity organizované s cieľom zvýšiť konkurencieschopnosť regiónu za súčasnej participácie vlády, regionálnej samosprávy, podnikateľov a subjektov vedy a výskumu.

⁶⁴ https://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/48596005/013_2014.pdf

V súčasnosti sú klastrové iniciatívy medzinárodne uznávanými aktivitami a sú považované za významný faktor rozvoja regionálneho a národného hospodárstva.

Využívanie obnoviteľných zdrojov energie (OZE) a opatrenia vo sfére zvyšovania energetickej efektívnosti môžu napomôcť preklenúť obdobie medzi nedostatkom primárnych energetických surovín a vývojom a implementáciou nových, čistých zdrojov energie, akými sú jadrová fúzia a technológie na báze vodíka. Využívanie OZE má svoje špecifiká a je preto potrebné upriamiť pozornosť na reštrukturalizáciu infraštruktúry a súčasného systému zásobovania energiami. V tejto oblasti je nutné podotknúť, že na rozdiel od konvenčných zdrojov, majú OZE prevažne lokálny charakter a sú tak schopné generovať benefity využiteľné v prospech endogénneho regionálneho rozvoja.

Regionálne inovačné systémy v kontexte tvorby a ochrany ŽP

Vzniká otázka, či ekonomická úroveň regiónov, resp. krajín súvisí aj s inými indikátormi ako napríklad inovačná výkonnosť alebo kvalita životného prostredia. Na základe porovnania situácie v rámci Európskej únie sa ukazuje, že aj medzi napohľad vzdialenými charakteristikami existuje vysoká miera asociácie. Dlhodobý ekonomický úspech založený na cenovej konkurencii, či efektívnej výrobe s minimálnymi nákladmi sa postupne stáva minulosťou. Nové a originálne produkty a služby, ktoré sa vyznačujú vysokou kvalitou a uspokojujú potreby na vyššej úrovni, sú stále viac žiadané aj napriek svojej vyššej cene v porovnaní s tradičnými, lacnými zastaranými produktmi. Subjekt, ktorý chce budovať svoju dlhodobu udržateľnú konkurencieschopnosť na trhu, by mal preto nasledovať súčasné trendy a zamerať sa na rast inovačnej výkonnosti. Inovácie v kontexte vytvárania, šírenia a používania poznatkov sa stávajú kľúčovým hnacím motorom ekonomického rastu. Sú odpoveďou na mnohé nové spoločenské výzvy a výsledkom rastúcej interakcie na lokálnej, národnej a svetovej úrovni. Ciele modernej regionálnej politiky sú zamerané na zvýšenie regionálnej konkurencieschopnosti, ktorá je spojená so štyrmi hlavnými faktormi:

- štruktúrou ekonomických aktivít,

- úrovňou inovácií,
- stupňom dostupnosti regiónov,
- úrovňou dosiahnutého vzdelania IZ.

(Hudec, 2007, str. 19)

3.6 Vzdelávacie a osvetové aktivity, realizované zo zdrojov Environmentálneho fondu – ich význam a prínosy

Environmentálna výchova umožňuje chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznávania ekologických procesov, ktorými sa riadi život na Zemi, geomorfologických a klimatických podmienok ovplyvňujúcich činnosť ľudí a ďalších živých organizmov. Rovnako významné je pochopenie sociálnych a kultúrnych vplyvov, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu. Tieto poznatky a schopnosti človeka determinujú proces intelektuálneho a praktického rozhodovania a uvedomovanie si vplyvov ľudskej činnosti na kvalitu života na Zemi⁶⁵.

Príklad vzdelávacej a osvetovej aktivity realizovanej pre širokú verejnosť - činnosť E1 – Environmentálna výchova, vzdelávanie a propagácia

Súčasný stav pred realizáciou projektu:

Praktické výsledky vzdelávania a osvetovej činnosti širokej verejnosti, zástupcov podnikateľských subjektov, investorov, projektantov, zamestnancov verejnej správy (vrátane zamestnancov orgánov štátnej správy) pracujúcich na okresných úradoch, najmä stavebných úradoch, či odboroch životného prostredia sú dôležitým míľnikom, ktorý sa na súčasnom stupni hospodárskeho, priemyselného a obchodného rozvoja spoločnosti v stále sa

⁶⁵ <https://cloud2d.edupage.org/>

meniacom prostredí a v nadväznosti na klimatické i celospoločenské podmienky s vysokým stupňom konzumnosti a negatívnych civilizačných dopadov javí ako zlomový. Dosiachnutie pozitívnych, v praxi implementovaných riešení je teda pre všetky zúčastnené strany (vrátane všetkých zložiek životného prostredia) v týchto podmienkach priam existenčný faktor.

Mnohé, v súčasnosti realizované, pripravované či schvaľované investície súkromných i štátnych investorov sú často koncipované bez dôsledného vnímania, precítienia a stotožnenia sa s kľúčovým a prioritným faktorom zdravého a trvalo udržateľného životného prostredia.

Vzdelávacie aktivity je vhodné zrealizovať tak, aby bola v budúcnosti dosiahnutá ich trvalá opakovateľnosť a udržateľnosť smerom k cieľovej skupine (verejnosť, podnikatelia, verejná a štátna správa) s prioritným dôrazom najmä pre zástupcov podnikateľských subjektov a investorov s pôsobnosťou v rámci celého Slovenska.

V súčasnosti existuje na Slovensku niekoľko environmentálnych študijných programov a projektov, ktoré realizujú špecializované pracoviská SAV, katedry univerzít, štátne agentúry, orgány a školiace centrá štátnej správy a samosprávy. Na trhu vzdelávania sú aj súkromné kurzy pod záštitou podnikateľov a ich združujúcich organizácií.

Pri odbornom a zároveň citlivom nastavení vnímania ich obsahu z dostupných zdrojov aj osobnej skúsenosti zástupcov žiadateľa sa dá konštatovať, že ide o projekty s premenlivým prevažujúcim rozsahom teórie environmentalistiky, legislatívy, organizácie verejnej správy, zeleného verejného obstarávania, alebo aj aplikácií stavebných zákonov a predpisov o ochrane životného prostredia, ktoré síce zvyšujú úroveň všeobecnej inteligencie, či povedomia podnikateľov, avšak bez smerovania na konkrétne a praktické výstupy, osvojovanie si vlastných prístupov, či niekedy až vytváranie a doslova vlastné preprogramovanie budúcej investičnej a projektovej činnosti a osvojenia si kladných postojov k životnému prostrediu.

V súčasnosti chýba zmysluplná environmentálna vzdelávacia činnosť práce pre vybraný segment, a to najmä pre podnikateľov, investorov, prevádzkovateľov stavebných a ekologických diel ale aj zamestnancov úradov, ktoré schvaľujú povoloacie konania v projektoch.

Keďže manažment žiadateľa o poskytnutie zdrojov z EF, disponuje dlhoročnými skúsenosťami v rámci stavebnej, či výrobnjej činnosti, oprávnené si naplánovalo so zohľadnením potreby kvalitného externým zabezpečenia aktivít projektu, dosiahnuť synergický efekt – vedieť ponúknuť také vzdelávacie a osvetové aktivity, ktoré svojou podstatou vnútorne zahrnú všetky vyššie uvádzané potreby, a budú mať jednoznačne preukázateľný vonkajší efekt, smerom k spomínaným cieľovým skupinám a to nielen ako k jednotlivcom – zástupcom konkrétnych sektorov, ale aj ako k homogénnemu celku, ktorého vzájomná spolupráca jeho jednotlivých častí (ľudí, či subjektov), bude mať jednoznačne priaznivý vplyv na životné prostredie.

Projekt by mal byť komplexom vzdelávacích a osvetových aktivít, zameraný na občiansku a podnikateľskú verejnosť a taktiež byť plne v súlade s koncepčnými zámermi a cieľmi Environmentálnej výchovy a vzdelávania, spĺňa zásady a opatrenia Národného environmentálneho akčného programu vlády SR, ako aj Stratégie, zásad a priorít štátnej environmentálnej politiky SR v oblasti výchovy, vzdelávania a verejnej informovanosti, ako aj najnovšie kritériá environmentálnej politiky a programov EU a to v súčinnosti s implementáciou najnovších vedeckých poznatkov a prezentovaní moderných progresívnych environmentálnych riešení z praxe.

Projekt v sebe obsahovo prepája poznatky ekológie s akútnymi problémami trvalo udržateľnej a energeticky nenáročnej produkcie priemyslu a stavebnej investičnej činnosti.

Medzi ciele vzdelávacích aktivít patrí najmä:

- vytvoriť nové vzory správania sa účastníkov projektu vo vzťahu k životnému prostrediu a nastaviť vlastnú inovatívnosť a kreativitu v takomto prístupe,

- poskytnúť každému účastníkovi kurzov možnosť získať vedomosti a osvojiť si hodnoty a schopnosti potrebné pre ochranu životného prostredia,
- podporiť povedomie starostlivosti o hospodárske, sociálne, politické a ekologické súvislosti v mestách a na vidieku v rámci dotknutých regiónov,
- presadzovať vlastné sebauvedomovanie a vlastnú významnosť za rozvoj životného prostredia a prijať novú vlastnú životnú filozofiu na báze ekologického myslenia a cítenia.
- poskytnúť zúčastneným stranám, možnosť získať vedomosti, hodnoty a schopnosti potrebné pre ochranu životného prostredia,
- podporiť povedomie starostlivosti o hospodárske, sociálne, politické a ekologické súvislosti v mestských oblastiach, vrátane väčších aglomerácií a na vidieku,
- uvedomovať si vlastnú významnosť a zodpovednosť za vývoj životného prostredia a prijať novú vlastnú životnú filozofiu na báze ekologického myslenia a cítenia.

Cieľ a určenie učebnej osnovy spočíva vo vymedzení a rozložení odborných predmetov pre úspešné zabezpečenie vzdelávacieho procesu s vyznačením rozsahu, organizácie výučby a obsahu jednotlivých predmetov. Úroveň vedomostí je definovaná ako primerané vlastné chápanie základných a odvodených teoretických a aplikačných vedomostí, snímania sociálneho postavenia človeka v životnom prostredí a súčasného tréningu rozvoja vlastných schopností a zručností účastníkov kurzov.

Kľúčovým faktorom je uzatváranie vlastných postojov a rast environmentálneho povedomia účastníkov kurzov ako i zmena postojov a prístupu k riešeniu investícií projektov a diel prioritným pohľadom na ochranu a starostlivosť o životné prostredie.

Význam projektu a komparatívna výhoda v porovnaní s podobnými projektmi spočíva najmä:

- ✓ v jedinečnosti prístupu k environmentálnemu vzdelávaniu formou aplikácií z praxe a skúsenostiach žiadateľa a jeho významných doterajších výstupov praxe,

- ✓ vo vybranom segmente uchádzačov – podnikateľov, investorov, úradníkov, projektantov ovplyvňujúcich reálne uplatňovanie a rast povedomia v ochrane a starostlivosti o ŽP,
- ✓ v komplexnosti programu – vzdelávanie, interaktívne samoštúdium z publikácií, vyhotovenie samostatných prezentácií účastníkov, na odbornom celoslovenskom festivale,
- ✓ v adresnosti dynamicky nastavenej učebnej osnovy priamo pre environmentálnu prax a implementovanie v samostatne vypracovaných projektoch účastníkov.
- ✓ Konkrétne dopady riešení, vyplývajúcich z realizácie projektu:
- ✓ zavedenie trvalo udržateľných, normovaných ukazovateľov pre interné hodnotenie a rast environmentálneho povedomia zúčastnených strán,
- ✓ nárast kvality a rozsahu profesionálnych investičných projektov spĺňajúcich kritériá pre ochranu životného prostredia,
- ✓ nárast záujemcov o úspešné metódy a moduly environmentálnych riešení a prístupov k tvorbe projektov, investícií a diel,
- ✓ nárast záujemcov z radov mladej generácie o environmentálne vzdelávanie,
- ✓ podpora a smerovanie podnikateľského sektora k trvalo udržateľným progresívnym a pritom zároveň stabilným ekologickým riešeniam.

3.7 Pozitívne implikácie projektov realizovaných z Environmentálneho fondu vzhľadom k vybraným sektorom hospodárstva

3.7.1 Stavebníctvo

V oblasti výstavby štátnej infraštruktúry stavebníci už od roku 2018 upozorňujú, že štát prestal pripravovať dostatočný počet infraštruktúrnych projektov⁶⁶ pre realizáciu a že táto skutočnosť spôsobí veľké škody v stavebníctve. Inžinierska výstavba v roku 2020

⁶⁶ <https://www.trend.sk/trend-archiv/stavebnictvo-potrebuje-investorov-akcny-verejny-sektor>

zaznamenala ďalšie významné prepady ako v roku 2019, výsledkom čoho bol prepad úrovne produkcie pod úroveň roku 2017⁶⁷.

Stavebníctvo sa rozvíja ako významne proexportné a zároveň aj v domácich podmienkach stabilné odvetvie s trvalo udržateľnou energetickou náročnosťou a tomu zodpovedajúcou primeranou **environmentálnou záťažou**. Jeho poslaním je energeticky efektívna a kvalitná výstavba s vplyvom na zvyšovanie kvality života obyvateľov krajiny a zveľaďovanie životného prostredia.

Stavebná výroba spotrebuje rôzne druhy energií, nerastných surovín a materiálov a produkuje veľké množstvo stavebného odpadu, preto je dodržiavanie princípov trvalo udržateľného rozvoja pre odvetvie osobitne významné. Stavebníctvo priamo a okamžite reaguje na zmeny v hospodárskom cykle a pôsobí multiplikačne na rozvoj ďalších odvetví. Investovanie do výstavby vyvoláva v ekonomike krajiny dopyt po tovaroch a službách v styčných sektoroch, čo sa priaznivo odzrkadľuje najmä v oblasti hospodárskych aktivít, ako aj v oblasti zamestnanosti⁶⁸.

Sektor stavebníctva však musí popri témach, ako sú nový stavebný zákon, zdražovanie stavebných materiálov, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily či potreba dočerpať eurofondy, venovať pozornosť aj **príprave budúcej pracovnej sily**.

Sektorová rada pre stavebníctvo, geodéziu a kartografiu pripravila akčný plán na riešenie výziev trhu práce do roku 2030.

Dokument: **Sektorová stratégia rozvoja ľudských zdrojov**, analyzuje stav sektora z hľadiska ľudského kapitálu v súčasnosti, aj s predpokladom do roku 2030.

⁶⁷ <https://www.sustavapovolani.sk/strategie/prehľad-strategii/sektorova-rada-pre-stavebnictvo-geodeziu-a-kartografiu/analyza-sektora/>

⁶⁸ <https://www.sustavapovolani.sk/register-zamestnani/pracovna-oblast/o-sektore/53212-autorizovany-krajinnny-architekt/?query-13-page=2>

Stratégia v nadväznosti na zistenia definuje súbor opatrení a aktivít, ktoré zabezpečia, že sektor bude disponovať kvalifikovanou pracovnou silou aj v roku 2030.

Ciele a opatrenia nastavené v sektorovej stratégii majú dlhodobý pozitívny vplyv, na ich zedefinovaní spolupracovali odborníci, členovia Sektorovej rady, zástupcovia reprezentatívnych zamestnávateľov, stredných a vysokých škôl, experti z prostredia stavebníctva. Nutná je aktualizácia obsahu učebných a študijných odborov na stredných školách a študijných programov na vysokých školách o konkrétne inovačné prvky, ktoré Sektorová rada zdefinovala. Okrem budúcich absolventov je potrebné sa začať intenzívnejšie venovať vzdelávaniu dospelých, teda tých, ktorí sú v produktívnom veku a tiež sa ich technologické inovácie týkajú. V stavebníctve bude kľúčové ďalšie vzdelávanie dospelých u živnostníkov, malých a stredných podnikateľov. Okrem toho prijatý akčný plán taxatívne vymedzuje kroky pre návrh legislatívnej úpravy v oblasti finančnej motivácie a daňových úľav pre zamestnávateľov vstupujúcich do vzdelávacieho procesu. „Takýto krok by podporil skvalitnenie výučby budúcich absolventov, čím by zosúladiť požiadavky trhu práce v rámci vzdelávacieho systému⁶⁹.

3.7.2 Geografické informačné systémy

Využitie Geografických informačných systémov v oblasti ŽP

Definícia⁷⁰: GIS, čiže geografický informačný systém, je na počítačoch založený informačný systém pre získavanie, ukladanie, analýzu a vizualizáciu dát, ktoré majú priestorový vzťah k povrchu Zeme.

(Geo) Dáta, s ktorými GIS pracuje sú definované svojou geometriou, topológiou, atribútmi a dynamikou.

⁶⁹ <https://www.sustavapovolani.sk/2022/02/sektor-stavebnictva-ma-plan-na-riesenie-vyziev-trhu-prace-do-roku-2030/>

⁷⁰ Zdroj: Wikipedia

Využitie Geografických informačných systémov (ďalej aj „GIS“) pokrýva určité spektrum aktivít v oblasti ochrany ŽP (napr. aj financovaných z EF), napríklad⁷¹:

Prieskum a monitoring environmentálnych záťaží, prieskum, monitoring a sanáciu havarijných zosuvov a monitoring a odstraňovanie havarijných následkov po ťažbe nerastov, len na základe súhlasného stanoviska Sekcie geológie a prírodných zdrojov MŽP SR⁷² k oprávnenosti lokality.

Príklad využitia GIS a DPZ v rámci Geologickej úlohy⁷³:
GEOLOGICKÝ PRIESKUM VYBRANÝCH PRAVDEPODOBNÝCH ENVIRONMENTÁLNYCH ZÁŤAŽÍ
(https://www.crz.gov.sk/data/att/3898580_dokument1.pdf)

Znečistenie vzduchu:

Zlá kvalita ovzdušia je dôležitým problémom verejného zdravia, ktorý sa spája s celým radom chorôb, respiračných a iných. Znečisťujúce látky môžu byť ťažké kovy, oxidy síry alebo dusíka alebo chemické znečisťujúce látky. Môžu to byť aj pevné častice – prenášané vzduchom, z odpadu alebo chemických zlúčenín – ktoré sú veľmi malé (10 mikrometrov alebo menej) a ľahko sa vdýchnu.

Bez ohľadu na typ znečisťujúcej látky, stanice kvality ovzdušia vo všeobecnosti neposkytujú dostatočné informácie o kvalite ovzdušia v skúmanej oblasti. Namiesto toho mnohé bodové zdroje musia poskytovať informácie o znečisťujúcich látkach uvoľnených zo zariadenia a tieto informácie možno použiť pri analýze. Tieto údaje môžu byť viac-menej úplné a vyžadujú si interpoláciu⁷⁴ alebo vylúčenie niektorých pozorovaní. V iných prípadoch sú informácie o zariadeniach a mobilných zdrojoch znečistenia ovzdušia kombinované s

⁷¹ Nejde o vyčerpávajúci zoznam, ale skôr o predstavu, ako je možné pristupovať k problematike Životného prostredia s pomocou GIS

⁷² Žiadateľ je povinný postupovať podľa zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov.

⁷³ Tento projekt nie je financovaný z EF, ale na jeho príklade môžeme vidieť využitie v iných projektoch.

⁷⁴ <https://zuzana.gibova.website.tuke.sk/files/kap-3.4.pdf>

odhadmi znečistenia, ktoré boli vypočítané inde. Tieto štúdie nám napríklad hovoria, že diaľnice s daným množstvom dopravy produkujú určité množstvo znečistenia, ktoré sa rozptýli v určitej oblasti. Tento odhad je potom možné aplikovať na všetky ostatné diaľnice.

Nebezpečný odpad:

Pôda môže byť tiež kontaminovaná alebo znečistená. Na rozdiel od ovzdušia môžu byť zdroje znečistenia pôdy súčasné alebo ako pozostatok z minulosti. Je potrebné sledovať miesta „opakujúceho sa“ znečistenia, ako sú továrne, skládky alebo skládky toxického odpadu, ale aj oblasti, kde sa kontaminácia mohla vyskytovať v minulosti alebo bola skladovaná spôsobom, ktorý dnes predstavuje hrozbu.

Výskum v tejto oblasti často predpokladá určitý typ znečistenia pôdy, ako sú tzv. „brownfield-y“⁷⁵ alebo skládky, a porovnáva tieto miesta s demografickými charakteristikami okolia.

Výsledná štatistika sa potom môže porovnávať s priemernými charakteristikami týchto oblastí bez nebezpečného využívania pôdy. V oblastiach s dlhou históriou priemyselnej činnosti môžu byť dlhodobé vplyvy na zdravie (z činností a rozhodnutí spred desaťročí) značné. Rovnako ako v prípade znečistenia ovzdušia, meranie vystavenia obyvateľstva akémukoľvek typu kontaminácie pôdy často vyžaduje extrapoláciu údajov z iných výskumných zistení, pretože je nepravdepodobné, že by plošný rozsah znečistenia bol dôkladne zdokumentovaný pre každú lokalitu.

Zelený priestor:

Prístup do parkov, lesa alebo inej verejnej zelene – tzv. zelený priestor umožňuje rekreáciu a pohyb, ale je spojený aj s čistejším vzduchom a vyššou kvalitou života. Na rozdiel od znečistenia pôdy alebo ovzdušia je meranie zelene pomerne jednoduché. Mnohé mestské

⁷⁵ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Brownfield>

oblasti uchovávajú údaje o parkoch – ich veľkosti, ako aj dostupnosti rekreačných zariadení. Aj v prípade, že nie sú k dispozícii žiadne údaje, sa však satelitné snímky môžu často použiť na vypracovanie odhadov zeleného priestoru alebo koruny stromov v rôznych oblastiach.

Voda:

Čistá voda je základnou požiadavkou na podporu života. S vodou musíme zaobchádzať ako s verejným statkom, ku ktorému by mali mať všetci rovnaký prístup, na pitie, umývanie sa, kúpanie, rybolov, atď.. Prostredníctvom GIS by bolo možné tiež hodnotiť kvalitu vody spôsobmi podobnými tým, ktoré sa používajú pri štúdiu znečistenia ovzdušia alebo pôdy. Kvalitu povrchových aj podzemných vôd ovplyvnia bodové zdroje znečisťovania, ako sú továrne, elektrárne alebo bane, ale aj úložiská, ktoré môžu pochádzať z predchádzajúcich období.

Vyhľadávanie a overovanie pozemkov⁷⁶, tzv. E-kataster⁷⁷:

Od júna 2017 nahradila predchádzajúcu aplikáciu známu ako Mapa⁷⁸ výrazne inovatívnejšia aplikácia s názvom Mapový klient ZBGIS s témou Kataster nehnuteľností. Aplikácia rozšírila možnosti Mapky, poskytuje totiž plnohodnotné integrované informácie z geodézie, kartografie a katastra. Je funkčne zameraná na zobrazovanie a interaktívnu prácu s digitálnymi údajmi katastra, s údajmi ZBGIS (Základná báza údajov pre GIS), s údajmi registra adries, s referenčnými geodetickými bodmi, s rastrovými mapami z archívu, ako aj s digitálnym modelom terénu a geografickými názvami. Je to v jednom celku, čo umožňuje získať komplexné informácie o konkrétnom území z hľadiska aktuálnych vlastníckych vzťahov, ale aj z hľadiska topografie.

⁷⁶ Využiteľné napríklad pri overovaní údajov o pozemkoch pri kontrole projektovej dokumentácie

⁷⁷ <https://hnonline.sk/prakticke-hn/1754557-e-kataster-ponuka-vela-moznosti>

⁷⁸ <https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/kataster?pos=48.800000,19.530000,8>

3.8 Podpora Obehového hospodárstva ako príležitosť k inovačnému rastu

Podmienkou presadenia sa obehového hospodárstva sú technologické zmeny, výskum a vývoj. Výhody – nové hospodárske a sociálne príležitosti, ak budú financované aktivity obehového hospodárstva z EF.

Program predchádzania vzniku odpadu Slovenskej republiky na roky 2019 – 2025⁷⁹:

Predkladaný PPVO SR 2019 – 2025 vychádza zo skúseností získaných pri príprave a realizácii PPVO SR 2014 – 2018 a z priebežného vyhodnocovania plnenia jeho cieľov a opatrení. Zohľadňuje aj aktuálny vývoj v EÚ v oblasti uplatňovania obehového hospodárstva (Circular Economy). Princípom je prechod z lineárneho modelu hospodárskeho rastu („vyťaž – vyrob – distribuuj - použi - zahod“) na model komplexný, dynamický a uzavretý (z väčšej časti), a teda zameraný na rozvoj efektívneho využívania zdrojov a udržateľný rast. (str. 5)

Príležitosti: PPVO je v súlade so snahou EÚ o uplatňovanie obehového hospodárstva (Circular Economy)

Ohrozenia: Predchádzanie vzniku odpadu a vypracovanie PPVO nie je úloha iba pre rezort životného prostredia. Zasahuje do celého hospodárstva, do všetkých materiálových prúdov a produktov počas celého ich životného cyklu. Preto bude potrebné dosiahnuť v tejto oblasti konsenzus. (Str. 9)

Aktuálny PPVO SR musí zohľadňovať aj nové trendy v EÚ, predovšetkým

- Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo,
- Európsku stratégiu pre plasty v obehovom hospodárstve a
- Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj – strategický rozvojový cieľ č. 12 – Obehová ekonomika. (Str. 9)

⁷⁹ <https://www.minzp.sk/files/sekcia-enviromentalneho-hodnotenia-riadenia/odpady-a-obaly/registre-a-zoznamy/ppvo-sr-19-25.pdf>

Európska komisia v roku 2015 schválila Akčný plán pre obehové hospodárstvo s názvom „Kruh sa uzatvára – Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo“, ktorý bol publikovaný dňa 2. 12. 2015 ako oznámenie COM(2015) 6142 . Oblasť predchádzania⁸⁰ vzniku odpadu sa aplikuje vo viacerých oblastiach od ťažby surovín, cez dizajn, výrobu, distribúciu, spotrebu, použitie až po opätovné použitie a opravu.

Cieľom uvedeného akčného plánu je stimulovať prechod Európy na obehové hospodárstvo. Výrobné procesy možno zlepšiť tak, aby efektívnejšie využívali zdroje a produkovali menej odpadu. Okrem ochrany životného prostredia sa vďaka tomu môžu vytvoriť podnikateľské príležitosti a podporiť inovácie.

Ako súčasť kontinuálneho úsilia zameraného na transformáciu európskej ekonomiky na udržateľnejší systém a realizáciu ambiciózneho Akčného plánu obehového hospodárstva prijala v roku 2018 Európska komisia súbor opatrení, ktorými sú:

EU Stratégia pre plasty v obehovom hospodárstve a prílohy zamerané na transformáciu spôsobu, akým sú plastové produkty navrhované, vyrábané, využívané a recyklované. Všetky plastové obaly by mali byť do roku 2030 recyklovateľné. Stratégia zdôrazňuje aj potrebu zavedenia špecifických opatrení, možno legislatívneho nástroja, na zníženie vplyvu plastov na jedno použitie na moria a oceány.

Komunikácia o možnostiach riešenia rozhrania medzi legislatívou o chemických látkach, výrobkoch a odpadoch, aby bolo možné posúdiť, ako sa predpisy o odpadoch, výrobkoch a chemických látkach navzájom ovplyvňujú.

Monitorovanie pokroku smerom k obehovému hospodárstvu na úrovni EÚ a aj členských štátov. Skladá sa zo súboru kľúčových indikátorov, ktoré pokrývajú každú fázu – t. j. výrobu, spotrebu, odpadové hospodárstvo a druhotné surovinové zdroje, ako aj ekonomické aspekty – investície a pracovné príležitosti – a inovácie.

⁸⁰ Pozornosť európskych inštitúcií sa posúva od otázok odpadov a riešení nakladania s nimi k otázkam predchádzania vzniku odpadov alebo k tomu, **aby niektoré produkty bolo možné využívať opakovane.**

Správa o kritických surovinách a obehovom hospodárstve, ktorá je zameraná na opakované využívanie 27 kritických surovín. (Str. 10)

Na predchádzanie vzniku odpadu a opätovné používanie môže MŽP SR vytvoriť vhodné prostredie zvyšovaním povedomia, informovanosťou, environmentálnou výchovou a vzdelávaním a presadzovaním základnej filozofie ako nevyhnutnosti posunu od materiálového zhodnocovania odpadu k predchádzaniu vzniku odpadu a vytvorením organizačných, finančných a kvalifikovaných personálnych predpokladov na riešenie problematiky predchádzania vzniku odpadu.

Takýto prístup vyžaduje (Str. 11)

- koordináciu a účinnú spoluprácu na medzirezortnej úrovni,
- spoluprácu so všetkými záujmovými skupinami,
- adekvátne organizačné, personálne a finančné krytie.

Opatrenia O.1. Prepojenie aktivít predchádzania vzniku odpadu s aktivitami týkajúcimi sa Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj a prípravu Národného investičného plánu Slovenskej republiky na roky 2018 – 2030 (v rámci cieľa 12. Zabezpečiť udržateľnú spotrebu a výrobné schémy). Predchádzanie vzniku odpadu je neoddeliteľnou súčasťou obehového hospodárstva a ako také sa dotýka výrobkovej a spotrebiteľskej politiky. Zodpovednosť: MŽP SR Termín: priebežne (Str. 11)

EK vypracovala „Víziu pre obehové hospodárstvo v oblasti plastov“. Jej základom je ekodizajn plastov. To znamená, že plasty a výrobky obsahujúce plasty by sa mali navrhovať tak, aby sa zvýšila ich trvácnosť, opätovná použiteľnosť a recyklovateľnosť vysokej kvality. Všetky plastové obaly uvádzané na trh EÚ sa do roku 2030 stanú buď opätovne použiteľnými, alebo nákladovo efektívne recyklovateľnými.

Posilnenie participácie EF na Obehovom hospodárstve – zdroje, osvetá, letáčky

- povieme, že má v gescii takúto prioritnú os

- zdôrazníme, že je tam potreba participácie, keď už mám takú ponuku a zároveň letáčky
- pozrieme sa na Svozilovú – výpisky
- doplníme to tými agendami veľkými – citáty a dáme tam odkazy na tie medzinárodné dohody
- doplníme to publikáciou SAŽP
- v tejto aj v ekonomickej kapitole sme sa dotkli problematiky obehového hospodárstva
- zásadnou otázkou je, kto bude cirkularitu financovať.

Cirkulárna ekonomika – skutočné postupy, skutočné vzťahy a skutočné produkčné a kooperačné väzby, nie je však možné dosiahnuť „úplnú cirkularitu“, už len kvôli degradácii materiálu v čase (napr. vzájomné trenie zaťažených súčiastok). (Kislingerová, 2021, str. 14)

Podľa respondentov OECD je pre cirkulárnu ekonomiku kľúčového odpadového hospodárstva, ďalej sleduje stavebné aktivity a priestorové plánovanie, potravinárstvo a tiež voda a kanalizácia. V mnohých úvahách sa často používa cirkulárna ekonomika a odpadové hospodárstvo takmer ako synonymum. Zároveň spoločným rysom rôznych aktivít, ktoré možno vnímať ako cirkulárnu, je navrhovať a projektovať výrobky trvanlivejšie a také, ktoré využívajú druhotné suroviny a obnoviteľné zdroje energie, ďalej prepravovať statky na kratšiu vzdialenosť a spotrebovať je uvážene a udržateľne a tiež premieňať odpad späť na zdroje.

Cirkulárna ekonómia sa ako myšlienkový smer začala konštituovať na začiatku 21. storočia a pokiaľ pri novej a kreatívnej ekonómii môžeme provokatívne poukazovať na silnú podobnosť skúmaných javov (až tak silnú, že by to bolo možné nazvať zhodou), cirkulárna ekonómia je v tomto zmysle slova dramaticky odlišným prípadom. Každopádne ide o veľmi nový teoretický vývoj vo vnútri ekonomickej vedy. Zjednodušene možno formulovať, že pracuje na teoretickom zdôvodnení a prepracovaní doposiaľ neznámej spoločenskej paradigmy, ktoré by sme snád mohli najlepšie definovať ako širokú spoločenskú dohodu o

uprednostnení takých parametrov ekonomického prostredia, ktoré by mali, okrem iného, viesť z hľadiska efektívnosti využitia surovín k úplne kvalitatívne novým produkčným cyklom⁸¹. (Kislingerová, 2021, str. 35)

Kislingerová (2021, str. 47) tiež hovorí o takých postupoch, ktoré budú energeticky minimalizované, alebo v nich aspoň bude dochádzať k obmedzeným energetickým stratám. Energia, ktorú tieto reťazce budú spotrebúvať, musí nutne pochádzať z obnoviteľných zdrojov, a ešte lepšie zároveň z bezemisných zdrojov. Vstupy primárnych surovín do týchto reťazcov budú minimalizované alebo v ideálnom prípade budú nulové.⁴² Všetka obalová technika a príprava na distribučný proces budú postavené na plne recyklovateľných materiáloch a energeticky neutrálnych postupoch. Nasledujúce distribučné reťazce budú ctíť podobné zásady a v optimálnom prípade budú minimalizované. Všetky výrobky budú po konci ich životnosti stiahnuté do recyklačných systémov a využité ako druhotné suroviny. Týchto jednotlivých čiastkových (a z hľadiska dosiahnutia aspoň čiastočnej cirkularity) nevyhnutných zmien a k nim potrebných technologických riešení nie sú desiatky alebo stovky, ale skôr tisíce.

Podľa Kislingerovej (2021, str. 55) je širšie zavádzanie cirkularity možné, ale bude znamenať vyššiu inhereciu štátu do systému – tým nie je myslené ani tak stanovenie nových cieľov, ako skôr väčšia regulácia a dotačná činnosť štátu.

Určitým uľahčením z tohto pohľadu bude predpokladaný sústavný a dlho dobý rast ceny surovín. Všeobecne možno definovať priamu úmeru medzi nákladmi na prvotné suroviny a efektivitou produkcie druhotných surovín.

Do diskusií⁸² na tému zavádzania cirkulárnych postupov je nutné zahŕňať významné aspekty na prvý pohľad nesúvisiace s vecou. Ide napríklad o náklady dané externými vplyvmi,

⁸¹ Aby budúce produkčné cykly zaistili fyzikálne a chemicky uskutočniteľnú maximálnu recykláciu surovín.

teda náklady na skladovanie odpadov, ich likvidáciu a podobne. Podobne sem môžeme (presnejšie musíme) zahrnúť aj náklady na ochranu zdravia (o ktorých zatiaľ nebola reč), pokiaľ ide o odpady, ktoré možno označiť za zdravie ohrozujúce a pokiaľ to predpisy v danej oblasti predpisujú alebo pokiaľ je nutné z iných dôvodov tieto náklady vynaložiť. Po tretie potom vstupujú do hry daňové aspekty, čo už môže byť nástroj presadzovania cirkulárnej ekonomiky, teda zdanenia odpadov či zdanenia technológií, ktoré produkujú oproti iným technológiám väčšie množstvo odpadov. (Kislingerová, 2021, str. 61)

Súvisí s tým otázka prijateľnej miery regulácie. Akokoľvek sa môže na prvý pohľad zdať, že hlavný regulačný rámec sa týka otázky ceny za odpad (daň z produkcie odpadu a inej formy ovplyvnenia ceny), v dôsledku hrozí sekundárne deje, ktoré môžu pri masovom presadzovaní cirkulárnej ekonomiky vyvolávať nutnosť ďalších regulačných opatrení – týmito dejmi môže byť náhodné presúvanie produkcie do krajín s nižšou cenou za odpad, presúvanie kapitálu do odvetví s nižšou produkciou odpadu (a teda podkapitalizácia odpadovo náročných odvetví) a mnoho ďalších. Nesporne je nutné premýšľať o tom, či dôsledné zavádzanie cirkulárnej ekonomiky nebude vyžadovať určité opatrenia na ochranu domáceho trhu proti takým producentom, ktorí tieto náklady neponesú. (Kislingerová, 2021, str. 61)

Potreba cirkulárnej ekonomiky má tri zdroje. Prvým je populačný rast az neho plynúce potreby a spotreby. Druhým sú limity dostupnosti zdrojov a energií. Tretím sú emisie a ich negatívne účinky na existujúce životné prostredie. Uplynulá aj súčasná výskumná prax a technologický vývoj neboli také, aby pokryli narastajúce potreby. (Kislingerová, 2021, str. 99)

⁸² Zásadnou otázkou je však nájsť v rovine teoretického bádania, možnosti praktického maximálneho presadenia cirkulárnej ekonomiky do reálneho života.

Potenciál technológií pre obehové hospodárstvo v EÚ môže do roku 2030 podľa predstáv a vízií európskych inštitúcií viesť k hospodárskemu rastu. Hospodársky rast možno charakterizovať rastom HDP a vytváraním nových pracovných príležitostí. Na vývoj HDP Únie ako celku môže podľa údajov Stratégie rozvoja EÚ cirkulárna ekonomika prispieť zhruba 0,5 %. Príslušná rastová stratégia spojená so zavádzaním postupov cirkulárnej ekonomiky (obehového hospodárstva) je spájaná s novými pracovnými príležitosťami v priemyselnej výrobe v rozsahu zhruba +700 000 pracovných miest. Nedá sa to však brať ako čisté zvýšenie zamestnanosti. Nové pracovné miesta skôr kompenzujú zánik pracovných miest v odboroch, ktorých sa týka prestavba (racionalizácia, modernizácia) výrobných prevádzok. (Kislingerová, 2021, str. 99)

Akčný plán EÚ má tiež cielene zlepšiť informovanosť spotrebiteľov. Informovanosť má zahŕňať parametre ako spoľahlivosť, distribučnú dostupnosť, životnosť výrobku, energetická náročnosť, energetická spotreba, udržateľnosť, opraviteľnosť pre distribuované produkty. (Kislingerová, 2021, str. 100)

Európska komisia prijala v roku 2015 Akčný plán prechodu na cirkulárnu ekonomiku. Je cielený na konkurencieschopnosť, podporu rozvoja ekonomického rastu a vytváranie nových pracovných príležitostí. Vlastnou náplňou sú špecifikované čiastkové ciele a harmonogram termínov ich plnenia.

Ako súvisí Priemysel 4.0 s cirkulárnou ekonomikou?

Cirkulácia ekonomických zdrojov je zmena a má predpoklad v technologickom projekte uspieť. Konceptia zmeny má posilniť ako ekonomiku projektu, tak výrobu a distribúciu, vrátane redistribúcie ekonomických statkov na konci životnosti, nového použitia, repasovania a recyklácie. Konceptia bola nazvaná Priemysel 4.0 a predstavuje posun paradigmy od centralizovanej k decentralizovanej projekcii a inteligentnej výrobe, ktorá uprednostní bezodpadovú cirkuláciu zdrojov. Akokoľvek je prepojenie výroby a výrobných

odpadov stretom protikladov, Priemysel 4.0 čiastočne strety zmierňuje a do istej miery aj rieši. Každý inovačný cyklus má svoj časový horizont a prechádza etapami. Ekonomické cykly rozvoja sú zviazané s dostupnosťou energií, od ich dostupnosti sa odvíja aplikácia: technické, výrobné, komerčné, organizačné, sociálne a ďalšie. (Kislingerová, 2021, str. 108)

Inováciu považujeme jednoznačne za progresívnu aktivitu⁸³. Inovácie a riešenia na nových princípoch predstavujú v limitoch súčasného vývoja dlhodobé ekonomické zmeny. Ide o cirkuláciu použitých zdrojov, obnoviteľnosť energií, znalosti, suroviny a ďalšie vplyvy.

Firmy a spoločnosti fungujúce v reálnych ekonomických podmienkach na strane ponuky a subjekty domácnosti a spotrebiteľov na strane dopytu konajú svoje ekonomické aktivity veľmi často intuitívne a automaticky či bez hlbšej koncepcie s presahom k budúcim trendom a smerom. Možno teda tvrdiť, že v oblasti cirkulárnej ekonomiky sú práve technologické zmeny a vývoj a výskum základnou podmienkou. (Kislingerová, 2021, str. 108)

Rastúci význam ekonomických princípov cirkulárnej ekonomiky viedol v júli 2019 k vzniku Technical Committee pod záštitou International Organization for Standardization. Technical Committee spolupracuje so 71 členmi v krajinách po celom svete. Ako primárny cieľ bola formulovaná úloha presadiť cirkulárnu ekonomiku na globálnej úrovni, a to pomocou začlenením jej myšlienok a postupov do riadenia projektov aj na lokálnej úrovni v regiónoch. Významným krokom bolo vydanie predpisu ISO/TC 323 – cirkulárna ekonomika, ktorý obsahuje niektoré nové technológie zamerané na mestské aglomerácie. Sú to predovšetkým (Kislingerová, 2021, str. 114):

- Asset tagging (v slovenskom prostredí sa predkladá ako „označený tovar“). Ide o technológiu umožňujúcu poskytovanie informácií o stave a dostupnosti produktov,

⁸³ Súbežnou aktivitou inovácie je tzv. konštruktívna deštrukcia, ktorá rieši zmeny s významnými ekonomickými dôsledkami.

komponentov alebo materiálov. Tieto informácie môžu pomáhať rozšíriť využitie produktov formu znovupoužitia napríklad ďalšími spotrebiteľmi.

- Geopriestorová informácia. Ide o kombináciu asset tagging s rozšírením o priestorovú (GPS) informáciu, ktorá vďaka „zviditeľneniu“ pohybu materiálu, komponentov a produktov poskytuje informácie potrebné k ďalším krokom, napríklad v oblasti logistiky alebo organizácie výroby.
- „Big data“ analýzy. Sústavné in-time analýzy obrovských dátových súborov obsahujúcich informácie z radu zdrojov umožňujú prepájanie doteraz oddelených reťazcov, napríklad logistických.

V súčasnej dobe sa objavujú prvé štúdie odhadov dopadov pozitív implementácie⁸⁴ cirkulárnej ekonomiky, obvykle ide o práce optimistické. Zároveň býva konštatované, že potreba prispôbiť sa rýchlo rastúcej populácii vo svete obmedzených zdrojov je taká obrovská, že ju žiadny aktér (štát) nedokáže v súčasnosti riešiť samostatne či izolovane. Je teda vyžadovaná spolupráca medzi všetkými sektormi spoločnosti: vládami, súkromným sektorom, akademickou obcou, mimovládnyimi organizáciami a verejnosťou. Štúdie dochádzajú k záverom, že posilnenie cirkulárnej ekonomiky poskytovaním digitálnych riešení a odstránením informačných medzier je pravdepodobne najlepšou investíciou, akú môžu technologické firmy našej doby urobiť. Inými slovami je formulovaný záver, že cirkularita je zároveň nutným krokom (z hľadiska ekológie) a zároveň efektívnym krokom (z hľadiska budúcej ziskovosti). (Kislingerová, 2021, str. 114)

Kľúčovú úlohu ako propagátori, sprostredkovatelia a činitelia cirkulárnej ekonomiky hrajú mestá a regióny. Program OECD s názvom „Cirkulárna ekonomika v mestách a regiónoch“ podporuje mestá a regióny v ich prechode k cirkulárnej ekonomike, a to prostredníctvom nasledujúcich princípov Kislingerová, 2021, str. 115:

⁸⁴ Implementáciu cirkulárnej ekonomiky je možné uskutočňovať bez finančnej podpory iba v niektorých prípadoch, hlboká štrukturálna zmena naopak častejšie vyžaduje prvotný impulz.

- identifikácia indikátorov pre rozhodovanie a hodnotenie stratégií cirkulárne ekonomiky,
- zapojenie viacúrovňových dialógov v mestách a regiónoch s cieľom identifikácie výziev a príležitostí,
- zdieľanie a uprednostňovanie vzájomného učenia, osvedčených postupov a poučenia z medzinárodných skúseností.

Zatiaľ čo súkromné investície vrátane výdavkov na výskum a vývoj obvykle sledujú cyklické vzorce vo vzťahu k rastu HDP, verejné alebo vládou financované investície do výskumu a vývoja zvyčajne sledujú proticyklický trend. Cieľom je stimulovať hospodársky rast a podporovať súkromné investície do výskumu a vývoja. Aj keď má verejný systém financovania zásadný význam pre získavanie znalostí a talentov potrebných pre inovatívne firmy, všetky dopady výskumu a vývoja je možné realizovať iba prostredníctvom podnikových investícií do výskumu a vývoja. Patrí sem napríklad výroba inovatívnych a ekologickejších produktov, procesov a služieb, ktoré umožňujú vyššiu celkovú produktivitu práce, priemyselnú konkurencieschopnosť, účinnosť zdrojov a zníženie vplyvu na životné prostredie. Okrem posilnenia verejných výdavkov na výskum a vývoj je preto podstatnou súčasťou verejných politík úsilie o zlepšenie širšieho inovačného systému a zavedenie správnych rámcových podmienok pre podnikateľský výskum a vývoj (Kislingerová, 2021, str. 120).

Čím vyššie je využitie nápadov z výskumu a vývoja, tým je pravdepodobnejšie, že títo inovatívni hráči investujú do budúceho získavania znalostí prostredníctvom zvýšených súkromných výdavkov na výskum a vývoj. Inovátori tiež pomáhajú vytvárať dynamickejší systém. V mnohých prípadoch prispievajú k štrukturálnym a technologickým zmenám potrebným na prispôsobenie sa novým okolnostiam a výzvam cirkulárnej ekonomiky.

Ekologické inovácie, rovnako ako všetky inovácie, prinášajú na trh nový produkt (tovar alebo službu) alebo zavádzajú nové riešenie do výrobných alebo organizačných

procesov spoločnosti. Ekologické inovácie obmedzujú využívanie prírodných zdrojov a znižujú uvoľňovanie škodlivých látok v priebehu celého životného cyklu, čo prináša ekonomické, sociálne a environmentálne výhody. Medzi prínosy pre životné prostredie patrí lepšia produktivita zdrojov, najmä lepšia materiálová a energetická účinnosť, nižšie emisie skleníkových plynov a znížená tvorba odpadu, čo je výhodné tak pre spoločnosti, ako aj pre koncových užívateľov. (Kislingerová, 2021, str. 121).

Významný pokrok pri dosahovaní, šírení a vstrebávaní znalostí sa meria rastom počtu inovatívnych firiem, objemom investícií rizikového kapitálu, vývozom hightech produktov a počtom patentových prihlášok (najmä tých, ktoré sa týkajú high-tech produktov a spoločenských výziev ako zmena klímy a opätovné využitie všetkých zdrojov).

Porovnávací prehľad ekologických inovácií (Eco-IS) a index ekologických inovácií ilustrujú výkonnosť ekologických inovácií vo všetkých členských štátoch EÚ. Ich cieľom je zachytiť rôzne aspekty ekologických inovácií pomocou šestnástich indikátorov zoskupených do piatich dimenzií: ekologické inovačné vstupy, ekologické inovačné aktivity, ekologické inovačné výstupy, účinnosť zdrojov a socioekonomické výsledky.

Index ekologických inovácií ukazuje, ako si jednotlivé členské štáty vedú v rôznych dimenziách ekologických inovácií v porovnaní s priemerom EÚ, a uvádza ich silné a slabé stránky.

Nové programy na financovanie inovácií, rozvoja a prechodu na cirkulárnu ekonomiku pokrývajú širokú škálu problémov: zvyšovanie spolupráce medzi akademickou obcou a podnikmi, posilnenie inovatívnej infraštruktúry investícií, transfer technológií, zlepšenie energetickej účinnosti, minimalizácia odpadov a vznik cirkulárnych startupov. Stále je potrebné vyriešiť niekoľko prekážok v oblasti ľudských zdrojov, predpisov, technológií, pripravenosti trhu a zdĺhavej administratívnej a byrokratickej záťaže. Aj napriek existujúcim prekážkam prechodu na cirkulárnu ekonomiku existuje značný záujem podnikov, zástupcov mimovládnych organizácií a podporných agentúr, ktorí si uvedomujú naliehavú potrebu transformácie ekonomiky.

Produkcia odpadu

Podľa metodických pokynov Eurostatu sú členské štáty povinné rozlišovať pôvod odpadu podľa medzinárodnej klasifikácie ekonomických činností NACE (Kislingerová, 2021, str. 121):

Stavebníctvo

Odvetvie stavebníctva je jedným z hlavných pôvodcov odpadu, tento odpad je jedným z najviac škodlivých pre životné prostredie a zároveň sa jedná o najmenej udržateľné odvetvie hospodárstva. Stavebníctvo je jedným z najvýznamnejších producentov škodlivých plynov, pôvodcov odpadu a spotrebiteľov zdrojov. Moderné stavebné materiály s vynikajúcimi stavebnými vlastnosťami vykazujú často vedľajší účinok v podobe významného zvýšenia objemu odpadu, a teda vplyvu na životné prostredie. V súčasnosti je jedným z kľúčových aspektov minimalizácie odpadu a opätovné použitie niektorých stavebných prvkov. Opätovné použitie prvkov predstavuje výzvu pre architektov aj dodávateľov stavebných materiálov. A ďalej je výzvou pre trh, na vytvorenie rámca spolupráce pre rôzne subjekty v tomto odvetví.

V rámci výskumu využitia princípov cirkulárnej ekonomiky boli vytvorené niektoré indikátory, ktoré možno použiť ako mieru hodnotenia na úrovni podnikov i odvetví. V sektore stavebníctva bolo napríklad vytvorené meradlo pre implementáciu cirkulárnej ekonomiky na podklade výskumu.¹⁹ Autori pri meraní implementácie cirkulárnej ekonomiky v stavebníctve považujú za najdôležitejšie zamerať sa na indikátory, ktoré hodnotia aplikáciu princípov 3R (Reduce, Reuse, Recycle), emisie, efektívne riadenie spotreby materiálu, energie, vody a odpadu. Naplnenie vybraných indikátorov môžu rôzne záujmové skupiny (spoločnosti, verejná správa a inštitúcie) zohľadniť už pri verejnom obstarávaní.

Spracovateľský priemysel

Spracovateľský priemysel spracováva suroviny a materiály na polotovary a výrobky, teda produkuje stroje, kovové výrobky, dopravné prostriedky, elektroniku, spracováva plast a textilie. Toto odvetvie zohráva zásadnú úlohu v štruktúre ekonomík mnohých krajín. Práve uzavretie cyklov u materiálov či surovín je veľmi dôležité, pretože mnoho firiem v tomto odvetví je závislé od kritických surovín. Spracovateľský priemysel tak čelí dopadom na životné prostredie v podobe nedostatku zdrojov či vody. Vo všeobecnej rovine tu obzvlášť platí, že je nutné kombinovať ekonomický rast tohto odvetvia s ochranou životného prostredia.

Energetika

V oblasti energetiky sa ponúka množstvo príležitostí. S ohľadom na zmenu klímy je venovaná pozornosť na jednej strane transformácii energie, teda zvýšeniu podielu obnoviteľnej energie, na strane druhej sa výskum a vývoj zameriava na nákladovo efektívnejšiu výrobu a prepravu energie. Avšak prechod na využívanie obnoviteľnej energie znamená aj zvýšenie spotreby surovín napríklad na výrobu solárnych panelov, batérií a izolačných materiálov, ktoré zatiaľ nemožno recyklovať vo vysokej kvalite. Odvetvie by ďalej malo znižovať emisie CO₂. Prechod energetiky vo väčšej miere na obehové hospodárstvo možno rozdeliť do niekoľkých výziev: výroba obnoviteľnej energie, využívanie obnoviteľnej energie, úspora spotreby energie (zníženie energetickej spotreby na výrobu).

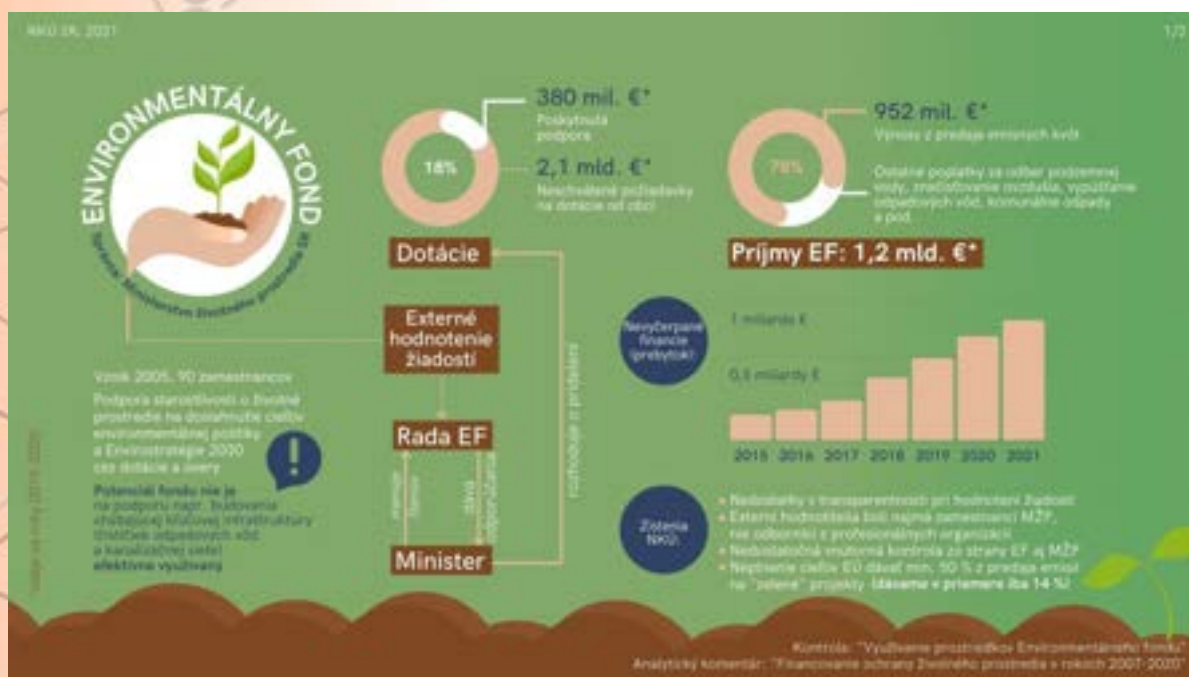
4. ZÁVERY

ZISTENIA KONTROLNÝCH ÚRADOV – východisková pozícia smerujúca k postupnému zvyšovaniu miery pozitívnych efektov pre regióny a podnikateľské subjekty, vyplývajúcich z efektívneho využívania zdrojov EF

Zistenie NKÚ – nedostatočné využívanie zdrojov z EF

Správa NKÚ vo svojej správe⁸⁵ z 11/2021 konštatovala, že EF, financujúci prostredníctvom svojich zdrojov projekty tvorby a ochrany ŽP, nie je dostatočne efektívny a zároveň upozorňuje na oblasť transparentnosti, kde taktiež našiel rezervy. SR zároveň neplní odporúčanie, použiť z príjmov predaja emisných kvót aspoň polovicu na tzv. zelené projekty⁸⁶.

Obrázok č. 2: Environmentálny fond

Zdroj: NKÚ

85

https://www.nku.gov.sk/sk/home?p_p_id=3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_3_ruts_action=%2Fsearch%2Fsearch&_3_redirect=%2F&_3_keywords=envirofond

⁸⁶ Napr. <https://www.enviroportal.sk/clanok/zelene-projekty-neziskoveho-sektora-dostanu-50-tisic-eur>

Viac ako miliardu eur, získanú hlavne z predaja emisných povoleniek, pasívne kumuloval na svojom účte a len malú časť rozdelil oprávneným žiadateľom. “Za posledných šesť rokov išlo o sumu 380 miliónov, pričom fondu boli doručené projekty za viac ako dve miliardy eur.”

V tejto súvislosti kontrolóri upozorňujú aj na výzvu pri čerpaní značnej sumy peňazí z eurofondov a Plánu obnovy. “Kým za roky 2007 – 2020 sme investovali do ochrany životného prostredia bezmála osem miliárd eur, ďalších desať miliárd chce Slovenská republika preinvestovať v nasledujúcich siedmich rokoch.”

Najviac podporovaný segment bolo odpadové hospodárstvo, pričom tu je započítaný nielen zber, zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadu, ale aj budovanie čističiek odpadových vôd a kanalizácií.

Až 42 % prostriedkov pochádzalo z EÚ, tretina zo štátneho rozpočtu a zvyšok tvorili príjmy obcí a ostatných subjektov, ďalšie dotácie a granty. “Za obdobie 14 rokov tak bolo celkovo vyčlenených viac ako 10 miliárd eur pre tzv. zelené ciele a ekologické projekty.”

Pre maximalizáciu účinkov vymenovaných nástrojov na zvýšenie hospodárskych a sociálnych efektov činností pri realizácii projektov EF, vychádzame z týchto základných východísk:

- budovanie spolupráce medzi aktérmi regionálneho rozvoja s následnou realizáciou celoplošnej rozvojovej koncepcie okresu,
- plánovanie a koordinácia individuálnych projektových zámerov na dosiahnutie dlhodobého pozitívneho dopadu na rozvoj územia,
- znižovanie lokálnej dopravnej izolovanosti územia, jej nepriaznivých dopadov na miestnu ekonomiku, demografický vývoj a zamestnanosť obyvateľstva, odstránenie havarijného stavu environmentálnej infraštruktúry,
- systémové opatrenia na realizáciu Akčných plánov najmenej rozvinutých okresov na úrovni ústrednej štátnej správy,
- zlepšenie atraktivity územia a kvality služieb,

- podpora založenia a budovania koordinačného centra pre rozvoj okresu alebo kraja,

Na základe výsledkov kontroly NKÚ konštatuje, že finančný potenciál Envirofondeu nebol dostatočne využívaný. Za posledných šesť rokov dokázal fond poskytnúť dotácie v objeme 380 mil. eur, požiadavky miestnej samosprávy predstavovali viac ako dve miliardy eur. “Fond teda podporil len necelých 18 % požiadaviek. Príjmy fondu za roky 2015 – 2020 pritom dosiahli 1,2 miliardy eur.”

Táto suma sa nahromadila na účte Envirofondeu podľa NKÚ kvôli zle nastaveným výdavkovým limitom, stanovených ministerstvom financií. Prebytok hospodárenia má byť dôsledkom nedostatočne využívaného potenciálu fondu.

Je preto dôležité, aby fond zmenil svoj prístup a spoločne s rezortom životného prostredia a financií nastavil jasné pravidlá pre využitie ušetrenej miliardy na dobudovanie potrebnej vodovodnej či kanalizačnej infraštruktúry v slovenských obciach i mestách.

Kontrolóri skúmali aj dôvody hospodárenia fondu s vysokým prebytkom. O tom rozhoduje aj ministerstvo financií. “Zamestnanci rezortu financií nevedeli zdôvodniť striktné výdavkové limity pre Environmentálny fond. Závažná je pritom skutočnosť, že tým dochádza k neplneniu cieľov európskej smernice o obchodovaní s emisnými kvótami, podľa ktorej by sa mala minimálne polovica týchto príjmov použiť na „zelené“ národné ciele. Za sledované roky Slovensko tento cieľ plní v priemere len na 14 %.”

NKÚ upozorňuje, že systém hodnotenia žiadostí o podporu z Envirofondeu nie je nastavený dostatočne transparentne. “Hodnotiteľmi boli spravidla zamestnanci envirorezortu. Odborníci z akademickej obce či profesijných organizácií chýbali.”

Nedostatky boli zistené aj vo zverejňovaní dokumentov.

“Fond nemal na svojej webstránke zverejnenú žiadnu výzvu, ministerstvo zase nezverejňovalo zoznam rozhodnutí o poskytnutých podporách. Envirofond ani ministerstvo nekontrolovalo, či prijímatelia použili pridelené finančné prostriedky v súlade s pravidlami.”

Nedostatky zistil NKÚ SR aj vo vnútorných kontrolných systémoch MŽP SR a Environmentálneho fondu.

“Systém, akým boli v období rokov 2015 až 2017 vyplácané finančné prostriedky žiadateľom, možno považovať za nedostatočne účinný. Príslušné kontrolné mechanizmy štátu nevykonali dostatočné kroky k jeho prevereniu a nastaveniu tak, aby preukázateľne viedol k použitiu prostriedkov v zmysle rozpočtových pravidiel.”

Kontrolóri upozorňujú aj na absenciu ekonomických nákladov v základnom strategickom dokumente životného prostredia Envirostratégia 2030. “Neobsahuje odhad výšky nákladov a finančného zabezpečenia cieľov tejto politiky, čo indikuje vysoké riziko, že ciele Stratégie nebudú naplnené.”

Na základe zistení z kontroly NKÚ odporúča Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie, aby ministerstvo financií zdôvodnilo dôvody a efektívnosť stanovenia doterajšej úrovne limitov výdavkov EF. Zároveň má, v spolupráci s ministerstvom životného prostredia a ministerstvom hospodárstva, navrhnúť mechanizmus použitia aktuálnych zostatkov na účtoch.

MŽP SR má zároveň stanoviť objem finančnej podpory na splnenie cieľov Stratégie environmentálnej politiky do roku 2030.

Na základe vyššie uvedeného môžeme formulovať negatívne javy, ovplyvňujúce kvalitu podávaných projektov a procesy:

- Negatívne pocity žiadateľov o príspevok z EF spôsobené nízkou predvídateľnosťou zisku disponibilných zdrojov z EF. V súčasnosti sú hodnotiace kritériá nastavené a verejnosti prezentované tak, aby už pri príprave projektu vedel subjekt, čo konkrétne sa v projektoch bude hodnotiť.
- Poddimenzovaný útvar komunikácie/publicity resp. metodiky.

- Treba priznať vysokú mieru ochoty a pracovného výkonu bežných zamestnancov voči žiadateľom/prijímateľom, ako aj v rámci komunikácie medzi kolegami, avšak bolo by potrebné doplniť zamestnaneckú kvalitu o odborné poznatky zo strany externého dodávateľa (ŽP je zložito štruktúrovaná problematika, obsahuje niekoľko na prvý pohľad nesúvisiacich oblastí v rámci jednotlivých zložiek ŽP – napr. separácia odpadu rôzneho druhu, kvalita ovzdušia, kvalita vôd, environmentálne vzdelávanie).

Návrhy na zlepšenie:

Procesy realizované v EF podľa ich pôvodu môžeme pre názornosť ďalšieho vysvetľovania rozdeliť nasledovne:

- Vnútorne, v rámci jednotlivých útvarov a medzi nimi.
 - Vonkajšie smerom k žiadateľom (žiadajúcim príspevok/úver) a prijímateľom (čerpanie zdrojov EF).
- Zefektívnenie činnosti EF a jeho zamestnancov – manažérske aj referentské pozície
 - Usmernenia a nástroje vedúce ku kvalitnejšie predkladaným projektom
 - Zlepšenie efektivity environmentálnej výchovy a vzdelávania
 - Možnosť pre podnikateľské subjekty, efektívnejšie si plánovať prácu na projektoch
 - Príspevok k zvýšeniu konkurencieschopnosti regiónov
 - Efektívna verejná správa, ako rovnocenný partner EF
 - Zvýšenie kvality výberu, diagnostiky, vzdelávania, riadenia a merania výkonu zamestnancov EF
 - Zlepšenie kvality života príslušníkov MRK v dotknutých lokalitách, kde môže byť infraštruktúra budovaná zo zdrojov EF
 - Zvýšenie transparentnosti, rovnakého zaobchádzania a odbornosti – nábor externých odborníkov v daných oblastiach, ktorí by boli schopní efektívne hodnotiť predložené projekty

- Pomoc pri príprave a implementácii kvalitnejších projektov – vytvorenie efektívneho informačného systému pre podávanie projektov
- Zavedenie metodiky projektového riadenia a systému výmeny dokumentov.
- Vytvorenie silného oddelenia **Programovania, metodiky a publicity**, ktoré bude spolupracovať s externými odborníkmi, viesť internú dokumentáciu.
- Vráťane zlepšenia metodiky **zlepšiť/zintenzívniť aj komunikáciu s príjemcami dotácie.**

Učiaci sa región (Dudová, 2013, str. 113)

Učiaci sa región považujeme za formu externej siete vzdelávania. Učiaci sa región je definovaný ako región, v ktorom činitelia spolupracujú, aby zabezpečili miestne potreby, čo sa týka učenia sa, a dávajú k dispozícii svoje zdroje, aby vyvinuli spoločné riešenia.

Podľa Národného programu pre učiace sa regióny⁸⁷ je učiaci sa región oblasťou, v ktorej zodpovední činitelia spolupracujú a učia sa spoločne riešiť miestne alebo regionálne problémy v partnerskej spolupráci miestnych alebo regionálnych subjektov. Ide tu o vytváranie a podporu vzniku miestnych alebo regionálnych sietí rozličných inštitúcií (tzv. sieťovanie) orientovaných na riešenie spoločných problémov, ktorých riešenie sa partnerov týka z rôznych aspektov, ale dosiahnutie cieľa je možné, resp. je efektívnejšie, prostredníctvom partnerskej spolupráce.

Na zvýšenie konkurencieschopnosti regiónov možno presadzovať aj tzv. klastrové iniciatívy. Klaster sú siete vzájomne nezávislých firiem, inštitúcií produkujúcich znalosti, premostujúce inštitúcie a zákazníkov prepojených do výrobného reťazca, ktorý vytvára pridanú hodnotu. Koncept klastrov ide ďalej než sieťová spolupráca firiem (networking), lebo zahŕňa všetky for-my odovzdávania a výmeny znalostí. Mnoho klastrov zahŕňa aj vládne či iné inštitúcie, napr. univerzity, normotvorné agentúry, výskumné tímy či obchodné asociácie, ktoré poskytujú špecializované školenia, vzdelávanie, informácie, výskum a technickú podporu.

⁸⁷ https://www.minedu.sk/data/files/2611_narodny_program_pre_uciace_sa_regiony.pdf

EK definuje klastre ako skupiny nezávislých firiem a pridružených inštitúcií, ktoré:

- spolupracujú a súťažia,
- sú miestne koncentrované v jednom či niekoľkých regiónoch (pričom tieto klastre môžu mať globálny rozsah),
- sú špecializované v konkrétnom priemyselnom odvetví sprevádzanom spoločnými technológiami a schopnosťami,
- sú buď znalostné, alebo tradičné.

Učiacia sa organizácia (Dudová, 2013, str. 114)

Učiacia sa organizácia je forma vnútornej siete vzdelávania a považuje sa za ideálnu organizáciu. Je organizáciou, ktorá zhodnocuje vzdelávanie a poskytuje jednotlivcom možnosť učiť sa a rozvíjať sa v práci, a to v ich vlastnom záujme, pričom iné osoby a organizácie celkovo tieto snahy cenia a uznávajú.

Učiacu sa organizáciu môžeme charakterizovať ako organizáciu pohotovo reagujúcu na trh, prenášajúcu zodpovednosť za rozhodovanie na svojich zamestnancov a pripravenú na zmenu.

Táto organizácia uľahčuje sebavzdelávanie svojich členov a priebežne sa sama pretvára. Klade sa tu dôraz na dva aspekty – na učenie sa jednotlivcov a na učenie sa organizácie. Individuálne učenie sa chápe ako spojenie naprogramovaného vzdelávania a učenia sa z práce.

V učiacich sa organizáciách sú manažéri zodpovední za učenie sa podriadených pracovníkov. Samotná organizácia sa učí objavovaním a naprávaním nedostatkov vo svojich činnostiach. Učí sa na základe in-formácií zo svojho vnútorného (inovácie nových výrobkov, návrhy a kritika na poradách, finančné správy) a vonkajšieho prostredia (vznik nových trhov, činnosť konkurencie, záujmy spotrebiteľov).

Organizácia sa učí na rôznej úrovni:

1. základná úroveň (odpoveďou na vonkajšie signály sú len jednoduché zmeny),
2. vyššia úroveň (aktívne hľadanie dôvodov negatívnych vonkajších signálov – napr. dôvody poklesu záujmu odberateľov),
3. najvyššia úroveň (skúmanie vnútorných procesov v organizácii vedúcich k zavedeniu novej výroby).

Iné chápanie úrovni učenia sa organizácie je rozlíšenie napríklad jednoduchej slučky učenia sa (organizácia reaguje na informácie korekciou osvedčených spôsobov konania, ale opravy zostávajú v rámci existujúcich pravidiel a noriem) a dvojitej slučky (vyšší stupeň učenia sa, keď je organizácia schopná pátrať po skrytých príčinách).

Učiacu sa organizáciu považujeme za ideálnu formu organizácie práce, v ktorej už nie sú oddelené aktivity výskumu a výroby. Podporuje vzdelávanie vlastných zamestnancov, ktorí sa učia aj z vlastnej práce a z poznatkov o externom a vnútornom prostredí organizácie. Organizácia sa sústavne vyvíja a prispôsobuje sa vývoju v konkurenčnom prostredí.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. Akčný plán rozvoja okresu Kežmarok
2. Akčný plán rozvoja okresu Lučenec
3. Akčný plán rozvoja okresu Poltár
4. Akčný plán rozvoja okresu Revúca
5. Akčný plán rozvoja okresu Rimavská Sobota
6. Akčný plán rozvoja okresu Veľký Krtíš
7. Akčný plán rozvoja okresu Sabinov
8. Akčný plán rozvoja okresu Svidník
9. Akčný plán rozvoja okresu Vranov nad Topľou
10. Akčný plán rozvoja okresu Rožňava
11. Akčný plán rozvoja okresu Sobrance
12. Akčný plán rozvoja okresu Trebišov
13. Akčný plán rozvoja okresu Gelnica

14. Akčný plán rozvoja okresu Bardejov

15. Akčný plán rozvoja okresu Medzilaborce

16. Akčný plán rozvoja okresu Košice-okolie

17. Akčný plán rozvoja okresu Snina

18. Akčný plán rozvoja okresu Levoča

19. Akčný plán rozvoja okresu Michalovce

20. Akčný plán rozvoja okresu Stropkov

21. Operačný program Integrovaná infraštruktúra

22. Operačný program Ľudské zdroje

23. Operačný program Kvalita životného prostredia

24. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2014-2020

25. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na roky 2016 až 2022

26. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2014 – 2020
27. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Trnavského samosprávneho kraja 2016 – 2020
28. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2016 – 2022
29. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2014 2020
30. PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA TRENČIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA na roky 2013- 2023
31. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020. Dostupné na internete: <https://www.vlada.gov.sk/data/files/7179.pdf>
32. Smart regions. Operačný program Efektívna verejná správa. Dostupné na internete: <https://www.itapa.sk/data/att/4850.pdf>
33. Umelá inteligencia na Slovensku: využitie, dosah na trh práce a etické aspekty
34. ANÝŽOVÁ, P. – VEČERNÍK, J.: Vzdělání, dovednosti, mobilita. Praha 2019, Univerzita Karlova, ISBN 978-80-246-4294-9

35. BALOG, B.: Umenie tvoriť zákony. Schvaľovanie zákonov v Slovenskej republike. Bratislava 2019. Wolters Kluwer SR s. r. o. ISBN 978-80-8168-931-4 (brož.) ISBN 978-80-8168-932-1 (e-pub)
36. BASL, J. – BLAŽÍČEK, R. Podnikové informační systémy. Podnik v informační společnosti, Grada Publishing, a.s., 2012, ISBN 978-80-247-7594-4 (formát PDF)
37. BELAJOVÁ, A. – GECÍKOVÁ, I. – PAPCUNOVÁ, V.: Kvalita samosprávneho manažmentu na miestnej úrovni 2014, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-118-9
38. BLAHA, Ľ. (ed.): Európsky sociálny model. Čo ďalej. Bratislava 2014. VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-224-1396-1
39. BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D.: Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, implikace. 2011. KAROLINUM, ISBN 978-80-246-2384-9 (formát .pdf)
40. BOROVSÝ, J.: Manažment zmien – cesta k rastu konkurencieschopnosti. Bratislava 2005. EUROUNION spol. s r.o. ISBN 80-88984-66-1
41. BUČEK, M. – REHÁK, Š. – TVRDOŇ, J. : Regionálna ekonómia a politika. Bratislava 2010. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 978-80-8078-362-4
42. BUKOVÁ, B. – BRUMERČÍKOVÁ, E. – MADLEŇÁK, R.: DOPRAVA A ELEKTRONICKÉ PODNIKANIE. Bratislava 2014, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-130-1
43. BUREŠ, V.: Znalostní management a proces jeho zavádění. Průvodce pro praxi. Praha 2007. GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-6717

44. CIBÁKOVÁ, V. a kol.: Ekonomika verejného sektora. Bratislava 2012. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 978-80-8078-473-7
45. CIBÁKOVÁ, V. a kol.: Výkladový slovník pre verejnú správu. Bratislava 2016. Wolters Kluwer s.r.o. ISBN 978-80-8168-544-6
46. DUDOVÁ, I.: Ekonomia vzdelávania. Bratislava 2013. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 978-80-8078-669-4
47. FETISOVOVÁ, E. – VLACHYNSKÝ, K – SIROTKA, V.: Financie malých a stredných podnikov. Bratislava 2003. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 80-89047-87-4
48. FILČÁK, R – KLUVÁNKOVÁ-ORAVSKÁ, T - NEMCOVÁ, E.: Horizonty rozvoja slovenskej spoločnosti. Bratislava 2010, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-1152-3
49. FRANKOVÁ, E. a kol. Kreativita a inovace v organizaci, Grada Publishing, a.s., Praha 2011, ISBN 978-80-247-7245-5 (formát .pdf)
50. FUCHSOVÁ, K – KRAVČÁKOVÁ, G.: Manažment pracovnej motivácie. Bratislava 2004, PhDr. Milan Štefanko – IRIS. ISBN 80-89018-66-1
51. GRUBER, J. – KYRIANOVÁ, H – FONVILLE, A.: Kvalitativní diagnostika v oblasti lidských zdrojů. Praha 2016. GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-5263-1
52. GÚČIK, M. a kol.: Marketing podnikov cestovného ruchu. Bratislava 2018. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-812-6 (brož.), ISBN 978-80-8168-813-3 (pdf)

53. HALÁS, M.: Cezhraničné väzby Cezhraničná spolupráca. Na príklade slovensko-českého pohraničia s dôrazom na jeho slovenskú časť. 2005. Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 80-223-2054-4
54. HALUŠKA, I. Budúcnosť globálnej ekonomiky, Bratislava 2011, Vydavateľstvo IRIS. ISBN 978-80-89256-65-6
55. HAMMER, M. – CHAMPY, J.: Reengineering. Radikální proměna firmy. Manifest revoluce v podnikání. Praha 2000. MANAGEMENT PRESS. ISBN 80-7261-028-7
56. HOREHÁJ, J.: Trh a jeho deformácie štátom. Bratislava 2014, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-086-1
57. HUDEC, O.: REGIONÁLNE INOVAČNÉ SYSTÉMY. STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE A PROGNOZOVANIE. Košice 2007. Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach. ISBN: 978-80-8073-964-5
58. CHARVÁT, J. Firemní strategie pro praxi, Praha 2006, Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-1389-6
59. CHARVÁT, L.: Firemní strategie pro praxi. Praha 2006. GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-6663-8 (pdf)
60. IVANIČKA, K. a kol.: Trvalá udržateľnosť inovácií v rozvoji Slovenska. Bratislava 2014. Wolters Kluwer, s.r.o. ISBN 978-80-8168-036-6
61. IŽOVÁ, K.: Vybraná problematika podnikania malých a stredných podnikov. Praha 2017. Martin Koláček, E-knihy jedou, ISBN 978-80-7512-778-5

62. JAKUBÍKOVÁ, D.: Strategický marketing Strategie a trendy. Praha 2013. Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-8707-7 (formát EPUB)
63. JANIŠOVÁ, D. - KŘIVÁNEK Velká kniha o řízení firmy. Praktické postupy pro úspěšný rozvoj. Praha 2013, Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-4337-0
64. JEŽKOVÁ, R. – JEŽEK, J.: Podnikanie a jeho komunálna a regionálna podpora. Bratislava 2011. EUROKÓDEX, s.r.o. ISBN 978-80-89447-47-3
65. JIRÁSEK, J.A.: Management budoucnosti (řízení z pevného sledu). Praha 2008. PROFESSIONAL PUBLISHING. ISBN 978-80-86946-82-5
66. JUROVÁ, M. a kol.: Výrobní a logistické procesy v podnikání. Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-271-9330-1 (pdf)
67. KACHŇÁKOVÁ, A. a spol.: Riadenie ľudských zdrojov. Bratislava 2007. Vydavateľstvo SPRINT – vfra, ISBN 978-80-89085-87-5
68. KLAS, A. a kol.: Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike. Bratislava 2005. Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied. ISBN 80-7144-147-3
69. KLOUDOVÁ, J. a kol.: Kreativní ekonomika Trendy, výzvy, příležitosti. Praha 2010. ISBN 978-80-247-3608-2
70. KOTULIČ, R. – KIRÁLY, P. – RAJČÁNIOVÁ, M. Finančná analýza podniku. Bratislava 2007. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 978-80-8078-117-0

71. KROŠLÁK, D. – NEVOLNÁ, Z. – OLŠOVSKÁ, A.: Podnikateľské právo. Bratislava 2014, Wolters Kluwer s.r.o. ISBN 978-80-8168-045-8
72. KUBÍČKOVÁ, L. – RAIS, K. Řízení změn ve firmách a jiných organizacích. Praha 2012. Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-7598-2 (formát PDF) ISBN 978-80-247-7599-9 (formát EPUB)
73. KUKLIŠ, P. – VIROVÁ, V.: Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie). Bratislava 2012. EUROKÓDEX, s.r.o. ISBN 978-80-89477-77-0
74. MAJDÚCHOVÁ, H. – NEUMANNOVÁ, A.: Podnik a podnikanie. Bratislava 2014. Sprint 2 s.r.o. ISBN 978-80-89710-04-1
75. MAJEROVÁ, V. – KOSTELECKÝ, T. – SÝKORA, L. a kol., SOCIÁLNÍ KAPITÁL A ROZVOJ REGIONU. Příklad Kraje Vysočina, ISBN 978-80-247-7580-7 (elektronická verze ve formátu PDF), Grada Publishing, a.s., 2011
76. MARINIČ, P. a kol.: Plánování a tvorba hodnoty firmy. Praha 2008. GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-6366-8 (formát .pdf)
77. MARTINCOVÁ, M.: Nezamestnanosť ako makroekonomický problém. Bratislava 2002, IURA EDITION, spol. s r.o. ISBN 80-89047-31-9
78. MIKOLÁŠ, Z.: Jak zvýšit konkurenceschopnost podniku. Konkurenční potenciál a dynamika podnikání. Praha 2005, Grada publishing, a.s. ISBN 80-247-1277-6

79. MIKOLÁŠ, Z.: Jak zvýšit konkurenceschopnost podniku. Praha 2005. GRADA Publishing, a.s., ISBN 80-247-1277-6 (pdf)
80. NENADÁL, J. a kol.: Management kvality pro 21. století, Praha 2018, Management press, ISBN 978-80-726-1558-2
81. NOVÁK, A.: Inovace je rozhodnutí. Praha 2017, GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-9491-9 (formát .pdf)
82. NOVÝ, I. – SURYNEK, A. a kol.: Sociologie pro ekonomy a manažery 2. přepracované a rozšířené vydání. Praha 2006. ISBN 80-247-1705-0
83. NOVÝ, I. – SURYNEK, A.: Sociologie pro ekonomy a manažery. Praha 2006. GRADA Publishing, a.s., ISBN 80-247-1705-0
84. PALÁT, M.: Determinanty vzniku migrace a statistiky cizincův Evropské unii. Ostrava 2014. KEY Publishing s.r.o. ISBN 978-80-7418-228-0
85. Papula, J. a kol.: Manažérska ekonomika ako teória obohacovaná skúsenosťami a trendmi v manažmente. Praha 2017. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-807-0 (viaz.), ISBN 978-80-755-808-7 (pdf)
86. PAPULA, J. a kol.: Podnikanie a podnikateľské myslenie I. Kto a prečo podniká. Praha 2015. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-950-2
87. PAPULA, J. a kol.: Podnikanie a podnikateľské myslenie II. Ako smerovať a viesť podnik k udržateľnému úspechu. Praha 2016. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-994-6

88. PAUHOFOVÁ, I. – STANĚK, P. – STEHLÍKOVÁ, B.: Smart regióny v Slovenskej republike. Možnosti a realita. Bratislava 2019, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-7598-418-0 (viaz.), ISBN 978-80-7598-419-7 (pdf)
89. PAVELKOVÁ, D. a kol.: Klastry a jejich vliv na výkonnost firem, 2009, GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-2689-2
90. PAVLÍK, M. a kol. Regiony budoucnosti – spolupráce, bezpečí, efektivita Inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe, Praha 2020, Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-271-2994-2 (pdf)
91. PAVLÍK, M. a kol.: Jak úspěšně řídit obec a region. Cíle, nástroje, trendy, zahraniční zkušenosti, Praha 2014, GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-9374-0 (formát .pdf)
92. PAVLÍK, M. a kol.: Podpora lokální ekonomiky. Využití skrytých potenciálů v regionech. Praha 2016. Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-390-7 (brož.). 978-80-7552-391-4 (e-pub).
93. PAVLOV, I.: Andragogické poradenstvo. Prešov 2020. Rokus, s.r.o. ISBN 978-80-89510-83-2
94. PINKOVÁ, A.: Zaměstnavatelské a podnikatelské organizace v ČR. Prosazování organizovaných zájmů. Brno 2011. Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-258-8

95. PLAMÍNEK, J.: Diagnostika a vitalizace firem a organizací. Teorie vitality v podnikatelské a manažerské praxi. Praha 2014, GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-9370-2 (formát .pdf)
96. PLAMÍNEK, J.: Teorie vitality: cesta od managementu k leadershipu. Praha 2006, Alfa Publishing, ISBN 80-86851-36-2
97. PRIESTLEY, D. Revoluce v podnikání. Nebojte se zbohatnout na tom, co vás baví. Praha 2015. Grada Publishing, a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9002-2 (formát PDF) ISBN 978-80-247-9003-9 (formát EPUB)
98. REMIŠOVÁ, A. – LAŠÁKOVÁ, A. – RUDY, J. – SULÍKOVÁ, R. – KIRCHMAYER, Z. – FRATRIČOVÁ, J.: Etické vedenie ľudí v Slovenskom podnikateľskom prostredí. Bratislava 2015, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-200-1
99. RYGLOVÁ, K. – BURIAN, M. – VAJČNEROVÁ, I.: Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi, Praha 2011, Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4039-3
100. ŘEPA, V.: CSc. Procesně řízená organizace. Praha 2012, ISBN 978-80-247-7866-2 (formát PDF)
101. ŘEŽŇÁKOVÁ, M. Efektivní financování rozvoje podnikání, GRADA Publishing, a.s., 2012, ISBN 978-80-247-1835-4
102. SEDLÁČEK, J.: Cash Flow. Brno 2003. Computer Press, ISBN 80-7226-875-9
103. SEDLÁK, M. a kol.: Podnikové hospodářstvo. Bratislava 2010. Iura Edition, spol. s r.o.. ISBN 978-808-8078-317-4

104. SEDLÁK, M. a kol.: Podnikové hospodárstvo. Bratislava 2010. Iura Edition, spol. s r.o. ISBN 978-80-8078-317-4
105. SLAVÍK, J.: Marketing a strategické řízení ve veřejných službách. Jak poskytovat zákaznický orientované veřejné služby. Praha 2014. Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4819-1
106. SLAVÍK, J.: Smart city v praxi. Jak pomocí moderních technologií vytvářet město příjemné k životu a přátelské k podnikání. Praha 2017. Profi Press, s. r. o. ISBN 978-80-86726-80-9
107. SOBEKOVÁ MAJKOVÁ, M. – SOLÍK, J.: 39 rád ako budovať svetovú firmu s investorom. Bratislava 2016. PODNIKAJTE.SK. ISBN 978-80-972470-0-3
108. SOUČEK, Z.: Strategie úspěšného podniku. Praha 2015. Nakladatelství C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-572-5
109. STANĚK, P – IVANOVÁ, P. - VAŠKOVÁ, V.: Nové rozhrania spoločnosti a ekonomie. Kritické postrehy. Bratislava 2018, Wolters Kluwer SR s.r.o. ISBN 978-80-8168-854-6 (viaz.), ISBN 978-80-8168-855-3 (pdf)
110. STANĚK, P – MAŘÍK, V. - DOLIAK, D. – ONDROVIČ, A.: Fakty a mýty o spoločnosti 5.0. Zamyslenie sa nad budúcnosťou. Bratislava 2019, Wolters Kluwer SR s.r.o. ISBN 978-80-571-0057-7
111. STAÑEK, P. – IVANOVÁ, P. – VAŠKOVÁ, V.: Nové rozhrania spoločnosti a ekonomie. Bratislava 2018, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-854-6 (viaz.)

112. Stanek, V. a kol.: Sociálna politika. Bratislava 2006. Vydavateľstvo SPRINT - vfra. ISBN 80-89085-66-0
113. SUCHÁNEK, P.: E-COMMERCE. Elektronické podnikání a koncepce elektronického obchodování. Praha 2012. Ekopress, s.r.o. ISBN 978-80-86929-84-2
114. SVOBODOVÁ, D.: Profesní poradenství. Praha 2015. GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-9699-4 (pdf)
115. SVOZILOVÁ, A.: Projektový management. Praha 2006. Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-1501-5
116. ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ, A.: Základy úspěšného podnikání. Průvodce začínajícího podnikatele. Praha 2019. GRADA Publishing, a.s., 978-80-271-1160-2 (formát .pdf)
117. ŠAFROVÁ DRÁŠILOVÁ, A.: Základy úspěšného podnikání. Průvodce začínajícího podnikatele. Praha 2019. GRADA Publishing, a.s., 978-80-271-1160-2 (formát .pdf)
118. ŠIKULA, M.: Minimalizácia alebo modernizácia štátu. Historická retrospektíva a aktuálne výzvy ľudskej civilizácie. Bratislava 2017. Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-694-8 (brož.), ISBN 978-80-8168-695-5 (pdf)
119. ŠIMO, D. – MURA, L.: MANAŽMENT ORGANIZÁCIÍ. Bratislava 2015, Wolters Kluwer, ISBN 978-80-8168-243-8
120. ŠTEFÁNIK, M.: Migrácia za prácou v podmienkach Slovenskej republiky. Bratislava 2014, Univerzita Komenského v Bratislave Fakulta matematiky, fyziky a informatiky, Diplomová práca, 2014

121. ŠTĚRBOVÁ, L. a kol.: Medzinárodní obchod ve světové krizi 21. století. Praha 2013, GRADA Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-8795-4 (formát .pdf)
122. ŠVEC, M.: Flexicurita pre 21. storočie – Šance a riziká. Kríza pracovného práva. Bratislava 2012. VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-224-1237-7
123. TITTELBACHOVÁ, Š. Turismus a veřejná správa. Grada Publishing, a.s., 2011 ISBN 978-80-247-7085-7 (formát PDF) ISBN 978-80-247-7086-4 (formát EPUB)
124. VAŠTÍKOVÁ, M.: Marketing služeb – efektivně a moderně 2., aktualizované a rozšířené vydání. Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-9121-0 (ve formátu PDF) ISBN 978-80-247-9122-7 (formát EPUB)
125. VEBER, J. a kol. Management inovací, Grada Publishing, a.s., Praha 2016, ISBN 978-80-7261-423-3 (formát .pdf)
126. VEBER, J. a kol.: Digitalizace ekonomiky a společnosti. Výhody, rizika, příležitosti. Praha 2018. Management Press. ISBN 978-80-7261-554-4
127. VITURKA, M. a kol. Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky, Grada Publishing, a.s., Praha 2010, ISBN 978-80-247-7312-4 (formát .pdf)
128. VLČEK, R.: Strategie hodnotových inovací. Praha 2011. PROFESSIONAL PUBLISHING. ISBN 978-80-7431-048-5

129. Vodák, J. – Kucharčíková, A. Efektivní vzdělávání zaměstnanců, Grada Publishing, a.s., Praha 2011, ISBN 978-80-247-7340-7 (formát .pdf)

130. VOLNER, Š.: Dynamický ekonomický systém. Teoreticko-metodologické východiská skúmania dynamického ekonomického systému. 2012. PhDr. Milan Štefanko – Vydavateľstvo IRIS. ISBN 978-80-89256-77-8

131. Wagnerová, I. a kol. Psychologie práce a organizace. Nové poznatky, Grada Publishing, a.s., Praha 2012, ISBN 978-80-247-7387-2 (formát .pdf)